
**Нові інструменти фінансування під майбутній
врожай. Бразильський досвід впровадження системи
CPR. Можливості та реалії для України.**

Директор Інституту розвитку аграрних ринків
Андрієвський В. Є.

Київ
Жовтень 2011

Автори¹.

Даний звіт був підготовлений Інститутом розвитку аграрних ринків (IPAR, Україна) відповідно до листа-угоди з ФАО (Договір # TCP/UKR/3301 SEU-LoA/11/004 OT/SEUDD. OTSR100011030.5571) за рахунок коштів Програми технічного співробітництва ФАО в якості технічного довідкового документу для впровадження нових інструментів фінансування під майбутній врожай в Україні групою експертів у складі: Віктор Андрієвський, к.т.н.; Сергій Ключа, Володимир Колісник, Євген Обращенко, Олена Протченко, Наталя Сеперович, к.е.н.; Сергій Тараканов, Сергій Терещук.

Подяка.

Особливу подяку висловлюємо Дмитру Приходько (ФАО), Сергію Рабенко (IFC), Олексію Кузьменкову (Міністерство аграрної політики і продовольства України) та Сергію Кваші (Міністерство аграрної політики і продовольства України) за їх важливий внесок у звіт і концепцію проект закону Про аграрні розписки в ході численних і плідних дискусій між членами Робочої групи Міністерства аграрної політики і продовольства України. Автори також хотіли б подякувати експертам, які зробили цінні зауваження щодо остаточного варіанту і більш ранніх проектів звіту, в тому числі Еммануелю Хідієру (ФАО), Кармен Буллон (ФАО), Андрію Ярмаку (ФАО), Пітеру Брайду (ЄБРР), Фредерік Дахан (ЄБРР), Олені Волошиній (IFC), Майку Мартіну (USAID), Катерині Агафшиній (BASF), Олександрю Боїчічіо Куросакі (BASF), Віктору Борщевському (SYNGENTA), Анатолію Розгону (МінАПіП), Олександрю Короткову (УкрСиббанк), Вячеславу Федоренко (IPAR), Олександрю Артюшину (Swiss Re. Corporate Solution), Роберто Мачадо (Gerente de Titulos e Registros Bolsa Brasileira de Mercadorias) і всім колегам в Бразилії, які надали дружні консультації і важливі довідкові матеріали стосовно відповідного досвіду своєї країни.

---

¹ ВІДМОВА ВІД ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Вжиті позначення і виклад матеріалу в цьому інформаційному продукті не мають на увазі висловлювання будь-якої думки з боку Продовольчої і сільськогосподарської організації Об'єднаних Націй (ФАО), Європейського банку реконструкції і розвитку (ЄБРР), Агентства США з міжнародного розвитку (USAID), Міжнародної фінансової корпорації (IFC) та Світового банку (СБ) щодо правового статусу чи рівня розвитку будь-якої країни, території, міста чи району або їх влади, або щодо делімітації їх кордонів. Згадка конкретних компаній або продуктів певних виробників, незалежно від того, чи запатентовані вони, не означає, що вони схвалені або рекомендовані ФАО, ЄБРР, USAID, IFC та Світовим банком, віддаючи їм перевагу перед іншими компаніями або продуктами аналогічного характеру, не згаданими в цьому документі. Думки, висловлені в цій публікації, є думками автора (ів) і не обов'язково відображають точку зору ФАО, ЄБРР, USAID, МФК, Світового банку та Уряду України.

ЗМІСТ

I. СПИСОК СКОРОЧЕНЬ/АБРЕВІАТУР	4
II. ВСТУП	5
III. МЕТОДОЛОГІЯ.....	7
IV. ОПИС СИСТЕМИ І ПОДАЛЬШИЙ РОЗВИТОК КОНЦЕПЦІЇ	9
1. Бразильський досвід щодо запровадження CPR.....	9
2. Підходи до запровадження бразильського досвіду в Україні	17
4. Законодавчі підходи до запровадження зобов'язань, забезпечених заставою (аграрних розписок), в Україні	40
5. Системні засади електронних реєстрів	52
V. ВИСНОВКИ.....	69
VI. ПОСИЛАННЯ	77
VII. ДОДАТКИ.....	78
Додаток 1. Наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України №170 від 12 травня 2011 року.....	79
Додаток 2. Проект Закону України «Про аграрні розписки»	82
Додаток 4. II Український зерновий конгрес. Програма та учасники.....	103
Додаток 5. Протокол проведення круглого столу: Обговорення проекту Закону України «Про аграрні розписки».....	121

I. СПИСОК СКОРОЧЕНЬ/АБРЕВІАТУР

AgPLR	Реформування Аграрної та Регуляторної Політики
AMDI, IPAP	Інституту Розвитку Аграрних Ринків
APTS	Перехідна Підтримка Аграрної Політики
AP	Аграрні розписки
BM&F	Бразильська товарна і ф'ючерсна біржа
CAS	Складні Адаптивні Системи
CPR	Certificate of Agricultural Products, Розписка - договір
EXW	Франко завод (INCOTERMS)
FAO	Продовольча та сільськогосподарська організація ООН
GWH	Складські документи
GWHD	Система складських документів на зерно
MinAPF, МінАПП	Міністерство аграрної політики та продовольства України
NBU, НБУ	Національний банк України
NGO	Неурядові організації
P3DP	Програма розвитку публічно-приватного партнерства
RoHF	Системи фінансування під складські документи
PPD	Приватно - державний діалог
PPHFS	Системи фінансування під майбутній та зібраний врожай
PrHF	Системи фінансування під заставу майбутнього врожаю
ДКЦПФР	Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку
SMPs	Малі та середні товаровиробники
TA	Технічна допомога
USAID	Агентство США з міжнародного розвитку
ПДВ	Податок на додану вартість
WG, РГ	Робочі групи
WSR	“всі системи в одній кімнаті”
MY, MP	Маркетинговий рік

II. ВСТУП

В останні роки сільськогосподарські підприємства, особливо середні та дрібні, практично не мають доступу до кредитних ресурсів комерційних банків навіть за умови існування державної програми щодо часткового відшкодування банківських відсотків. Крім того, нові норми адміністрування ПДВ для сільськогосподарських підприємств, відповідно до Податкового кодексу України, також не сприяють активізації укладання угод між постачальниками матеріально-технічних ресурсів та сільськогосподарськими підприємствами, через те, що ПДВ нараховується лише при першій операції і постачальники змушені або занижувати ціни на с.г. продукцію, або втрачати свої доходи на суму ПДВ. Як правило, компанії, які поставляють мінеральні добрива, засоби захисту рослин та інші ресурси, не здійснюють реалізацію с.г. продукції, яку вони мають отримати в рахунок поставлених ресурсів, і тоді вони мають укладати форвардні угоди з компаніями, які займаються експортом чи реалізацією на внутрішньому ринку, але сьогодні це стало неможливим через недосконале адміністрування ПДВ.

З огляду на ці проблемні моменти сільськогосподарські товаровиробники повинні мати альтернативні варіанти кредитування, зокрема, одним із таких варіантів може бути кредитування під заставу майбутнього врожаю, який успішно функціонує у Бразилії.

В роботі висвітлено досвід Бразилії щодо функціонування фінансового інструменту у вигляді розписок-договору CPR (Cedula de Produto Rural), які представляють собою обіцянку постачати сільськогосподарську продукцію у майбутньому взамін на отримання ресурсів (фінансових чи товарних) вже сьогодні для ведення сільськогосподарської діяльності.

Суть товарних CPR полягає в тому, що після їх випуску та продажу сільськогосподарський товаровиробник отримує фінансування в обмін на обов'язок про поставку продукції. При цьому в товарній CPR чітко визначена загальна кількість продукції, її якість, місце доставки і дата.

Фінансові розписки видаються тим компаніям-постачальникам чи інвестиційним фондам, які не займаються збутом сільськогосподарської продукції. Суть фінансової CPR полягає в тому, що сільськогосподарський товаровиробник зобов'язується повернути кошти в певний проміжок часу (відповідно договору). Такі розписки передбачають, або поточну ціну продукції (на момент укладання угоди), або ціну на продукцію на дату розрахунку за розпискою (при кінцевому розрахунку).

Предмет застави може бути за згодою сторін застрахований кредитором або боржником.

За нашими розрахунками, економічна доцільність вже в перший рік впровадження аграрних розписок оцінюється в 2-3 млрд. грн.. для сільськогосподарських товаровиробників (додаткові кредитні ресурси).

Органом, який здійснює політику в сфері регулювання відносин щодо видачі, обігу, моніторингу та виконання аграрних розписок є центральний орган виконавчої влади з питань аграрної політики.

Робота виконана фахівцями Інституту розвитку аграрних ринків (ІРАР) та залучених експертів на замовлення ФАО з метою надання інформаційно-консультативних послуг Міністерству аграрної політики та продовольства України з питань можливого запровадження альтернативних механізмів кредитування аграрного сектору, зокрема аграрних розписок, які діють в Бразилії. Робота містить економічні та правові аспекти щодо можливої адаптації бразильського досвіду в Україні шляхом впровадження аграрних розписок, обґрунтовано основні переваги та можливі ризики.

При підготовці аналітичного матеріалу використовувались матеріали ЄБРР, ФАО, МФК, офіційна статистична інформація, а також оперативна інформація Міністерства аграрної політики та продовольства України та інших державних установ країни.

Водночас було проаналізовано та дано експертну оцінку законодавчо-нормативних актів, які стосуються питань кредитування, застави, гарантії поставки.

Також до матеріалу були включені концептуальні напрацювання Робочої групи ІРАР з підготовки законопроекту про запровадження в Україні аграрних розписок, а також пропозиції щодо удосконалення чинної системи складських свідоцтв, поєднавши їх в єдину систему.

III. МЕТОДОЛОГІЯ

Загальні Припущення.

Працюючи над звітом, автори використовували комбінацію різних дослідницьких інструментів, як наприклад, теоретичні дослідження, статистичний і законодавчий аналіз, який базувався на різних джерелах даних на які є посилання в даному тексті, та під час широких обговорень з представниками приватного сектору та урядових установ, і банківських кіл. Крім того, автори пропонують загальну Програмну Гіпотезу, Теорію Змін та Методології, які мають бути використані для подальшого впровадження в Україні систем до – та після врожайного фінансування (фінансування під заставу майбутнього врожаю та система фінансування під заставу зібраного врожаю, що знаходиться на складі).

Автори пропонують ці теоретичні та методологічні підходи, спираючись на досвід Інституту Розвитку Аграрних Ринків (AMDI/IPAR) отриманий під час впровадження проектів USAID “Реформування Аграрної та Регуляторної Політики (AgPLR)” і “Перехідна Підтримка Аграрної Політики (APTS); проектів EBRD/ ACDI/VOCA з “Розвитку Системи Складських Документів на Зерно в Україні”; проектів USAID з розвитку систем складських документів на зерно в Молдові та Шрі-Ланці; та Проекту FAO з “Розвитку системи фінансування під заставу майбутнього врожаю (PrHF)”.¹¹

Так, подальша діяльність впровадження системи повинна стати мотивованою принципом філософії "Команда Може і Робитиме". Ця філософія впровадження та її методологія (як теоретичний, так і практичний аспекти) має бути поширена між локальними партнерами та має обговорюватись шляхом постійно діючого, відповідного, приватно - державного діалогу (PPD). Автори базують цю філософію і методологію на п'яти основних принципах, які IPAR визначив емпірично та теоретично, та використовує, впроваджуючи реформу аграрної політики в Україні. Цими принципами є: а) пріоритет власних та локально розроблених політик; б) сталий процес реформування базується на інституційній мотивації, можливостях виконувати процес, прозорості всіх процесів та процедур, чесних оцінках результатів діяльності партнерів; с) визначення успіху шляхом кількісно- якісних оцінок результатів, досягнутих при впровадженні рекомендацій або запропонованих політик, розроблених безпосередньо партнерами, замість простого підрахунку кількості подій та діяльності ("результативність та ефективність" проти менталітету "продуктивності"); d) вирішення проблем шляхом методу “всі системи в одній кімнаті” під час зустрічей багатьох різних партнерів (WSR); і е) зворотний зв'язок партнерів для оперативного контролю, моніторингу та впливів.

Методи, запропоновані для подальшого впровадження

Наш запропонований методологічний підхід заснований на мобілізації партнерів для: а) встановлення приватно – державного діалогу; б) підтримки “мобілізованих” та готових до співпраці партнерів шляхом впровадження діючих фінансових систем; с), концентрованої технічної допомоги для розвитку та впровадження цих фінансових систем що уповноважує тих мобілізованих і здійснених посередників з оперативними системами фінансування; і, d) фокусованої технічної допомоги (ТА) для розвитку законодавчої платформи для забезпечення функціонування фінансових систем безпосередньо, або у комбінації із залучення зовнішніх додаткових джерел фінансування для подальшого забезпечення сталого розвитку.

Базуючись на цьому методологічному підході для будь-якої подальшої діяльності із впровадження систем до – та після врожайного фінансування в Україні, **мету треба**

¹¹ Система складських документів на зерно, в основному, впроваджена в Україні в 2003-2008 роках і Молдові в 2004 - 2006 (Концепція-IDERCY див. розділ 5 цього звіту). Та ж сама концепція в даний час здійснюється в Шрі-Ланці (діяльність розпочата у 2010).

визначити, як: удосконалення сільськогосподарського фінансування і ринково орієнтованої аграрної політики шляхом розвитку законодавчих платформ і інструментів для інтегрованих систем до- та після – врожайного фінансування, спрощеного доступу до короткострокових кредитних ресурсів і зміцнення нового і тривалого приватно – державного політичного діалогу.

Ініціація створення приватно- державного діалогу з Урядом України та Міністерством з метою отримання їхньої політичної підтримки подальшої діяльності та ініціатив має стати одним із імперативів при наступних етапах впровадження системи. Це допоможе посилити приватно – державний діалог і встановити систему прозорого зворотнього зв'язку громадянського суспільства. Цей діалог повинен мати "відкритий вхід" для участі приватного сектора та донорів, тощо. Кінцеві результати включатимуть бачення цих сторін як таких, що стають партнерами підчас модернізації політик та правил з метою забезпечення кращого, вдосконаленого інвестиційного клімату, торговельних режимів та ефективного фінансування. Ідея розвитку подібного діалогу є, порівняно, і новою і старою одночасно в Україні, тому необхідна подальша координація з іншою донорською діяльністю, як наприклад, з проектами USAID P3DP і AgroInvest, та проектами EBRD, FAO та IFC, для того, щоб зміцнювати цей діалог та отримувати синергетичний ефект. Ця координація також стає важливою для створення критичної маси сталих результатів.

Методологія також полегшить встановлення стосунків з комерційними банками і фінансовими установами, які можуть проводити діалог та підтримують Системи PrHF і GWHD як тільки вони впроваджені і стають платформою в передбаченні майбутніх потреб фінансування. В той же час, ця методологія допоможе працювати з Урядом України, щоб забезпечити кредитні лінії міжнародних фінансових установ (IFIs) або місцевих комерційних банків, прийняти зміни до законодавчої та регуляторної платформи та поширити досвід серед усіх потенційних партнерів

Нарешті, запропонована методологія безпосередньо допоможе в поліпшенні чинного первинного і вторинного законодавства і ПДД, а отже, забезпечить видиме зростання виробництва сільськогосподарської продукції та відповідне економічне зростання країни в цілому.

IV. ОПИС СИСТЕМИ І ПОДАЛЬШИЙ РОЗВИТОК КОНЦЕПЦІЇ

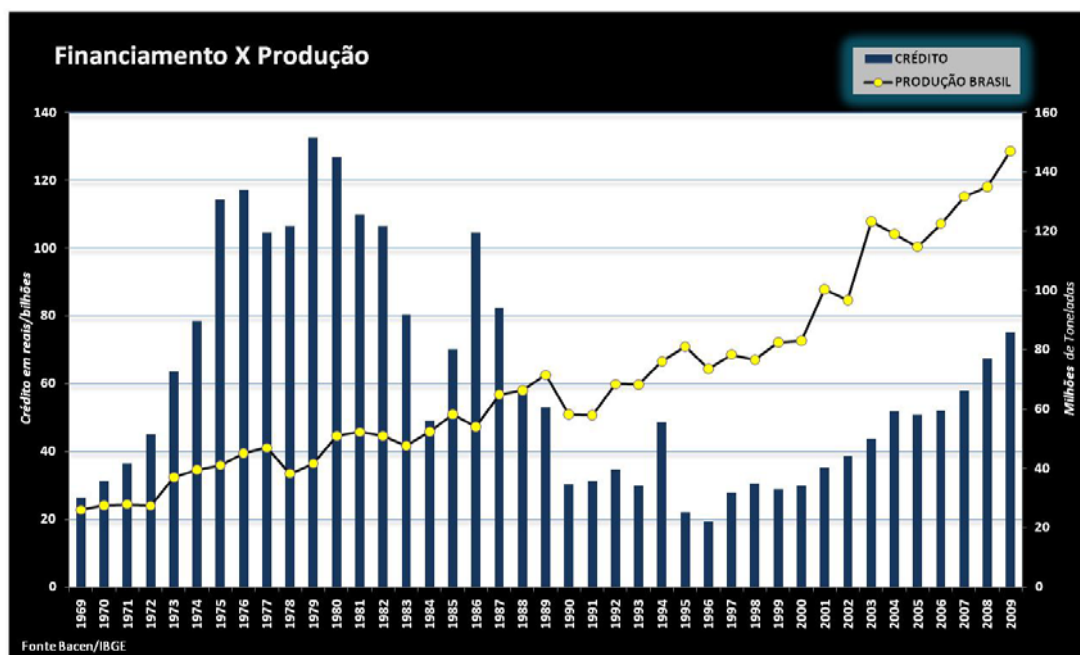
1. Бразильський досвід щодо запровадження CPR

В аграрному секторі Бразилії виробляється понад 33% валового внутрішнього продукту. Аграрний сектор традиційно займає провідну роль в економіці цієї країни і в ньому зосереджено більше 40% працездатного населення, що більше ніж у промисловості.

Звичайно, багато що пояснюється кліматом, але далеко не все. Можна навести, як приклад, чимало країн, де такий самий сприятливий клімат і родючі землі, але вони неефективно використовують свої ресурси. Багато в чому успіхи Бразилії полягають у результаті залучення інвестицій, а також належного (за чіткими правилами) фінансування аграрного сектору.

Незаперечною перевагою країни на тлі зростаючого світового попиту на продукти харчування є наявність близько 90 млн. га необроблюваних земель, придатних для сільського господарства.

Бразилія у 80 та 90 роки минулого століття пережила декілька фінансових криз. Питома вага сільського господарства у валовому виробництві знижувалася до середини 90-х років. Державне фінансування сільського господарства складало близько 80% від потреб, тоді як через постійне зростання вартості матеріально-технічних ресурсів, збільшувались витрати на виробництво і, відповідно, зростали витрати з державного бюджету. У той же час, незважаючи на постійне збільшення фінансування сільгоспвиробників з бюджету країни, урожайність не підвищувалася. Щорічні потреби сільського господарства Бразилії у фінансових коштах складають близько 149 млрд. долл. США., 40% з яких забезпечує Національна система кредитування аграрного сектору (SNCR).

Джерело: Др. Мачадо/МФК Бразилія та агробізнес

Рис. 1. Обсяги банківського фінансування сільського сектора та динаміка виробництва сільськогосподарської продукції у Бразилії

На рис. 1. приведено динаміку обсягів виробництва сільськогосподарської продукції та обсягів банківського кредитування аграрного сектору за період 1969-2009 рр., яка складається з трьох етапів: «золотий», «кризи», «ринку». Так, до 1986 року спостерігається повільне збільшення обсягів виробництва сільськогосподарської продукції на фоні великих обсягів банківського кредитування. У цей час діяли величезні

за розмірами державні програми кредитування аграрного сектору, але їх економічний ефект був не високим – гроші витрачались неефективно.

У період з 1986 по 1996 рік (як називають у Бразилії період «кризи»), обсяги банківського фінансування суттєво зменшилися. Виробництво сільськогосподарської продукції було напряму залежне від кон'юнктури ринку, і в розрізі років спостерігається різке коливання обсягів виробництва сільськогосподарської продукції.

Недоступність фінансових кредитних ресурсів (відсутність у сільській місцевості банківських структур, високі ставки, а також відсутність альтернативних джерел фінансування) негативно позначилася на сільськогосподарській діяльності. Тоді сільськогосподарські підприємства разом з Урядом Бразилії прийшли згоди щодо запровадження нового фінансового інструменту, ініціатором якого став Банк Бразилії. Суть ідеї полягала в тому, щоб створити кредит, який здатний замінити терміновий контракт, який використовувався торговими компаніями, на авансові покупки товару.

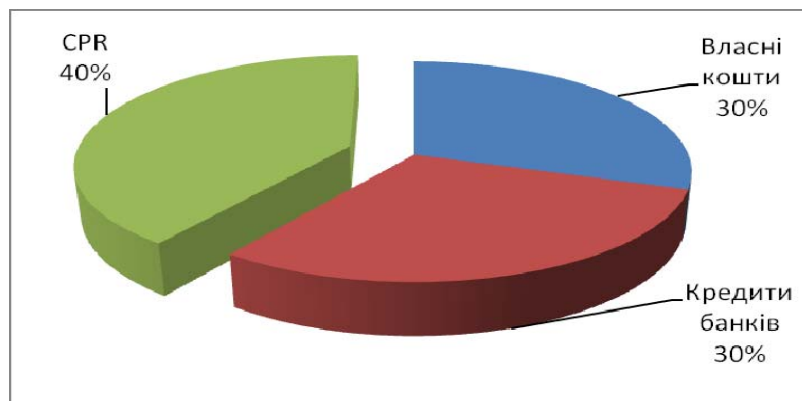
Починаючи з 1996 року, в Бразилії настав етап «ринковий», коли були запроваджені нові інструменти фінансування сільськогосподарських товаровиробників – CPR, а також були запроваджені спеціальні програми кредитування аграрного сектору. Спостерігається суттєве збільшення виробництва сільськогосподарської продукції на фоні раціонального кредитування комерційними банками із залученням нових інструментів кредитування.

До впровадження CPR, фінансування аграрного сектору було обмежено кредитами, що надавали банки, кредитні установи, або прямим фінансуванням агропромисловими компаніями, трейдерами, шляхом авансування у матеріально-технічні ресурси, насіння, пестициди, тощо, наданим в обмін на взяті на себе агровиробником обов'язки постачати продукцію кредиторам.

Після прийняття відповідного законопроекту 1994 році був створений механізм фінансування, що представляв собою спробу влади віднайти альтернативні джерела для забезпечення ресурсами сільськогосподарського виробництва. CPR, як один з механізмів кредитування, був впроваджений і успішно реалізований спільними зусиллями Уряду Бразилії, Банку Бразилії і при безпосередній участі основних аграрних підприємств.

Слід зазначити, що період кінець 1994 року (коли були запроваджені CPR) – 1996 рік не дали очікуваного ефекту через те, що неактивно проходила компанія із запровадження нового механізму кредитування і крім того не були запроваджені інші програми підтримки з боку держави для аграрного сектору.

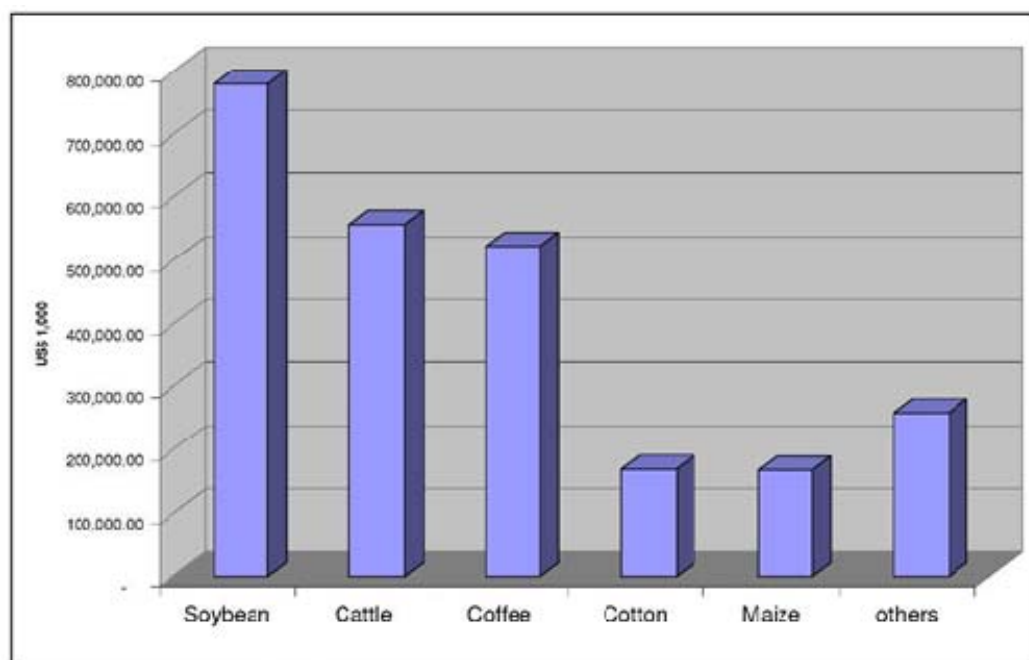
На сьогоднішній день, аграрні виробники мають можливість фінансувати свою діяльність за рахунок власних коштів і банківських кредитів, що складають по 30% відповідно, а також договорів-розписок CPR (40 % від загального обсягу фінансування) (рис.2). В розрізі окремих видів сільськогосподарської продукції Бразилії обсяги залучених кредитів приведено на рис.3.

Джерело: оцінка ринку

Рис. 2. Джерела фінансування аграрного сектору Бразилії.

Основними бенефіціарами є виробники сої, кави і великої рогатої худоби.

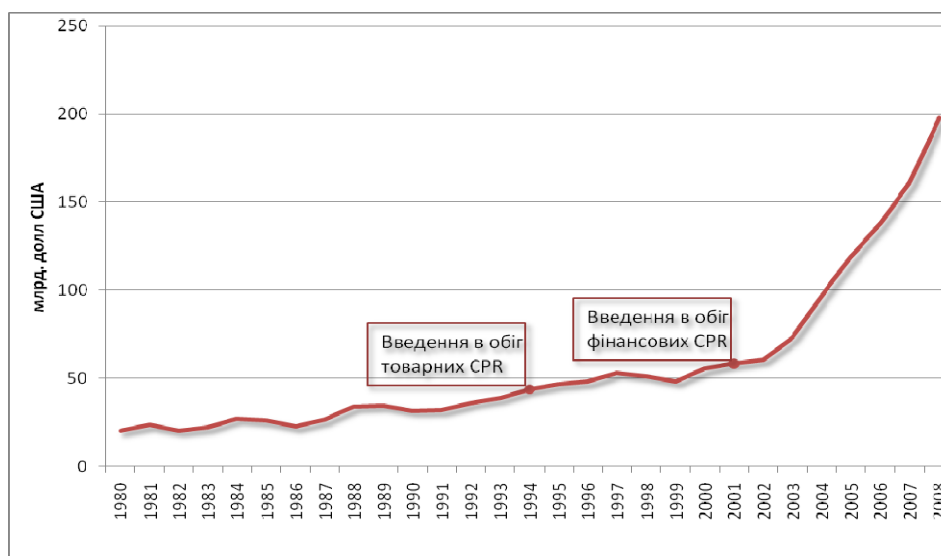

Source: Banco do Brasil

Рис. 3. Обсяги залучення кредитів в розрізі видів сільськогосподарської продукції у Бразилії

Застосування CPR стимулювало експорт сільськогосподарської продукції Бразилії. Сьогодні Бразилія є найбільшим у світі експортером сої, цукру, яловичини, кави, апельсинового соку і тютюну. Крім того, це другий за величиною експортер соєвого шроту, курей, соєвої олії, і займає четверте місце за експортом свинини, кукурудзи і бавовни.

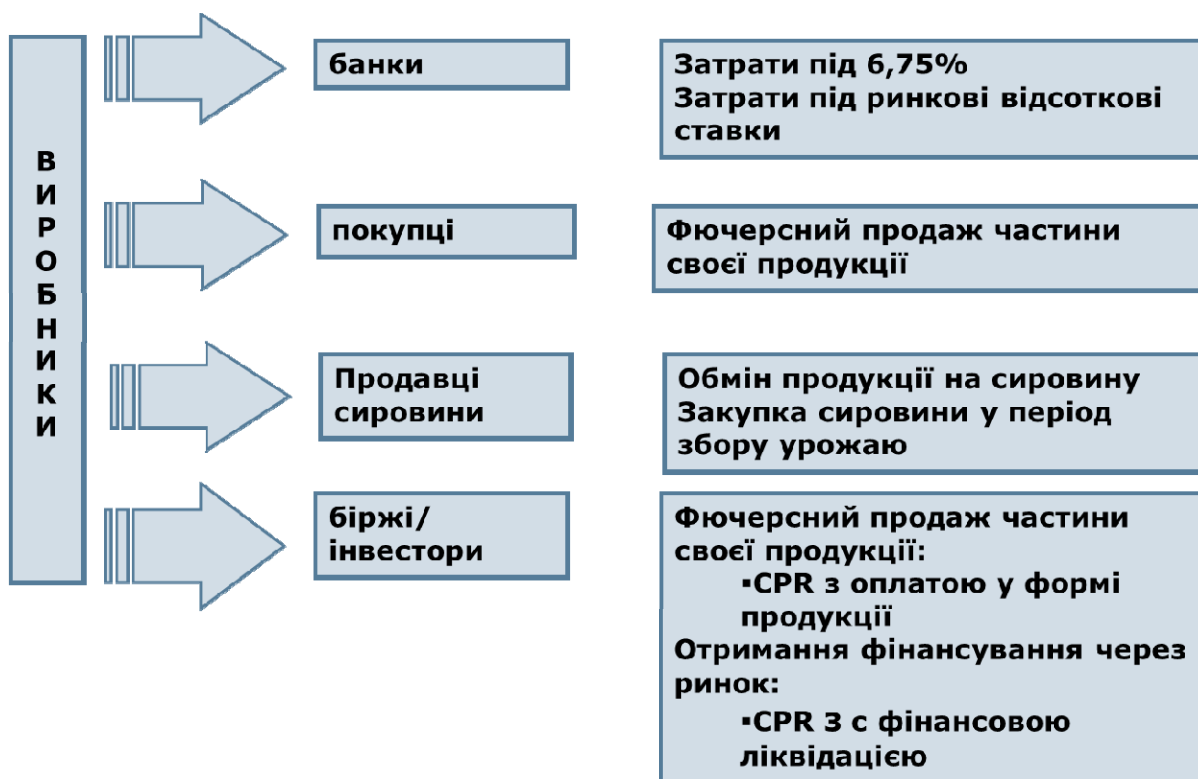
За даними Міністерства сільського господарства Бразилії, частка експорту с/г продукції від загального виробництва зростає з 4,9% у 1997 році до 6,9% у 2006 році. Протягом 1997-2006 рр. середньорічне зростання надходжень від експорту с/г продукції і продукції тваринництва Бразилії сягнуло 9,6%. У 2008 році доходи від експорту продуктів сільського господарства і тваринництва в цій країні склали 197,9 млрд. дол. США, що в 4,5 рази більше, ніж у 1994 р., коли цей показник був на рівні 43,5 млрд. дол. США.

Джерело: *fao.org*

Рис. 4. Експорт продукції сільського господарства Бразилії.

Починаючи з 1994 р. у Бразилії успішно функціонує фінансовий інструмент у вигляді розписок-договору CPR (Cedula de Produto Rural), які представляють собою обіцянку постачати сільськогосподарську продукцію у майбутньому взамін отримання ресурсів (фінансових чи товарних) вже сьогодні для ведення сільськогосподарської діяльності. Їх вплив на динаміку обсягів виробництва сільськогосподарської продукції можна побачити на рис. 4.

Джерело: *Banco do Brasil and Agribusiness, 2011*

Рис. 5. Варіанти можливого фінансового забезпечення сільськогосподарських виробників Бразилії, 2010 рік

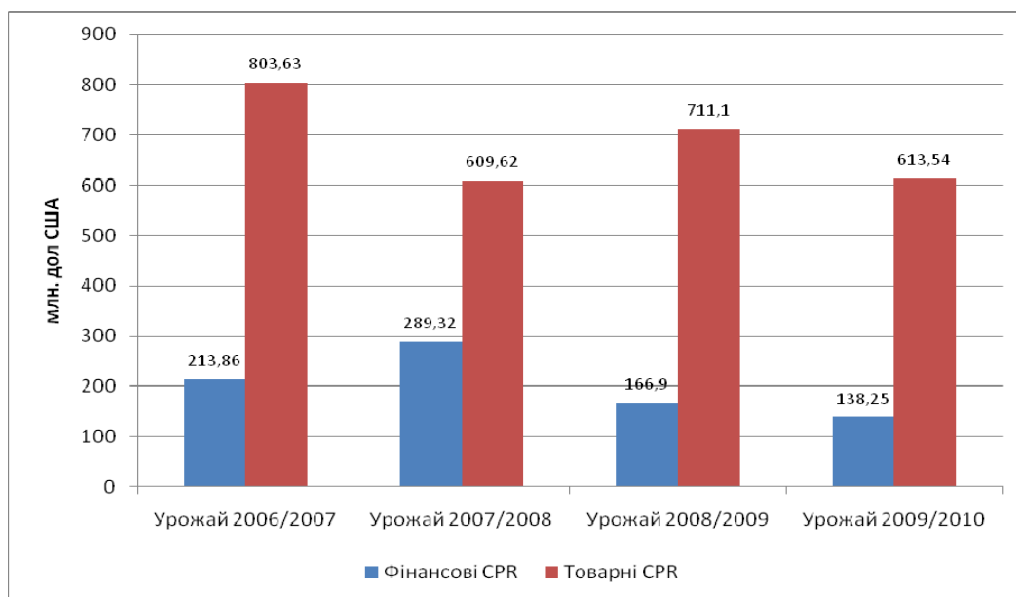
На рис.5. показано, що сьогодні сільськогосподарські підприємства Бразилії мають можливість отримувати банківські кредити поряд із ринковими відсотками (13%) також під пільгові відсотки – 6,75%. Також частина сільськогосподарської продукції продається за ф'ючерсними контрактами (поставка товару у визначений угодою термін за ціною на момент укладання угоди), частина реалізується в обмін за поставлені матеріально-технічні ресурси. Великий перелік продукції, який розглядається нами у цьому дослідженні, реалізується сільськогосподарськими товаровиробниками із застосування розписок-договору (CPR). Договори CPR можуть також містити забезпечення, що надається кредитору.

В Бразилії існують два типи розписок-договору (CPR): **товарні** та **фінансові**. Це означає, що власник розписки може отримати свої кошти товаром, або грошима, в залежності від того, яким типом договору-розписки він володіє.

Товарні розписки, на законодавчому рівні, були введені в Бразилії у 1994 році. Після випуску та продажу такого документу, виробник отримує фінансування в обмін на обов'язок про поставку продукції в заздалегідь узгоджене місце і час. В товарній CPR чітко визначена загальна кількість продукції, її якість, місце доставки і дата.

Фінансові розписки були введені у 2001 році з метою залучити інвесторів яким не зручно мати справу з аграрною продукцією. Наприклад, якщо підприємство займається поставками добрив або засобів виробництва і не спеціалізується на продажі агропродукції, то воно має заключати додаткову угоду з трейдерами або агроекспортними компаніями

зادля збуту с/г продукції. Теж саме відбувалося і з інвестиційними фондами, які не хотіли мати справу з агропродукцією. Саме для таких випадків були впроваджені фінансові договори-зобов'язання. Суть фінансової CPR полягає в тому, що агровиробник зобов'язується повернути кошти в певний проміжок часу. Такі розписки передбачають, або поточну ціну продукції, або ціну на продукцію за датою розрахунку за розпискою.

Джерело: *Banco do Brasil and Agribusiness, 2011*

Рис. 6. Співвідношення між товарними і фінансовими CPR.

На Рис.6 зображені співвідношення між товарними і фінансовими CPR в абсолютних значеннях.

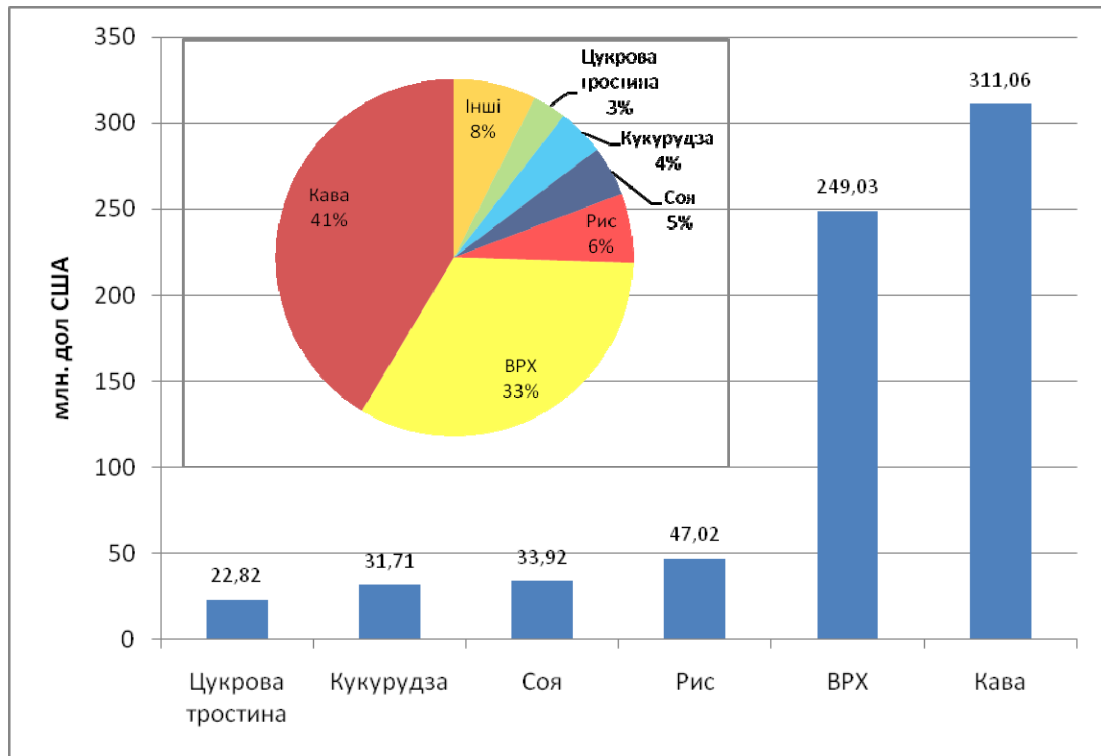
Договори-зобов'язання можуть бути зареєстровані в реєстрі CPR та на Бразильській товарній і ф'ючерсній біржі (BM&F). Такі CPR в Бразилії прирівнюються до цінних паперів, котуються на біржі, а також звільняються від податку на фінансові операції для юридичних осіб, або податку на прибуток – для фізичних осіб. Емісія договорів-розписок може відбуватися при безпосередній участі банку, який затверджує випуск та купівлю CPR.

Ліміт позики, яку отримує підприємство-емітент договору-зобов'язання перебуває в межах 30-70% від розрахункової кількості (вартості) майбутнього урожаю і залежить від типу продукції, а також етапу виробництва (підготовка, сівба, вирощування, збір, зберігання).

Щодо нарахувань, то всі збори сплачує покупець, а виробник звільнений від сплати.

З моменту, коли підприємство фермера подає заявку на випуску CPR, починається аналіз кредитної спроможності цього підприємства. Перевіряються реєстрація даних та дат, історії, виробничих потужностей, ресурсів, активів і т.д.; оцінюється і верхня межа, яка визначає рівень кредитного ризику клієнта.

В 2009/2010 маркетинговому році найбільш активно аграрні розписки використовувались підприємствами, що займаються вирощуванням кави, великої рогатої худоби, рису, сої, що добре видно на Рис. 7

Джерело: *Banco do Brasil and Agribusiness, 2011*

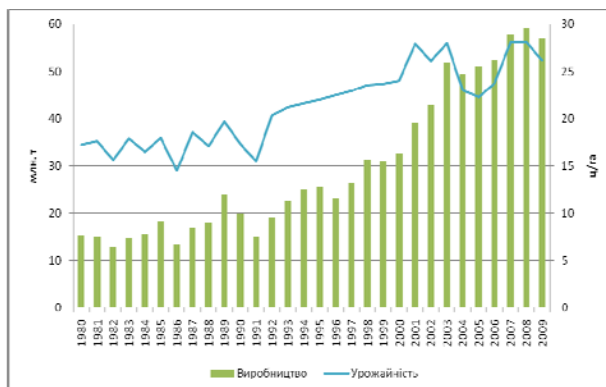
Рис. 7. Обсяги кредитів в аграрну галузь Бразилії з використанням CPR у 2009/2010 МР, в розрізі видів продукції

CPR є подібним до форвардного контракту і розглядається як інструмент, який включає дві складові:

- 1) як боргове зобов'язання, за яким передбачається поставка певної кількості і якості продукції (товарний CPR) чи грошей (фінансовий CPR);
- 2) виконує функцію гарантії, що емітент існує, оскільки утримувач CPR має право на урожай наступного року, у випадку, коли розрахунки не відбулися у поточному році в силу різних причин (насамперед, загибелі врожаю).

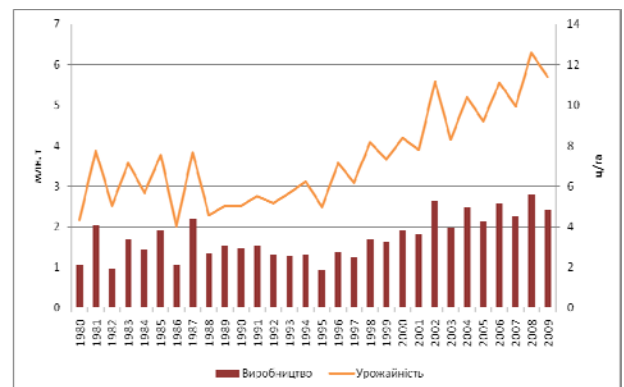
Отже, через механізм договору CPR сільськогосподарські товаровиробники (чи їх об'єднання, зокрема - кооперативи) продають сільськогосподарську культуру до збору урожаю (під заставу майбутнього врожаю), отримуючи грошові чи товарні ресурси, необхідні для виробництва цієї продукції і беруть на себе зобов'язання поставити певну кількість в певний термін та місце за визначеною ціною.

Завдяки використанню такого інструменту в Бразилії обсяги кредитування аграрного сектору щорічно складають 5 млрд. доларів США, а сільськогосподарські товаровиробники змогли збільшити валове виробництво і урожайність своєї продукції.

Джерело: fao.org

Рис. 8. Виробництво і урожайність сої

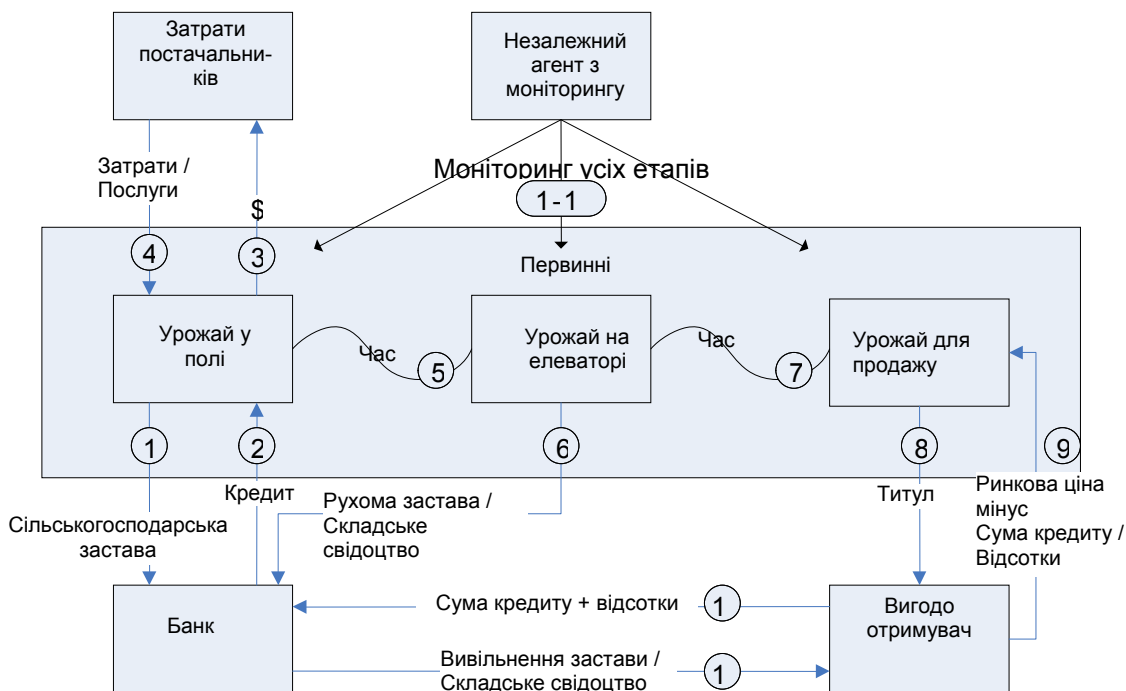

Джерело: fao.org

Рис. 9. Виробництво і урожайність кави

На Рис. 8 та Рис. 9, як приклад, наведено тенденції обсягів виробництва та урожайності кави та сої. Такі самі тенденції спостерігаються і для господарств, що займаються вирощуванням великої рогатої худоби, птиці, кукурудзи, цукрової тростини, рису та ін.

Схема функціонування CPR у Бразилії представлена на Рис. 10.

Джерело: ЄБРР

Рис. 10. Схема застосування CPR під майбутній урожай у Бразилії

Схема застосування CPR під майбутній урожай у Бразилії показує, що сільськогосподарські підприємства, отримують банківський кредит під заставу урожаю ще у полі (під майбутній урожай), укладаючи при цьому договір-зобов'язання. При цьому відбувається тісний контакт кредитора з фермером – емітентом CPR (обізнаність про його операції, середню урожайність в певному регіоні, потенційні можливості щодо урожайності тощо.). Така система дає можливість відстежувати стан майбутнього врожаю - майнову заставу, яка пов'язана з іменем та землею власника через реєстрацію CPR і постійний моніторинг незалежними агентами або безпосередньо кредиторами заставленого врожаю. Постійний детальний моніторинг відбувається обов'язково на усіх етапах, зокрема відвідування поля перед посівом, потім регулярно відвідування (зазвичай один раз на місяць), а у період збору врожаю взагалі відбувається 24-годинний нагляд з метою бути поряд з товаром, якщо станеться випадок настання дефолту емітента-фермера.

Ключовим фактором успіху CPR у Бразилії є проста система звернення стягнення: рішення про стягнення приймається протягом 24–48 годин. Ще один важливий фактор - неможливість застосування умов форс-мажору до CPR. Отже, позичальник має дуже обмежені можливості заперечення /оскарження такого рішення про звернення стягнення.

Також фермерам не обов'язково страхувати майбутній урожай тому, що якщо з якоїсь причини виробленої продукції буде недостатньо для покриття боргового зобов'язання, тоді застава діє у наступному маркетинговому році, тобто залишається в силі до моменту повного погашення боргу.

CPR розглядається як розписка (договір), що підтверджує зобов'язання боржника на користь кредитора. Наприклад, фермер вирощує сою, відповідно до договору він має продавати її у жовтні (форвардна угода) з поставкою після збору врожаю (у квітні). При цьому засоби виробництва для вирощування сої сплачуються у місцевій валюті, а ціни на сільськогосподарську продукцію зазначені у доларах США. Кредит надається на строк від

60 до 360 днів, але на практиці, як правило, найпопулярнішим є термін 150-180 днів. Тому заставна ціна може суттєво відрізнятись від ринкової ціни. Вона залежить від стану поля, а також ситуації на ринку. Як правило, бразильські фермери отримують меншу ціну, ніж передбачувана ринкова ціна.

Оплата майбутнього врожаю відбувається в два етапи: 1- перший, коли сплачується частина передбаченої суми і фіксується заставний тоннаж зерна, 2-другий – після збору урожаю зерна - повний розрахунок. При заключній оплаті за зерно враховуються ринкові ціни, які діють на момент розрахунку.

Відповідно до бразильського законодавства, що регулює обіг CPR, власник CPR має право на власний розсуд здійснювати моніторинг предмету застави за CPR. Це зазвичай означає, що власник CPR або його представники контролюють процеси підготовки полів, висівання культур, процедури догляду за посівами, хід збору врожаю та умови зберігання зібраного врожаю, що здійснюються фермером або його агентами. Наприклад, бразильський підрозділ концерну BASF здійснює такий моніторинг через своїх менеджерів з продажів, які знають боржників як споживачів продукції BASF.

Іноді в окремих випадках для моніторингу залучаються спеціальні агенти, особливо у віддалених регіонах країни. Також, далеко не всі дії боржників за CPR перевіряються моніторингом: лише дії боржників, щодо яких є недовіра, привертають увагу служб моніторингу, що значно зменшує затрати на моніторинг. Вартість моніторингу в Бразилії визначається на договірних умовах та зазвичай встановлюється у межах \$1-100 за гектар поля, що залежить від площі поля, врожай з якого потребує моніторингу, його місцезнаходження та віддаленості від населених пунктів, типу вирощуваної сільськогосподарської культури, тощо. В середньому моніторингу в Бразилії зазнає лише 5% застав за CPR.^{III}

Досвід Бразилії свідчить, що без державної підтримки запровадження такого інструменту нереально. У Бразилії з CPR найбільш активно працює Банк Бразилії, через який Уряд стимулює використання CPR та, який, в свою чергу, аналізує кредитну спроможність виробника і визначає на яку суму може надаватися кредит. При цьому кредитор здійснює інспекцію, маючи повний доступ до поля, на якому вирощується закладений майбутній врожай. При необхідності здійснюється оцінка регіональних ризиків, які обумовлені природними умовами.

Також досвід Бразилії засвідчує, що базовою основою для впровадження CPR є сильна підтримка з боку держави в частині законодавчо встановлених чітких правил. Тільки тоді:

- CPR допоможе усім учасникам ланцюгу у збільшенні фінансових можливостей для їх діяльності.
- CPR дає велику гарантію/забезпечення для трейдерів, ніж звичайні види угод.
- Фермери та інші дрібні виробники можуть отримати додатковий кредит шляхом використання своєї с/г продукції як гарантії оплати.
- CPR підвищує довіру до сектору агробізнесу.
- CPR сприяє стійкому росту навіть на ринках з високим ступенем ризику.

---

^{III} Інформація отримана від ТОВ «БАСФ Т.О.В.» - офіційного представника концерну BASF в Україні.

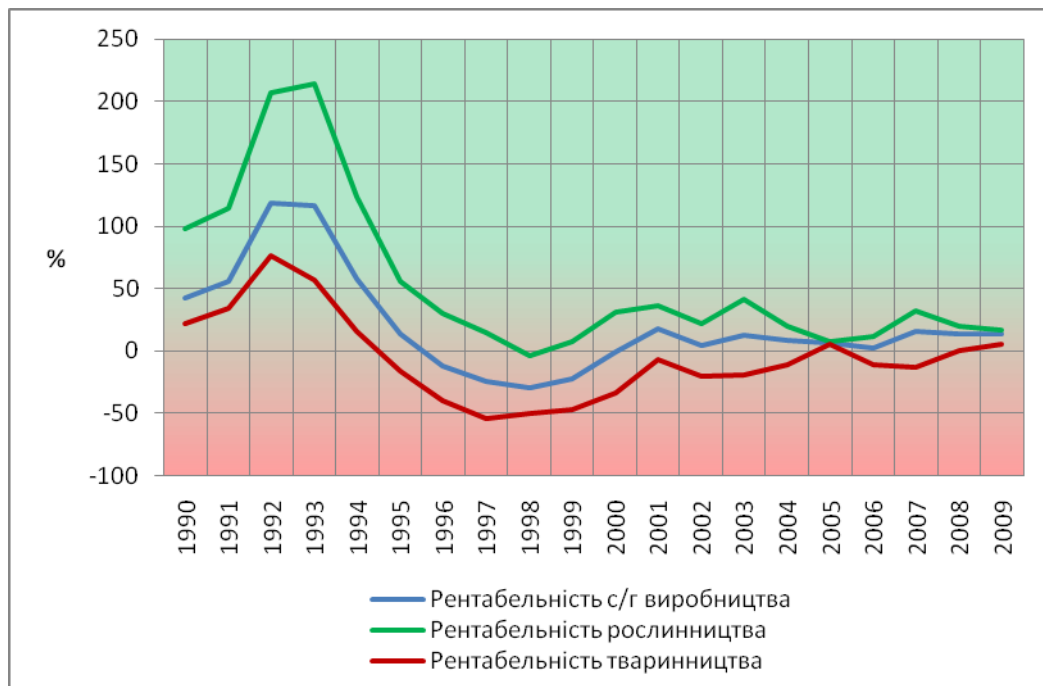
2. Підходи до запровадження бразильського досвіду в Україні

Для України, аграрне виробництво є стратегічно важливою галуззю економіки. Фінансове забезпечення сільського господарства є одним з найбільш вагомих факторів, що забезпечує його економічний розвиток. Частка сільського господарства у валовому внутрішньому продукті країни у 2007-2009 роках зросла від 15,6 до 17,2%, через суттєвий спад в інших галузях.

За інформацією Держкомстату України, у 2009 році, середній рівень рентабельності аграрного виробництва в країні становив 13,8%.

При цьому виробництво продукції рослинництва було більш високорентабельним (16,9%) ніж продукції тваринництва (5,5%). Високою була рентабельність виробництва насіння соняшнику (41,4%), цукрових буряків (37%). В той же час від'ємною була рентабельність виробництва м'яса великої рогатої худоби (-32,9%), м'яса овець та кіз (-31,8%), м'яса птиці (-22,5%).

Слід враховувати, що ці показники розраховані за даними усіх українських аграрних підприємств, більшість з яких дотепер господарює екстенсивними методами, використовуючи застарілі технології й устаткування. Економічний результат сучасних інноваційних підприємств вище офіційних даних.

Джерело: Держкомстат

Рис. 11. Рівень рентабельності аграрного виробництва в Україні

Аграрні підприємства є непривабливим суб'єктом кредитних відносин через низьку кредитоспроможність, незадовільний фінансовий стан, нестачу ліквідного забезпечення та високі ризики кредитування.

Водночас, слід відзначити, що в останні роки в Україні сформувався клас великих виробників – агрохолдингів, які обробляють нині до 20 відсотків сільськогосподарських земель, застосовуючи сучасні технології інтенсивного виробництва зернових та технічних культур, маючи широкую мережу заготівельних та збутових інфраструктурних об'єднань, маючи можливості напряму здійснювати експорт сільськогосподарської продукції.

Продовольча криза, що останнім часом відбувається в світі, надає можливості для розвитку сільськогосподарського виробництва в Україні. З'являється можливість реалізувати свої конкурентні переваги, такі як значні запаси чорнозему, сприятливі

природно-кліматичні умови, зручне розташування сільськогосподарських угідь, наявність дешевої робочої сили. Саме тому в Україні слід приділяти особливу увагу розвитку аграрного виробництва та втілювати заходи спрямовані на його підтримку.

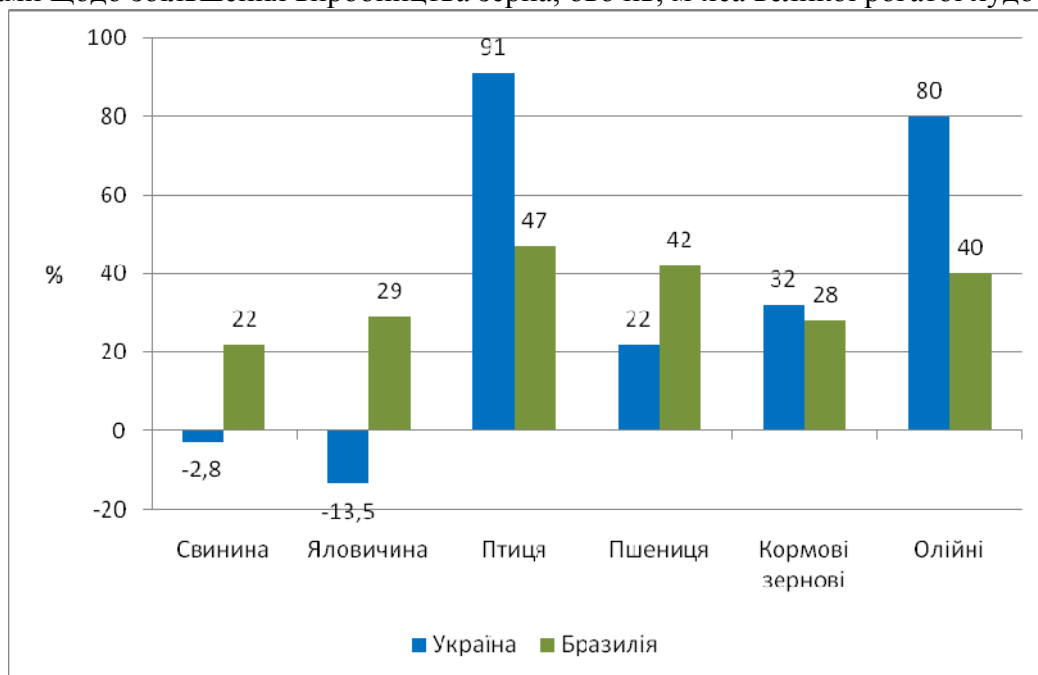
Джерело: на основі даних Держкомстату, МінАПП

Рис. 12. Структура забезпечення аграрних підприємств України

За даними Міністерства аграрної політики України, для розвитку інфраструктури аграрного ринку потрібно 180 млрд. грн. на найближчі 4-5 років. Одночасно основні засоби виробництва вимагають капіталовкладень для оновлення на суму 250 млрд. грн. на такий же період. Крім того, для забезпечення нормальної роботи галузі тваринництва потрібно 43 млрд. грн. на рік, рослинництва - 57 млрд. грн. на рік, тобто 100 млрд. грн. на рік. За останні роки нестача коштів складає близько 50% (рис.12).

За даними FAO, на період 2015-2019 років, у порівнянні з періодом 2005-2009 років, в Україні прогнозується зниження виробництва свинини, а особливо яловичини. Тоді як, виробництво пшениці, олійних культур, кормового зерна та птиці, навпаки, збільшиться (рис.13).

Це підтверджується намірами Уряду України, який нині розробляє національні програми щодо збільшення виробництва зерна, овочів, м'яса великої рогатої худоби.

Джерело: прогноз FAO

Рис. 13. Прогноз тенденцій виробництва с/г продукції в Україні та Бразилії (порівняння періодів 2015-2019 рр. до 2005-2009 рр.)

Банківське кредитування

В останні роки фінансово-кредитне забезпечення сільськогосподарських товаровиробників здійснюється за рахунок власної підприємницької діяльності, залучення фінансових ресурсів комерційних банків, постачальників матеріально-технічних ресурсів, кредитних спілок та державної фінансової підтримки.

В Україні Законом України «Про стимулювання розвитку сільського господарства на 2001-2004 роки» було передбачено виділення державою коштів для здешевлення вартості кредитів для сільськогосподарських товаровиробників. На основі цього закону щорічно в Державному бюджеті передбачалися відповідні обсяги коштів, розподіл яких між кредиторами і позичальниками здійснювало Міністерством аграрної політики та продовольства України на основі механізмів, що затверджувалися постановами Уряду.

У 2005 році Законом України «Про державну підтримку сільського господарства» було підтверджено наявність специфіки цієї галузі, хоча механізм врахування її в фінансових відносинах було змінено інституційні ланки та введена нова інфраструктурна ланка – Аграрний фонд.

Слід зазначити, що на практиці ситуація виглядає таким чином, що існуюча система кредитного забезпечення передбачає видачу кредитів та їх здешевлення тільки підприємствам, які мають сьогодні високий рівень кредитоспроможності, ліквідну заставу та приймають участь у виробництві продукції, що є об'єктами державного цінового регулювання. Такі підходи зменшують можливості кредитного забезпечення сільськогосподарських товаровиробників взагалі, особливо для тих, які здійснюють інноваційні проекти. Останні не мають належної застави для гарантування повернення кредитів та відповідних показників кредитоспроможності, які забезпечували б одержання кредитів. Вони будуть мати такі показники лише після реалізації інноваційних проектів.

З практики інших країн відомо, що в умовах ринкової економіки значне місце має належати позабанківським механізмам кредитування, одним з них є механізм комерційного кредитування, пов'язаний з купівлею-продажем товарів у кредит, з оформленням таких угод через договір або вексель. В останньому випадку створюються додаткові платіжні засоби у вигляді специфічного цінного паперу – векселя та здійснюється обіг векселів як окремий фінансово-кредитний механізм.

На жаль, механізм комерційного кредитування, особливо його вексельний різновид, ще мало використовується в аграрному секторі, що пов'язано з недостатністю системи інформації про кредитоспроможність позичальників та недостатній рівень кваліфікації керівників і спеціалістів господарств у сфері фінансових відносин.

У складі позабанківського механізму кредитування України розвивається і механізм кооперативного кредитування, який використовується кредитними спілками для видачі мікрокредитів, половина з яких носить споживчий характер. Проте, стримуючим фактором для повноцінного використання цього механізму для збільшення обсягів кредитування малих і середніх підприємств на селі є незначний розвиток мережі кредитних спілок та незавершеність на законодавчому рівні розбудови системи кредитної кооперації.

В останні роки в Україні серед механізмів кредитування в сільському господарстві основними є банківські, а прийняті державою рішення обумовили позитивну тенденцію (таблиця 1 та таблиця 2).

Таблиця 1. Динаміка обсягів і структури банківських кредитів, що залучені підприємствами АПК у 2000-2004 роках

Показники	2000р.	2001р.	2002р.	2003р.	2004р.	2004р ± до 2000р
Обсяг наданих кредитів у % до 2000 р,	100,0	280,7	296,7	221,6	430,3	330,3
З них: - короткострокові	100,0	2947,4	289,5	229,2	353,1	253,1
- середньо-довгострокові	100,0	140,0	368,4	146,3	1202,1	1102,1

Обсяг пільгових кредитів	100,0	342,7	263,4	389,9	445,2	345,2
Частка наданих кредитів: короткострокових	90,9	95,5	88,7	94,0	74,6	-
середньо-довгострокових	10,0	4,8	12,7	6,4	34,0	15,6
Частка пільгових кредитів	39,1	13,9	13,2	17,7	9,1	-30,0
Залучено пільгових кредитів на 100 гри, компенсації кредитних ставок, гривень	255,5	717,1	757,9	566,3	1099,4	843,9
Середні процентні ставки банків за користування кредитами по народному господарству	54	33	25,8	20,8	17,1	- 36,9
у тому числі сільськогоспо- дарськими підприємствами	48	29	25	18	16,8	-31,2
Облікова ставка НБУ	18,00	14,00	10,00	12,00	10,00	-8,0
Рівень повернення кредитів підприємствами АПК, %	86,00	92,00	92,00	88,00	94,00	8,0
у тому числі сільськогоспо- дарськими підприємствами	92,00	94,00	93,00	92,00	96,00	4,0
Кількість підприємств, які одержали пільгові кредити у % до 2000 р,	100,0	290,9	196,9	344,7	186,7	86,7

Джерело: Міністерство аграрної політики та продовольства України

З огляду на те, що механізм державної підтримки агропромислового комплексу в Україні щорічно змінювався одночасно із змінами обсягів підтримки в рахунок пільгових кредитів, також обсяг залучених кредитів щорічно коливався, зменшившись у 2009 році більш як на 2/3, а середньо і довгострокових на 130 % (таблиця 2).

Таблиця 2. Динаміка обсягів і структури банківських кредитів, що залучені підприємствами АПК у 2005-2009 роках

Показники	2 005р.	2 006р.	2 007р.	2 008р.	2 009р.	2010 р.
Обсяг наданих кредитів у % до 2004 р,	115,6	123,2	114,0	137,2	33,7	24,0
З них: - короткострокові	99,2	121,2	121,3	105,1	48,4	39,8
- середньо і довгострокові	163,9	126,8	101,6	202,4	12,6	10,9
Обсяг пільгових кредитів	210,0	92,1	110,1	195,1	17,2	13,3
Частка наданих кредитів: короткострокових	64,0	63,0	67,0	51,3	73,7	76,5
середньо-довгострокових	56,3	58,8	49,3	94,8	24,7	22,1
довгострокових	0,0	0,0	0,0	33,0	44,6	41,1
З усіх кредитів частка пільгових	73,5	55,0	53,1	75,5	38,5	37,0
Частка перехідних кредитів	0,0	20,7	28,0	30,4	189,3	178,3
Залучено пільгових кредитів на 100 гри, компенсації кредитних ставок, гривень	136,0	181,9	188,4	132,5	260,0	187,4
Динаміка кількості підприємств, які одержали кредити у % до 2004 р,	139,1	156,8	104,3	100,3	23,8	34,6
Середні процентні ставки банків за користування кредитами	18,00	20,00	18,00	24,00	27,00	27,00
Облікова ставка Національного банку України	10,00	10,00	9,00	12,00	10,25	7,25
Рівень повернення кредитів підприємствами АПК, %	93,00	77,00	87,00	82,00	нд	нд
у тому числі сільськогосподарськими підприємствами	72,00	86,00	85,00	78,00	нд	нд
Розмір компенсації відсоткових ставок з державного бюджету в національній валюті	10,00	10,00	9,00	12,00	15,37	нд

Джерело: Міністерство аграрної політики та продовольства України

У 2009 році зменшився обсяг і частка пільгових кредитів, але зросла частка перехідних кредитів і збільшилась їх вартість, з перевищенням облікової ставки НБУ.

Не дивлячись на значне підвищення обсягу кредитів, залучених на кожні 100 грн. виділених субсидій з державного бюджету, кількість підприємств, що одержали кредити, зменшилась.

Основна причина цього полягає в тому, що протягом 2009 року банківські установи вдавались до практики підвищення відсоткових ставок за виданими раніше кредитами, незважаючи на валюту кредиту та курс гривні до іноземних валют. Непоодинокі випадки підвищення кредитних ставок на 3-5 %.

Стримуючим фактором розвитку механізмів залучення фінансових ресурсів є незавершеність самої системи, недосконалість правового регулювання функціонування її, низький рівень прибутковості сільськогосподарського виробництва та низька кваліфікація керівників господарств в сфері фінансових операцій.

Сьогодні Урядом країни вивчаються та опрацьовуються пропозиції, виходячи з досвіду країн з розвинутою ринковою економікою, теоретичних засад формування системи залучення фінансових ресурсів для функціонування і розвитку села, щодо створення нових інфраструктурних ланок – Аграрного банку, Фонду кредитних гарантій, а також здійснюються заходи по завершенню розбудови системи кредитної кооперації та удосконалення цілої низки кредитних механізмів, включаючи іпотечне кредитування та фінансовий лізинг.

Аналіз стану кредитного забезпечення сільськогосподарських товаровиробників показав, що внаслідок дії ряду груп ризиків ступінь повернення кредитів сільськогосподарськими позичальниками знижується. За даними Національного банку України прострочена заборгованість сільського господарства, мисливства та лісового господарства у 2009 р. зросла як за строками, так і за валютами. Основна причина цього – слабкість системи гарантування повернення кредитів. В умовах фінансової кризи в країні, коли третина сільськогосподарських підприємств залишається збитковою, основним видом забезпечення виконання кредитних зобов'язань є застава.

Прикладом є АКБ „Укрсоцбанк”, у якому найбільше використовується така форма забезпечення кредитів, як застава майна і майнових прав позичальників та третіх осіб – майнових поручителів (в середньому 88,8%). Другою за популярністю формою забезпечення є застава цінних паперів та майнових прав на депозитні кошти, розміщені на рахунках в банку (в середньому 9,8%).

Питання гарантування повернення довгострокових кредитів, нині знаходить своє вирішення головним чином за рахунок забезпечення майном, придбаним за рахунок кредиту. Здійснений аналіз умов забезпечення за якими десять банків надають довгострокові кредити сільськогосподарським підприємствам засвідчує це (табл. 3).

Таблиця 3. Умови банківського довгострокового кредитування сільськогосподарських підприємств в Україні, 2009 рік

Банк/ напрям кредитування	Строк	Відсоткова номінальна ставка/ комісії	Розмір вкладення власних коштів/ графік повернення	Застава
Укрсоцбанк: с.г. техніка, обладнання,	До 7 років	17—19 % річних, грн.; 10,5—13,5 % ін. валюта	Не менше 30 % / щомісяця	Майно, придбане за рахунок кредиту
АКБ „Форум”: с.г. техніка, закупка племінних тварин	До 7 років	13 % річних, євро, дол. США; 16—17 % річних грн. Комісія за оформлення - 1%	Не менше 20 % / щомісяця	Майно, придбане за рахунок кредиту та додаткове майно
Приватбанк: с.г. техніка, обладнання, закупка племінних тварин	До 5 років	15—16 % річних, євро, дол. США; 18—20 % річних, грн	30—50 % (залежно від індивідуальних факторів проекту) / щомісяця	Майно, придбане за рахунок кредиту та додаткове майно
Фінанси та кредит: с.г. техніка	До 5 років	13—15 % річних, ін. валюта; 18—22 % річних, грн	Не менше 30 % / щомісяця	Майно, придбане за рахунок кредиту
Райффайзен Банк: с.г. техніка, обладнання	До 7 років	13 % річних — євро, дол. США; 16,5 % річних, грн. Комісія за оформлення - 1%	Не менше 30 % / щомісяця	Майно, придбане за рахунок кредиту та додаткове майно

Укрсіббанк: с.г. техніка, обладнання, закупка племінних тварин	До 7 років	від 16 % річних, грн; від 12,5 % річних, дол. США; від 12,0 % річних, євро. Комісії: 1,55 % від суми за надання кредиту в грн; 1,99 % від суми за надання кредиту в ін. валюті	Не менше 30 % / щомісяця	Майно, придбане за рахунок кредиту та додаткове майно
Промінвестбанк: с.г. техніка, обладнання, закупка племінних тварин, основні засоби	До 7 років	21—22 % річних, грн; від 12—14 % річних, ін. валюта	25 % / щомісяця	Майно, придбане за рахунок кредиту та додаткове майно
Банк Надра: с.г. техніка, обладнання, основні засоби	До 5 років	18,5 % річних, грн; 13—14,5 % річних, ін. валюта	Не менше 30 % / щомісяця	Майно, придбане за рахунок кредиту та додаткове майно
Індексбанк: с.г. техніка, закупка племінних тварин	До 10 років	18 % річних, грн; 12 % річних, ін. валюта. Комісія 0,5 % від суми кредиту + 300 грн за розгляд	Не менше 15 % / щомісяця	Майно, придбане за рахунок кредиту та додаткове майно
Укрексімбанк: с.г. техніка,	До 5 років	19 % річних, грн; 12,5—13 % річних, ін. валюта	Не менше 30 %	Майно, придбане за рахунок кредиту

Джерело: НБУ

Поряд з цим правові норми, які регулюють відносини застави, мають застарілий, недосконалий характер і вимагають певних змін. Зокрема, потребують доопрацювання положення Закону України „Про заставу” щодо подальшої застави вже закладеного майна. Відповідне оформлення і реалізація заставного майна обкладаються численними податками і зборами.

Цим, а також можливістю зниження ринкової вартості заставного майна багато в чому пояснюється вимога банків, щоб вартість предмета застави перевищувала розмір кредиту в 1,5-3 рази. Обов'язковість проведення незалежної експертної оцінки майна в разі передачі його під заставу здорожує вартість кредиту, з одного боку, і утискує право власника майна вільно ним розпоряджатися.

Вартість застави повинна включати повну суму зобов'язань. В суму зобов'язань за кредитом включається сума кредиту, відсотків та інших платежів. Оціночна вартість застави повинна перевищувати суму кредиту в 1,5-3 рази (табл. 4).

Таблиця 4. Приблизна система оцінки застави, яку застосовують банки

Застава	Заставна вартість, у % до ринкової
Будівлі, споруди	50-70
Обладнання	10-40
Транспортні засоби	20-60
Готові вироби, запаси, сировина, напівфабрикати	20-50
Товари на складі	30-50
Депозити	90-95

Джерело: НБУ

Певною мірою в Україні сприяло вдосконаленню механізму застави зерна запровадження заставного складського свідоцтва та надання додаткових гарантій заставодержателю щодо збереження переданого на зберігання елеватору заставленого майна відповідно до Закону України „Про зерно та ринок зерна в Україні”.

Враховуючи відсутність у сільськогосподарських підприємств в достатній кількості ліквідних активів у вигляді сучасної сільськогосподарської техніки та нерухомості, негативним фактором виступає те, що банки не можуть оформлювати у іпотеку земельні ділянки, які могли б стати ефективним предметом застави при довгостроковому кредитуванні сільськогосподарських підприємств. Але здійснення

аграрного іпотечного кредитування вимагає наявності мережі додаткових фінансово-кредитних установ.

Комерційні банки приймають гарантії (поруки) тільки від фінансово стійких юридичних і фізичних осіб. Найнадійнішими вважаються гарантії комерційних банків. З метою оцінки платоспроможності гаранта, банки проводять ретельний аналіз його фінансового стану. Для більшої надійності вищезазначених видів забезпечення кредиту може укладатися тристороння угода: банк – гарант (поручитель, страхова організація) – позичальник.

Формою забезпечення кредитів може бути страхування. У разі страхування кредиту та відсотків за ним банк уважно вивчає фінансовий стан (платоспроможність) страхової компанії, з якою позичальник укладатиме страховий договір. Необхідно, щоб у страховому договорі було зазначено, що страхова компанія повністю відповідає за кредитний ризик, включаючи й нецільове використання позики. Вітчизняні комерційні банки в своїй практиці практично не використовують страхування як спосіб забезпечення позики у зв'язку з недостатньою платоспроможністю страхових компаній України.

Проведений аналіз банківської практики кредитування сільськогосподарських підприємств України свідчить, що проблемні кредити можуть виникати у зв'язку з дією факторів, що не знаходяться під контролем банку і позичальника: зміни законодавства, погіршення економічної ситуації, несприятливі погодні умови, запровадження нових технологій виробництва. Однак, частіше проблемні кредити виникають через прорахунки банку і позичальника - помилки банку (не професійно проведений аналіз кредитоспроможності позичальника; недостатнє забезпечення кредиту; неправильне структурування кредиту, що не враховує специфіку та сезонність галузі; помилки при оформленні кредитної документації; недостатній контроль за фінансово-господарською діяльністю позичальника) та помилки позичальника (помилки керівництва; погіршення якості продукції та втрата ринку сировини (для переробних підприємств) та ринку збуту (для виробників сільськогосподарської продукції та переробних підприємств); недостатній фінансовий контроль; неефективну маркетингову політику.

У світовій банківсько-кредитній практиці, на відміну від вітчизняної, застава, як інструмент забезпечення банківського кредитування застосовується не так широко. Вважається, що необхідність постійного контролю за предметом застави, проблеми з реалізацією обтяжують банки і відволікають від основної діяльності. У розвинутих країнах у якості застави застосовується іпотека, товар, устаткування, інші активи фірми і все ж недостатність забезпечення кредиту, зумовлює втрати банків при кредитуванні (табл. 5).

Таблиця 5. Забезпечення повернення банківських кредитів у Німеччині

Форма забезпечення повернення кредиту	Кількість балів	Максимальна сума кредиту, в % до забезпечення
Іпотека	3	60 – 80
Застава вкладів, що знаходяться в банку, який надав кредит	3	100
Поручительство (гарантія)	2	В залежності від ступеня кредитоспроможності поручителя (гаранта) - до 100
Застава цінних паперів	2	Цінні папери, які приносять твердий процент - 70-80, акції - 50-60
Переуступка вимог по постав ці товарів або наданні послуг	1	20 – 40

Джерело: <http://www.vkredit.org.ua>

У США понад 80% позик видають під заставу будинків, на другому місці – застава землі. Слід зазначити, що лише 2% американських позичальників не повертають борги, за що їхнє майно продають.

У Великій Британії кредитування фермерів здійснюється на строк від 5 до 40 років. При цьому максимальний розмір застави складає третину вартості майна.

Заслугує особливої уваги досвід Чехії, де для кредитного забезпечення сільського господарства створений фонд, за рахунок коштів цього фонду надаються гарантії банкам, що кредитують сільське господарство, і компенсується 50 % процентної ставки за короткостроковими та 80 % ставки - за довгостроковими кредитами.

У Казахстані створено Фонд гарантування іпотечних кредитів. Засновник – Національний банк Казахстану, який вніс в статутний капітал Фонду 500 млн. тенге. У Данії передбачено надання державних гарантій фермерам на їхні позики та пільгові кредити молодим фермерам, що купили власне господарство.

Слід зазначити, що гарантійні установи тривалий час використовуються у складі інфраструктури кредитного ринку. Компанії з гарантування та страхування, особливо іпотечних кредитів ефективно працюють в США, Канаді, Великобританії, Італії, Іспанії, Швеції, Австралії, Новій Зеландії, Гонконгу, Ізраїлі, Південній Африці та багатьох інших країнах. Необхідність в таких інституціях продиктована потребою у зниженні ризиків кредиторів, підвищенні доступності позичальників до кредитів, збільшенні сум кредитів по відношенню до суми заставленого майна, зниженню процентної ставки для позичальника та подовженні строків кредитування.

Останнім часом у багатьох країнах все частіше використовується заставне фінансування сільськогосподарських товаровиробників через гарантування постачання, що дозволяє одержувати великі кредити в іноземних банках під товарну заставу, одночасно зберігаючи можливість керування і навіть продажу закладеного майна.

Корисним для сільськогосподарських товаровиробників може бути фінансування із залученням ресурсів іноземних банків під гарантії національних експортних страхових агентств, що широко розповсюдженою фінансовою послугою на міжнародному кредитному ринку. З такою метою в кожній країні ЄС створені і активно працюють спеціалізовані фінансові установи, які надають гарантії банкам своєчасно погасити кредити та виплатити відсотки за надані кредити. Такі установи називаються експортні страхові агентства.

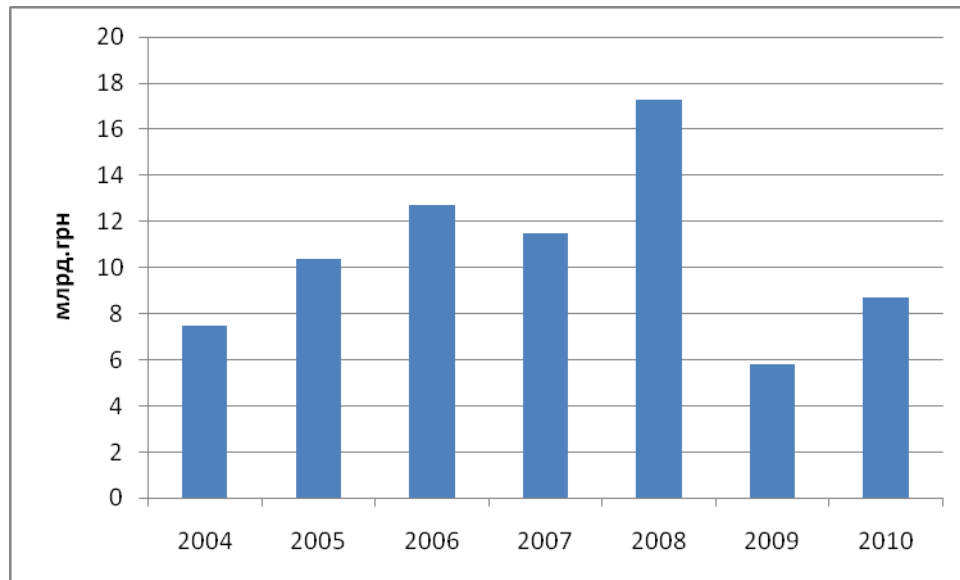
В Україні існує мораторій на продаж землі сільськогосподарського призначення до кінця поточного року, що також є стримуючим фактором доступу сільськогосподарських товаровиробників до банківських кредитів.

З огляду на цей факт, кредитування агропромислового виробництва пов'язане з особливостями забезпечення застави. Розмір застави в комерційних банках в 3–5 разів більший за розмір кредиту. Неможливість використання основних фондів в якості застави пояснюється тим, що їх зношеність інколи сягає 90%. Частка аграрного сектора в основних засобах народного господарства України зменшилася з 23,3% у 1993 році до 13,3% у 2001 році, до 4,5% у 2004 році, а на кінець 2008 року питома вага вартості основних засобів сільського господарства становила 3%. Саме тому, **як застава може виступати молодняк тварин і майбутній урожай**, а їх вартість не повинна оцінюватись нижче за рівень ринкових цін.

Сільгоспвиробникам занадто важко в умовах фінансової кризи отримати банківський кредит. Найбільші труднощі зараз зазнають дрібні та середні регіональні аграрії, яким банки повністю відмовляють у кредитуванні. Дуже складне і тривале оформлення документів далеко не завжди приводить до бажаного результату. У дрібних виробників немає підтримки держави і важелів тиску в Нацбанку, тому позики можуть отримати тільки аграрії, у яких не менше 15 тис. га землі. Тваринництво, овочівництво, садівництво і виноградарство банки кредитувати відмовляються.

Загалом в аграрний сектор спрямовується біля 15% від усіх кредитних вкладень у національну економіку. Об'єм залучення кредитних ресурсів агропромисловими підприємствами у 2008 році становив 17,3 млрд. грн., що, у порівнянні з 2004 роком, більше на 43%.

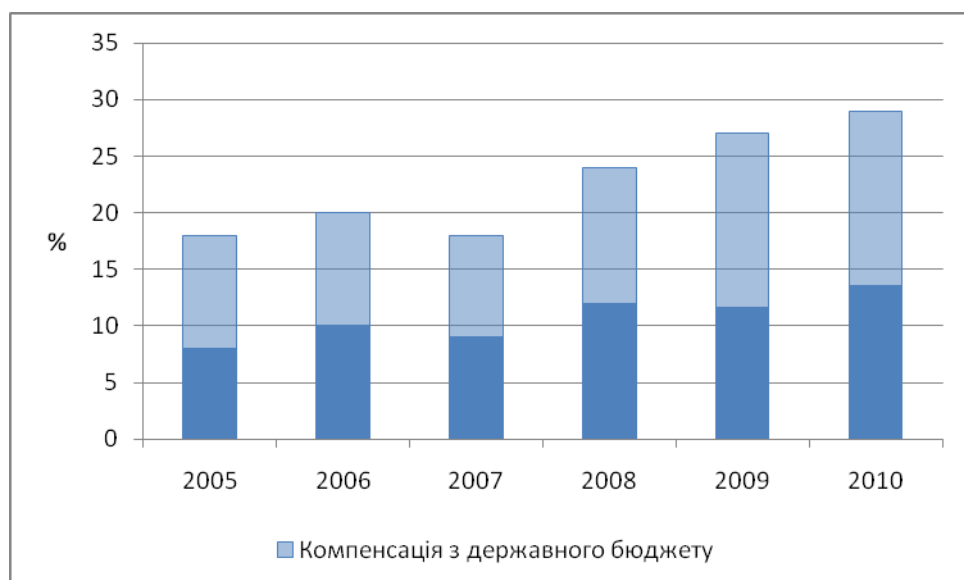

Джерело: МінАПП

Рис. 14. Обсяги кредитування сільського господарства в Україні

Загальна потреба в коштах в аграрному секторі економіки становить більше 100 млрд. грн. на рік. Джерелами фінансування є власні кошти сільськогосподарських виробників, банківські кредити, банківські кредити попередніх років з їхньою пролонгацією, кошти державного і місцевих бюджетів, кошти аграрного фонду. Проте очевидним є те, що цих коштів недостатньо.

На кредитні відносини в агропромисловому секторі економіки країни негативно вплинула світова економічна криза, яка набула найважчих форм саме в Україні. Фінансовий стан аграрних підприємств суттєво погіршився через значне падіння цін на сільськогосподарську продукцію. Тому, хоча у 2007 році і було зібрано рекордний урожай зернових, виробники не в змозі були розрахуватися з банками. У той самий час кредитні установи збільшували відсоткові ставки (Рис. 15).

Джерело: МінАПП

Рис. 15. Тенденція зміни розміру ставок по банківських кредитах для аграрних підприємств України

Номинальні процентні ставки, представлені в таблиці 3, мають відношення до простих процентних ставок і це відношення не бере до уваги складні відсотки за складні періоди.

Ефективна процентна ставка є та, яка обслуговує складні періоди протягом плану виплат. Вона використовується для порівняння річних процентних ставок між кредитами з різними змішаними періодами, такими як тиждень, місяць, рік і т.д. У цілому, заявлені або номінальні процентні ставки менші від ефективних. І останні зображують реальну картину фінансових платежів.

Залежність рентабельності сільськогосподарських товаровиробників від розміру відсоткової ставки по кредиту відображена в Таблиці 6 (при фінансуванні виробництва виключно за рахунок кредитних ресурсів). З огляду на те, що в Україні найбільш розповсюдженою є 4- та 6-польна сівоzmіна, відсоткова ставка не має перевищувати 10%.

Таблиця 6. Залежність рентабельності від відсоткової ставки по кредиту

Відсоткова ставка, %	Рентабельність, %		
	2-польна сівоzmіна	4-польна сівоzmіна	6-польна сівоzmіна
10	91	29	51
15	68	13	32
20	48	-2	16
25	32	-13	3
30	18	-23	-9
35	6	-32	-18

Джерело: МінАПП, aaa-agro.com

У 2009 році підприємствами агропромислового комплексу залучено кредитів на суму 5,8 млрд. грн., що становить 29 % від кредитів залучених у попередньому році, з них короткострокових – 4,1 млрд. грн., середньострокових – 1,15 млрд. грн., довгострокових – 0,5 млрд. гривень. Кредити залучили 2039 підприємств. Із загального обсягу на пільгових умовах залучено майже 2,6 млрд. грн. (17% до 2008 року), в тому числі короткострокових – 2,2 млрд. грн., середньострокових – 267,1 млн. грн., довгострокових – 55,7 млн. гривень. Пільгові кредити залучили 934 підприємства. Процентні ставки за кредитами банків становили від 16,5 до 39 відсотків.

Вимоги банків за перехідними кредитами 2006-2008 років, за якими надавалася компенсація у 2009 році, становила 11,15 млрд. гривень, в тому числі за короткостроковими – 3,2 млрд. грн., середньостроковими – 5,4 млрд. грн., довгостроковими – 2,5 млрд. гривень.

Пролонговано банками пільгових кредитів на суму 3,1 млрд. грн., що становить 80% від обсягу кредитів, які потребували пролонгації до 1 січня 2010 року (3,9 млрд. грн.). Пролонгували кредити 1599 підприємств (потребували пролонгації 2027 підприємств).

Дотації з державного бюджету також займають важливе місце серед переліку джерел фінансування сільгоспвиробників. Проте, протягом 2008 року аграрними підприємствами було отримано лише 3,02 млрд. грн. за рахунок бюджетних дотацій у тому числі виробники галузі рослинництва отримали 0,88 млрд. грн., а тваринництва – близько 1,2 млрд. грн.

В 2010 році на компенсацію за кредитами для аграрних підприємств було заплановано всього 621 млн. грн. і джерелом фінансування цієї статті був визначений Стабілізаційний фонд. Більшість цих коштів не зіграли помітну роль на ринку, оскільки пішли на оплату простроченої заборгованості перед підприємствами АПК з компенсації кредитних ставок за 2006-2009 роки.

Компенсація за кредитами для аграрних підприємств у державному бюджеті на 2011 рік збільшена на 58%, або на 360 млн. грн. Однак учасники ринку вважають запропонований урядом обсяг фінансування галузі недостатнім. За їхніми підрахунками, фінансування необхідно збільшити до 5,5 млрд. грн.

Хоча, в системі пільгового кредитування сільськогосподарського виробництва є деякі позитивні зрушення, проте їх неможливо визнати достатніми. Необхідно знайти нові підходи щодо організації і забезпечення аграрного виробництва.

Головна проблема кредитування аграрного сектору це забезпечення повернення кредиту, при якому були б дотримані права як кредиторів так і позичальників. Є різні причини неповернення кредитів сільськогосподарськими виробниками, основними можна назвати дефіцит фінансових ресурсів у багатьох виробників, вплив суб'єктивних факторів на строки вирішення про видачу кредиту, внаслідок чого аграрії несвоєчасно отримують кредити.

Аналізуючи основні проблеми з кредитування, доцільно запропонувати введення страхових ризиків при неповерненні грошей банкам, які надали кредити сільськогосподарським виробникам.

Високий ступінь ризику, непостійність та складності прогнозування в агропромисловому виробництві обумовлений значною його залежністю від природно-кліматичних умов. На діяльність сільськогосподарського підприємства впливає велика кількість організаційних і погодних ризиків. Тоді як використання сучасних прогресивних технологій аграрного виробництва може дещо знизити ці ризики, проте погодні умови вимагають обов'язкового страхування. Підприємства аграрного сектора в сучасних умовах не можуть займатися цими проблемами, що обмежує їхній доступ до банківського кредитування.

Для розвитку кредитних відносин необхідно створення механізмів, які будуть спрямовані на зниження ризику фінансових витрат, своєчасного виконання своїх зобов'язань контрагентами, що безпосередньо залежить від їх фінансового стану.

На основі проведених досліджень робимо висновок про те, що кредитна система України потребує розбудови системи гарантій повернення кредитів шляхом:

1. подальшого вдосконалення законодавчої бази, щодо механізму захисту прав кредиторів;
2. формування систем реєстрацій та оцінки об'єктів застави, а також централізованих інформаційних систем;
3. розробки банками внутрішніх нормативних документів, що регламентують кредитний процес та враховують особливості кредитування аграрних позичальників;
4. створення гнучкої системи гарантій виконання зобов'язань за кредитними угодами сільськогосподарських позичальників як за участю держави, так і громадських організацій (товариств взаємного гарантування, інших гарантійних структур);
5. запровадження загальнодержавного ринку застав (торгів) на базі єдиної електронної бази даних про наявні види заставленого майна, яке реалізуються з метою звернення стягнення для виконання зобов'язань за кредитними угодами^{IV};
6. запровадження корпоративної інформаційної довідкової системи і підсистеми інтернет-банку^V;

---

^{IV} Є кілька реєстрів застав під різними міністерствами / утримувачами в Україні. Один з найбільших власників реєстрів є Міністерство юстиції України. Воно має близько шістнадцяти єдиних державних реєстрів, в тому числі реєстрів різних видів застав (рухоме та нерухоме майно, тощо). Міністерство продовжує монополізацію всіх державних реєстрів і планує створити окремих департамент для контролю над ними. В даний час Україна платить роялті за програмне забезпечення цих реєстрів офшорним компаніям, які володіють його авторським правом. Крім корумпованих схем, ця ситуація додатково ускладнює і, навіть, блокує ефективне стягнення на разі дефолту і, отже, ускладнює виконання кредитних зобов'язань. Одна з основних причин цього є складний і не прозорий доступ до даних для зовнішніх користувачів. У багатьох випадках цей доступ навіть не існує. Тому однією із стратегій, розглянутих в Україні є створення єдиного електронного ринку наявних застав. Звичайно, єдиний електронний ринок повинен ґрунтуватися на уніфікованому електронному реєстрі з простим та прозорим доступом до інформації в рівній мірі для всіх зацікавлених сторін - як приватних, так і тих, що знаходяться в державній власності.

7. розвитку модернізованих форм банківської кредитно-інвестиційної підтримки аграрного сектора економіки (Аграрний та кооперативні банки), впровадження нових банківських технологій з метою забезпечення доступності до послуг відповідним клієнтським групам, з урахуванням особливостей їхніх потреб і умов функціонування;
8. стимулювання участі банків у підтримці пріоритетних галузей сільського господарства шляхом гарантування компенсацій за рахунок цільових спрямувань бюджетних коштів за умови фінансування банками нерентабельних підприємств стратегічно важливих сфер економіки;
9. створення Державної агенції гарантування повернення кредитів сільськогосподарськими товаровиробниками яка б надавала гарантії банкам та консультативну допомогу фермерам-початківцям. Досвід діяльності аналогічних західноєвропейських та північноамериканських фермерських сервісних агентств показує, що банки більш охоче кредитують фермерів-початківців, що знаходяться під опікою спеціалізованих державних та місцевих фермерських сервісних агенцій; створити рейтингове агентство та кредитне бюро, які будуть спеціалізуватись на підприємствах АПК тощо.

З огляду на це, використання договору-зобов'язання у вигляді CPR (аграрних розписок) є можливість залучити саме дрібні господарства, які не мають можливості отримати банківські кредити, але, маючи у власності землю або, як мінімум, майбутній урожай, можуть надати його в якості застави. Система CPR істотно розширює ринок і можливості роботи, тобто це кредит, в якому беруть участь не тільки банки, а й виробники і постачальники матеріально-технічних ресурсів, які можуть бути першими в цьому ланцюгу.

Форвардні закупівлі

Форвардні закупівлі передбачають часткове фінансування виробників до моменту отримання ними певного виду сільськогосподарської продукції. Форвардні контракти гарантують, що після збирання врожаю покупець виплатить виробнику залишок коштів і отримає певний обсяг товару за ціною, яка була зафіксована в контракті ще на початку. Якщо ж форвардний контракт з певних причин більше не потрібний власнику, то він може його перепродати та повернути свої гроші.

З форвардними закупівлями можуть працювати як держава, так і трейдерські компанії. Проте, через непрогнозованість дій українського уряду стосовно майбутнього урожаю, декілька років поспіль вітчизняні трейдери практично не працюють із форвардними контрактами. Хоча, для держави та трейдерів це гарантована поставка певного виду продукції за фіксованою ціною, а для виробника – це обігові кошти (фактично безвідсотковий кредит) та гарантія продажу по заздалегідь визначеній ціні.

В 2011 році для забезпечення роботи вітчизняних аграрних підприємств, вперше за останні десятиліття, уряд фінансує українських виробників під майбутні урожаї сільгосппродукції (форвардні закупівлі) на 5 мільярдів гривень.

---

^v Той же підхід (див. попереднє посилання) повинні бути прийнятий при створенні корпоративного електронного реєстру (наприклад, реєстрів міністерств, корпоративних та / або банківських), який буде працювати в якості підсистем (частин) інтегрованого єдиного віртуального національного електронного реєстру для електронного торговельного майданчика заставами. Очевидно, що угоди на цьому електронному ринку повинні базуватись на подальшому розвитку електронної торгівлі та електронних банківських механізмів. Звичайно, всі корпоративні електронні реєстри повинні мати інформаційні перехресні посилання на інші підсистеми, які знаходяться під адмініструванням різними установами-власниками. Таким чином, запропонований підхід сприятиме впровадженню цієї методології шляхом розробки електронних реєстрів для систем фінансування до- та після врожаю.

Торговий агент Державної продовольчо-зернової корпорації України (ДПЗКУ) ТОВ "Хліб Інвестбуд" здійснює форвардні закупівлі для Аграрного фонду.

Фінансування здійснюється трьома траншами: одразу після підписання угоди – перед посівною, виробник отримує перші 50% суми форвардного контракту, 20% – перед збором урожаю і останню частину 30% – після збору та поставки продукції, тоді як раніше виробник отримував 50% тільки після збору урожаю.

За оперативною інформацією Міністерства аграрної політики та продовольства України, станом на 30 травня 2011 року Аграрним фондом було укладено форвардні угоди на 860 тис. тонн зерна, у тому числі: пшениця – 836 тис. тонн, ячмінь – 22,3 тис. тонн, інші - 1,7 тис. тонн. Було виплачено сільськогосподарським товаровиробникам 748,8 млн. грн. (50-відсотків від суми контрактів).

Загалом у поточному маркетинговому році передбачається, що Аграрним фондом будуть укладені угоди на 1050 тис. тонн зерна, що складе 15% до обсягу споживання населенням зерна.

Проте, слід враховувати, що у період початку збору урожаю зернових культур спостерігається надлишок пропозиції зерна, що може позначатися на різкому зниженні закупівельних цін на зерно у сільськогосподарських товаровиробників.

Аграрні підприємства, що підписали форвардні угоди, при виплаті першого траншу в розмірі 50% отримують пільги на придбання добрив і палива. Ціна тонни селітри зі знижкою складе 2815 грн. при середній ціні по Україні від 3200-3500 грн. Також виробники зможуть дешевше придбати дизельне пальне та низькооктановий бензин.

Якщо аграрне підприємство має контракт на постачання 10 тисяч тонн зерна, то за результатами поданих документів воно повинне мати у своєму розпорядженні приблизно 3 тисячі гектарів землі. Для того, щоб забезпечити виробництво такого обсягу продукції на цій площі, потрібно на кожен гектар внести близько 350 кілограм добрив навесні і влітку. Таким чином, зобов'язання поставити 10 тисяч тонн зерна передбачає можливість придбати за пільговими цінами 1000 тонн пільгової селітри за рахунок першого траншу. Для пального передбачена така сама схема.

Проте аграрні виробники та експерти схиляються до думки, що така процедура не є достатньо прозорою. Як свідчить практика, всі схеми закупок в Україні корумповані. Сільгоспвиробник, який наважується продавати державі, як правило, вже інтегрований в систему корупції, яка панує при таких закупівлях.

Також, ряд аграріїв розкритикували запропоновані проекти договорів форвардних закупівель за те, що вони не враховують права продавців.

Запропонований договір передбачає, що вартість застави яку має надати аграрій має в два рази перевищувати суму по контракту. Тоді як початковий транш складає 50%. Також спірними є питання спільної відповідальності в разі витребування товару в покупця третьою особою та виплата на користь Аграрного фонду в разі настання страхового випадку.

Якщо ж порівнювати Бразильську систему інвестування, при якій інвестори вкладають гроші у виробництво зерна і в результаті отримують продукцію, то в Україні вони при цьому ризикують разом з виробником.

Також, при порівнянні бразильської та української систем, відмінність вітчизняної полягає в наступному:

- відповідно до нового Податкового кодексу, в Україні не повертається ПДВ експортерам зерна. Таким чином, аграрні підприємства будуть щорічно недоотримувати близько 12 млрд. грн.
- ПДВ нараховується на перший продаж. При цій системі при укладанні форвардних контрактів вартість товару, зокрема зерна, в накладних буде враховуватися з ПДВ. Але при перепродажі податок включити не можна. Таким чином усі посередники, такі як трейдери, елеватори, приватні інвестори усуваються з ринку.

- Тоді як держава має зменшувати ризики, вітчизняна влада їх ігнорує і навіть збільшує (введення квотування експорту зерна, а також, такі законопроекти, як №8053, №8163, №8324, №8321). Все це розглядається інвесторами як отримання додаткових ризиків, що приводить ринок у стан невизначеності, а як наслідок, відхід інвесторів з українського аграрного ринку.
- В Україні відсутня система страхування урожаю, при якій держава могла б сплачувати частку страхової премії.

Важливим чинником, який визначає політику поведінки на ринку зерна у 2011/12 МР є податковий чинник. Так, починаючи з 1 липня 2011 року, відповідно до норм Податкового Кодексу України тимчасово, до 1 січня 2014 року, операції з постачання зернових культур товарних позицій 1001-1008 (крім товарної позиції 1006 та товарної під категорії 1008 10 00 00), технічних культу товарних позицій 1205 і 1206, крім їх першого постачання сільськогосподарськими підприємствами – виробниками зазначених товарів згідно з УКТ ЗЕД, у тому числі операції з імпорту таких товарів, звільняються від оподаткування податком на додану вартість. Таким чином, звільняються від оподаткування ПДВ операції з постачання (крім першого постачання сільськогосподарськими підприємствами - виробниками) зернових культур, крім рису та гречки, технічних культур (насіння ріпаку, свиріпи, соняшнику).

При цьому, відповідно, у разі експорту таких культур, нульова ставка податку на додану вартість не застосовується і, таким чином, необхідність відшкодування ПДВ експортерам не проводиться.

Такі норми чинного законодавства, з одного боку, сприятимуть усуненню непрозорих схем розрахунків з відшкодуванням ПДВ експортерам. Але з огляду на те, що експорт зерна займає суттєву частку у загальному використанні, експортери з метою зменшення їх втрат змушені будуть занижувати закупівельні ціни на зерно у сільськогосподарських товаровиробників для компенсації втрат від неповернення державою ПДВ. Знову всі ризики перекладаються на сільськогосподарські підприємства.

Важливим чинником, який також впливатиме на поведінку експортера на ринку зерна України є зміни до експортних мит на окремі зернові культури. Так, Верховна Рада України 21 квітня 2011 року прийняла за основу зміни до Податкового кодексу України, згідно з якими вводиться 9-14% мито на експорт зерна до 2012 року. Зокрема, документом передбачається до 1 січня 2012 року встановити ставки вивізного (експортного) мита на пшеницю, ячмінь, кукурудзу. А саме: пшеницю і суміш пшениці та жита (меслин), полбу – 9%, але не менше 17 євро за 1 тонну; ячмінь – 14%, але не менше 23 євро за 1 тонну; кукурудзу – 12%, але не менше 20 євро за 1 тонну.

У разі остаточного прийняття таких змін до Податкового кодексу, для експортерів можливі наступні сценарії подій щодо підвищення експортної ціни: 1) у разі підвищення світових цін, а така тенденція проглядається і прогнози більшості аналітичних видань прогнозують підвищення цін на зерно та інші культури, тоді підняття мита суттєво не відобразиться на доходах експортерів; 2) у разі стабільних цін на світовому ринку експортери змушені будуть сплачувати додаткове мито до бюджету і свої додаткові витрати перекладуть на сільськогосподарських товаровиробників шляхом зниження закупівельних цін в середньому до 10%.

Один з найважливіших елементів, який реалізований в усьому світі, а також і в Бразилії, – це ф'ючерсна біржа. В Україні тут знову виникають труднощі. Адже, відповідно до вітчизняного валютного законодавства, необхідні операції з грошима для торгівлі на біржі неможливі. Для цього, уряд разом із НБУ мають розробити систему, за якої український аграрій зміг би працювати на біржі.

З усього вищесказаного можна зробити висновок, що державна політика, яка існує в агропромисловому комплексі України, поки що не стимулює сільськогосподарського

товаровиробника, не сприяє у доступі до фінансових ресурсів, у тому числі комерційних банків під пільгові відсотки. Сьогодні є нагальна проблема запровадити новий механізм кредитування аграрного сектору, базуючись на перейнятті Бразильського досвіду, щоб підняти сільське господарство нашої країни на належний рівень.

Страховання сільськогосподарських культур

Не існує ніякої офіційної статистики зі страхування сільськогосподарських культур в Україні. У відповідності до українського законодавства існує чотири різних варіанти добровільного страхування врожаю, а саме - страхування майна, страхування від пожежі та погодних ризиків, страхування відповідальності та страхування фінансових ризиків^{VI}, і повністю відсутнє обов'язкове страхування. Такий поділ ґрунтується на Законі України Про страхування і запобігає збиранню та обробці офіційної статистики в області страхування сільськогосподарських культур.

Якщо фермери використовують страхування врожаю, як страхування власності (майна) або страхування від пожежі та погодних ризиків - це робиться для кореляції виплат відшкодування із цінами на фактично зібраній врожай та сільськогосподарську продукцію. В разі страхування відповідальності - для кореляції виплат відшкодування із величиною відповідальності за контрактами на поставку с/г продукції, яка не могла бути виконана належним чином через поганий врожай. В разі страхування фінансових ризиків - для кореляції сум виплат відшкодування із прогнозованим прибутком.

Кожна страхова компанія, яка отримує ліцензію на кожний вищевказаний вид страхування^{VII}, зазвичай, оцінює витрати на страхування с/г продукції в рамках такого підходу, але величина виплат знаходиться на середньому рівні разом із такою ж як від можливого ризику.^{VIII}

В разі страхування с/г продукції за схемою страхування власності (майна), страхуються втрати фермера на вирощування продукції, або витрати страхуються шляхом впровадження індексованого страхування.

Якщо розраховані втрати фермерів застраховані, страхова сума визначається сторонами шляхом переговорів в рамках очікуваного збору продукції (очікуваний прибуток від продажів сільськогосподарської продукції) і така сума оцінюється шляхом розрахунку витрат фермерів на посівну та вирощування сільськогосподарської продукції, або як очікувана кількість продукції або очікуваний дохід в результаті продажу продукції, або будь-яка інша сума, узгоджених зі страховиком. Моніторингу продукції є обов'язковим, і використовуються наступні середні ставки страхування (табл. 7):. Тобто:

- сума витрат, понесених у зв'язку з виробництвом окремого виду сільськогосподарської продукції;
- очікувана вартість сільськогосподарської продукції, що виробляється;
- очікуваний дохід (прибуток) від продажу сільськогосподарської продукції, що виробляється;
- інша сума, узгоджена Страхувальником і Страховиком.

^{VI} Стаття 6 Закону про страхування, 1996

^{VII} Статті 2, 38 Закону про страхування, 1996

^{VIII} Інформація, отримана шляхом опитування представників Української пожежно-страхової компанії, страхової компанії Unisa, Аграрної страхової компанії та Універсальної страхової компанії

Таблиця 7. Страхові тарифи

	Озимі культури	Ярі зернові, зернобобові	Цукрові буряки	Картопля	Технічні культури	Сади, виноградники, інші насадження	Овочі у відкритому ґрунті	Культури у закритому ґрунті	Розсадники
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Автономна Республіка Крим	6,8	6,0	7,6	7,2	7,2	7,2	6,8	5,2	5,2
Області:									
Вінницька	6,4	5,6	7,6	7,2	7,2	6,4	6,8	5,2	4,8
Волинська	6,4	5,6	7,2	7,2	5,6	6,4	6,8	5,2	4,8
Дніпропетровська	6,8	6,0	7,6	7,2	7,6	6,4	7,6	5,2	4,8
Донецька	6,8	6,0	7,6	7,2	7,6	6,4	7,6	5,2	4,8
Житомирська	6,4	5,6	7,2	7,6	7,6	6,4	6,8	5,2	4,8
Закарпатська	6,8	6,0	7,2	7,2	7,6	7,2	6,8	5,2	5,2
Запорізька	6,8	6,0	7,6	7,2	7,2	7,2	7,6	5,2	5,2
Івано-Франківська	6,4	6,0	7,2	7,2	7,6	6,4	6,8	5,2	4,8
Київська	6,0	5,6	7,2	7,6	5,6	6,4	7,2	5,2	4,8
Кіровоградська	6,0	5,6	7,2	7,6	5,6	6,4	6,8	5,2	4,8
Луганська	6,8	6,0	7,6	7,2	7,6	6,4	7,6	5,2	5,2
Львівська	6,4	6,0	7,2	7,2	5,6	6,4	7,6	5,2	4,8
Миколаївська	6,8	6,0	7,6	7,6	7,6	7,2	7,6	5,2	5,2
Одеська	6,8	6,0	7,6	7,6	7,6	7,2	7,6	5,2	5,2
Полтавська	6,0	5,6	7,2	7,6	5,6	6,4	6,8	5,2	4,8
Рівненська	6,0	5,6	7,2	7,2	6,4	6,8	6,8	5,2	4,8
Сумська	6,0	5,6	7,2	7,2	6,4	6,8	6,8	5,2	4,8
Тернопільська	6,0	5,6	7,2	7,2	6,8	6,4	6,8	5,2	4,8
Харківська	6,4	5,6	7,2	7,2	6,8	7,2	7,2	5,2	5,2
Херсонська	6,8	6,0	7,6	7,6	7,6	7,2	7,6	5,2	5,2
Хмельницька	6,0	5,6	7,2	7,2	5,6	6,4	6,8	5,2	4,8
Черкаська	6,0	5,6	7,2	7,6	6,0	6,4	7,2	5,0	4,8
Чернівецька	6,4	6,0	7,6	7,2	6,8	6,8	6,8	5,2	4,8
Чернігівська	6,4	5,6	7,2	7,6	7,2	6,8	6,8	5,2	4,8
м. Севастополь	6,8	6,0	7,6	7,2	7,2	7,2	6,8	5,2	5,2

Джерело: Інформація надана Українською пожежно-страховою компанією, страховою компанією Unisa, Аграрною страховою компанією і Універсальною страховою компанією

Виплати відшкодування визначається на основі фактичного збитку, що поніс фермер, як результат застрахованих ризиків (повені, пожежі, мороз і т.д.).

У разі застосування індексного страхування страховим ризиком є ризик втрати врожаю окремої сільськогосподарської культури у відношенні до усереднених натуральних показників її врожайності на визначеній території за попередні п'ять маркетингових періодів, що викликані впливом подій, пов'язаних з несприятливими погодними та іншими умовами, визначеними Договором страхування.

У цьому випадку моніторинг продукції також обов'язковий, і використовуються наступні середні страхові тарифи (табл. 8):

Таблиця 8. Страхові тарифи

	Озимі культури	Ярі зернові, зернобобові	Цукрові буряки	Картопля	Технічні культури	Сади, виноградники, інші насадження	Овочі у відкритому ґрунті	Культури у закритому ґрунті	Розсадники
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
АР Крим	5,2	4,6	5,8	5,5	5,5	5,5	5,2	4,0	4,0
Черкаська	4,6	4,3	5,5	5,8	4,6	4,9	5,5	3,9	3,7
Чернігівська	4,9	4,3	5,5	5,8	5,5	5,2	5,2	4,0	3,7
Чернівецька	4,9	4,6	5,8	5,5	5,2	5,2	5,2	4,0	3,7
Дніпропетровська	4,9	4,3	5,5	5,5	4,3	4,9	5,2	4,0	3,7
Донецька	5,2	4,6	5,8	5,5	5,8	4,9	5,8	4,0	3,7
Харківська	4,9	4,3	5,5	5,5	5,2	5,5	5,5	4,0	4,0
Херсонська	5,2	4,6	5,8	5,8	5,8	5,5	5,8	4,0	4,0
Хмельницька	4,6	4,3	5,5	5,5	4,3	4,9	5,2	4,0	3,7
Івано-Франківська	5,2	4,6	5,8	5,5	5,5	5,5	5,8	4,0	4,0
Кіровоградська	4,9	4,6	5,5	5,5	5,8	4,9	5,2	4,0	3,7
Київська	4,6	4,3	5,5	5,8	4,3	4,9	5,5	4,0	3,7
Луганська	4,6	4,3	5,5	5,8	4,3	4,9	5,2	4,0	3,7
Львівська	5,2	4,6	5,8	5,5	5,8	4,9	5,8	4,0	4,0
Миколаївська	5,2	4,6	5,8	5,8	5,8	5,5	5,8	4,0	4,0
Одеська	5,2	4,6	5,8	5,8	5,8	5,5	5,8	4,0	4,0
Полтавська	4,6	4,3	5,5	5,8	4,3	4,9	5,2	4,0	3,7
Рівненська	4,6	4,3	5,5	5,5	4,9	5,2	5,2	4,0	3,7
Сумська	4,6	4,3	5,5	5,5	4,9	5,2	5,2	4,0	3,7
Тернопільська	4,6	4,3	5,5	5,5	5,2	4,9	5,2	4,0	3,7
Вінницька	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Волинська	4,9	4,3	5,8	5,5	5,5	4,9	5,2	4,0	3,7
Закарпатська	4,9	4,3	5,5	5,8	5,8	4,9	5,2	4,0	3,7
Запорізька	5,2	4,6	5,5	5,5	5,8	5,5	5,2	4,0	4,0
Житомирська	5,2	4,6	5,8	5,5	5,8	4,9	5,8	4,0	3,7
м. Севастополь	5,2	4,6	5,8	5,5	5,5	5,5	5,2	4,0	4,0

Джерело: Інформація надана Українською пожежно-страховою компанією, страховою компанією Unica, Аграрною страховою компанією і Універсальною страховою компанією

Виплати відшкодування оцінюються на основі різниці між значенням середнього врожаю з поля відповідно до спотової ціни на дату розрахунку виплати відшкодування та величини фактичного врожаю із застрахованого поля відповідно до спотових цін на дату розрахунку виплати відшкодування.

Пропозиція прийняття обов'язкового страхування культур, як невід'ємної частини системи Аграрних Розписок (АР) була відхилена розробниками законопроекту, оскільки

це викликало б зміни до Закону про страхування який визначає повний список видів та випадків обов'язкового страхування в Україні (стаття 7 Закону про страхування, 1996). Такі зміни також буде означати, що обов'язкове страхування с/г продукції вимагатиме нових ліцензій для страхових компаній на цей вид обов'язкового страхування (стаття 38 Закону про страхування, 1996), що збільшило б вартість страхування навіть більше, ніж ставки, згадані вище.

Основна мета АР, передбачена в проекті закону його розробниками, полягає у наданні фермерам нових можливостей отримання дешевших кредитів, ніж тих, що пропонують зараз банки. Таким чином, створення обов'язкового страхування с/г продукції за АР, як невід'ємної інтегрованої частини системи АР, призведе до збільшення ціни на кредити за АР додатково мінімум на величину страхового тарифу, що, в свою чергу, може значно зменшити привабливість АР.

Більше того, в той час як фермери мають дефіцит грошей, вони не можуть дозволити собі страхування с/г продукції за власні кошти, плата за страхування цієї продукції іншими особами або компаніями призведе до збільшення ціни страхування навіть більше за рахунок оподаткування. Податковий кодекс України забороняє компаніям покладати суми страхових премій зі страхування майна інших осіб на свої витрати для зменшення податку на прибуток^{IX}. В такому випадку, особи, власність котрих застрахована іншими суб'єктами, змушені визнати сплачені кошти за страховим полісом іншими особами або компаніями, як подарунки. При цьому ці інші особи або компанії мають платити податок на прибуток на них (у еквіваленті вартості полісу- подарунку).^X Це означає, що якщо власник АР, який хотів б застрахувати с/г продукцію, що виступає у вигляді застави за АР, мав би сплатити податок на прибуток на суму оплати страхової премії (23% в 2011 році), і той же податок довелося б платити фермеру. Проте, законопроект пропонує можливість добровільного страхування сільськогосподарських культур, які забезпечені АР, що в свою чергу, забезпечить надійність інвестицій кредиторам.

Економічна доцільність запровадження CPR в Україні

Аналіз ситуації із кредитуванням сільського господарства України свідчить про те, що комерційні банки дуже нерішуче надають довгострокове фінансування сільськогосподарському сектору через те, що вони вважають сектор агробізнесу дуже ризикованим та у зв'язку з тим, що їм бракує ресурсів для довгострокового фінансування. Як правило, комерційні банки надають сільськогосподарському сектору здебільшого сезонні кредити на потреби оборотного капіталу.

Сільськогосподарську діяльність здійснюють три форми господарюючих суб'єктів: особисті селянські господарства, фермерські господарства та сільськогосподарські підприємства різних форм господарювання. Всі вони мають різні фінансові потреби та різні можливості доступу до кредитів. Сьогодні через високі ставки кредитування можливості кредитування у більшості дрібних та середніх товаровиробників обмежені.

Іншою основною перешкодою кредитування є недостатність забезпечення, що може надаватись позичальниками. Отримання довгострокових кредитів може полегшитися тоді, коли буде дозволено передавати в іпотеку сільськогосподарські угіддя та за умови створення надійної установи для захисту прав землевласників. На сьогодні земельне питання ще не вирішене – мораторій на продаж земель сільськогосподарського призначення не скасовано.

Також відсутні альтернативні джерела фінансування, насамперед зменшення обсягів фінансування з державного бюджету через законодавчо визначені державні цільові програми, які нині практично не фінансуються. Державні програми підтримки

^{IX} Пункт 140.1.6 Податкового кодексу України

^X Пункт 135.5.4 Податкового кодексу України

сільськогосподарських підприємств, які існують нині, мають ряд недоліків, серед головних те, що механізми розподілу субсидій є неефективними. Наприклад, отримання фермерами відшкодування відсотків за банківськими кредитами не відбувається без втручання чиновників, які визначають компанію на власний розсуд для отримання пільгових кредитів.

Крім того економічним чинником обмеження доступу до фінансових ресурсів є нерозвинутий ринок форвардної і ф'ючерсної торгівлі в країні. Проблемним є також пряме фінансування агропромисловими компаніями, трейдерами шляхом авансування у матеріально-технічні ресурси, насіння, пальне, пестициди, тощо.

В останні роки також у суспільстві відбувається відсутність довіри до системи складських свідоцтв, яка була створена в Україні зусиллями ЄБРР/ ACDI – VOCA та Канадсько-українського проекту. Сьогодні 95 відсотків українських елеваторів ліцензовані для видачі складських свідоцтв. Банки приймають у заставу під короткострокові кредити зерно, яке знаходиться на ліцензованих складах і під яке виписані складські свідоцтва. Обсяги таких операцій невеликі через різні причини. Однією з таких причин є відсутність Гарантійного фонду виконання зобов'язань за складськими документами на зерно. Це обумовлено неспроможністю зернового складу або неможливістю виконання зерновим складом зобов'язань, що впливають із складських документів на зерно та договорів складського зберігання зерна, через відсутність необхідної кількості зерна та/або відсутність зерна виду, класу і якості, зазначеного у складському документі на зерно та договорі складського зберігання зерна. Гарантійний фонд зможе мінімізувати ризики суб'єктів ринку зерна, забезпечити захист прав власників складських документів на зерно, а також гарантувати відшкодування вартості зерна за складськими документами на зерно, виданими зерновими складами.

Досвід Бразилії може бути корисним для українських товаровиробників з огляду на те, що він дозволить залучити додаткові кредитні ресурси (фінансові чи товарні), використовуючи свою сільськогосподарську продукцію як гарантію оплати під заставу майбутнього врожаю.

Для сільськогосподарських товаровиробників запровадження CPR дозволить продавати сільськогосподарську продукцію під заставу майбутнього врожаю, зменшуючи залежність від субсидованих кредитів та покращуючи процес довгострокового планування їх господарської діяльності.

Головною перевагою такого механізму є також той факт, що він дозволяє аграрним підприємствам залучати кредити з приватного сектору, не залучаючи державні кошти, що, як наслідок, позитивно впливає на розвиток виробництва сільськогосподарської продукції. Джерелами фінансування можуть бути постачальники матеріально-технічних ресурсів для агровиробників, банки, а також трейдери та інші посередники (Таблиця 9).

Таблиця 9. Джерела фінансування аграрних підприємств України у 2010 р., млрд. грн.

Державні дотації	10,1
Банківські кредити	9,8
Кошти від постачальників МТР, трейдерів, переробників та ін.	151,0
Власні ресурси с/г підприємств	257,0
Всього	427,9

Джерело: розрахунки МінАППІ України

З огляду на бразильський досвід та за оцінками вітчизняних експертів, CPR дозволить охопити близько 30% коштів від постачальників матеріально-технічних ресурсів, трейдерів, переробних підприємств та інших посередників, а також близько 5% коштів від банківських структур. Тобто, можна очікувати на те, що введення в обіг аграрних розписок, дозволить поступово наблизитись до показників у 45-50 млрд. грн. на рік, які можуть бути залучені аграрними підприємствами за допомогою цього механізму.

За нашими розрахунками, вже у перший рік роботи з механізмом аграрних розписок с.г. товаровиробники зможуть отримати ресурсів під заставу майбутнього врожаю, переважно зернові культури, на суму 2-3 млрд. грн.

Такий механізм може бути вигідним не тільки сільськогосподарським товаровиробникам, але й іншим учасникам ринку. Так, за його допомогою переробні підприємства матимуть можливість знизити ризики щодо не поставок продукції, а виробники засобів виробництва можуть отримати гарантію стосовно оплати за поставлені ресурси.

Таблиця 10. Основні переваги та ризики запровадження CPR (аграрних розписок) в Україні

Учасники	Переваги	Ризики
Для усіх учасників маркетингового ланцюга: <ul style="list-style-type: none"> - постачальник МТР - с.г. товаровиробник; - с.г. товаровиробник – трейдер; - комерційний банк – с.г. товаровиробник; - держава (Аграрний фонд) - с.г. товаровиробник; 	CPR допомагає залучити кредитні ресурси для фінансування господарської діяльності; підвищує довіру до сектору агробізнесу; сприяє стійкому росту навіть на ринках з високим ступенем ризику; створення прозорих механізмів кредитування, які можуть стати альтернативними до вже існуючих; можливість активізації існуючого механізму складських свідоцтв на зерно	на початковому етапі - нерозуміння принципів роботи цього інструменту; неготовність правової та судової систем в цілому України, зокрема, щодо швидкості прийняття рішень; слабкий розвиток, незрілість інституту виконання судових рішень; можливість органів влади вливати на рішення судів та інших офіційних організацій; відсутність єдиної консолідованої і достовірної бази даних по господарствах (площі, урожайність і т. д.), єдиного реєстру земельних ділянок та прав на них; слабкий розвиток інфраструктури ринку, зокрема логістики;
Для аграрних виробників	попередній продаж с/г продукції; зменшення залежності від кредитів під високі банківські відсотки; поліпшення процесу довгострокового планування; зменшення ризиків пов'язаних з поставкою покупних ресурсів та збуту готової продукції; можливість велику рогату худобу використовувати як заставу; можливість розраховуватися у наступні періоди	Неврожай чи втрата врожаю; Велике число співвласників земельної ділянки; У випадку страхування ризиків, то вартість кредитування зростатиме Різкі коливання ринкових цін на сільськогосподарську продукцію, яку оформлено під заставу майбутнього врожаю у вигляді аграрних розписок, що може ускладнювати взаєморозрахунки не завжди на користь с.г. товаровиробника
Для посередників і переробників, інших покупців	очікувана і запланована закупка продукції; зменшення ризиків пов'язаних з поставкою; покращення умов фінансування; зменшення ризиків щодо виконання зобов'язань проста система звернення стягнення: рішення про стягнення приймається протягом 24–48 годин. Неможливість застосування	Недосконалість судової систем щодо швидкості прийняття рішень; слабкий розвиток, незрілість інституту виконання судових рішень;

	умов форс-мажору до CPR. Позичальник має дуже обмежені можливості заперечення /оскарження такого рішення про звернення стягнення.	
Для підприємств-постачальників засобів виробництва та матеріально-технічних ресурсів	зменшення ризику несплати можливість здійснення різних видів операцій (бартер) поліпшення умов фінансування CPR надає дає більший рівень гарантії/забезпечення для покупця, ніж інші види угод. проста система звернення стягнення: рішення про стягнення приймається протягом 24–48 годин. Неможливість застосування умов форс-мажору до CPR. Позичальник має дуже обмежені можливості заперечення /оскарження такого рішення про звернення стягнення.	Недосконалість судової систем щодо швидкості прийняття рішень; слабкий розвиток, незрілість інституту виконання судових рішень;
Для дрібних с.г. товаровиробників	Можливість залучити саме дрібні господарства, які не мають можливості отримати банківські кредити, але, маючи у власності землю або, як мінімум, майбутній урожай, можуть надати його в якості застави. Система CPR істотно розширює ринок і можливості роботи, тобто це кредит, в якому беруть участь не тільки банки, а й виробники і постачальники матеріально-технічних ресурсів, які можуть бути першими в цьому ланцюгу.	Неврожай чи втрата врожаю Велике число співвласників земельної ділянки

Джерело: розрахунки авторів

Постачальники МТР зможуть надавати ресурси за форвардними контрактами під аграрні розписки, при цьому вони зможуть отримувати в рахунок оплати як зерно, так і грошові кошти у випадку його реалізації.

Є ще один варіант, коли сільськогосподарське підприємство буде поставляти зерно на сертифіковані елеватори і на нього буде виписане складське свідоцтво, яке дозволяє ще додатково на це ж зерно мати можливість отримати банківський кредит.

На нашу думку, такий варіант є оптимальним для узгодження інтересів та перерозподілу ризиків між усіма учасниками виробництва та збуту зерна. Створення системи, яка буде об'єднувати CPR (аграрні розписки) та складські свідоцтва, допоможе сільськогосподарському товаровиробнику отримати матеріально-технічні ресурси в рахунок аграрних розписок, які будуть виписані під майбутній урожай, а також отримати додаткові кредитні ресурси під складські свідоцтва.

Чинне українське законодавство дозволяє с.г. товаровиробникам отримати бюджетну позичку під заставу наявного зерна. Так, сьогодні правове регулювання режиму державних заставних закупівель здійснюється відповідно до законів України «Про зерно та ринок зерна в Україні», «Про державну підтримку сільського господарства України». Так, статтею 8. Закону України «Про зерно та ринок зерна» встановлено, що суб'єктами державних заставних закупівель зерна є сільськогосподарські товаровиробники, зернові

склади, Аграрний фонд та інші суб'єкти державних заставних закупівель зерна, визначені чинним законодавством. Абзацом першим підпункту 12.2.1 пункту 12.2. статті 12 Закону України «Про державну підтримку сільського господарства України» передбачено, що Аграрний фонд (далі - кредитор) надає бюджетну позику виробнику зерна, яке є об'єктом державного цінового регулювання (далі - позичальник), під заставу такого об'єкта, що оформлюється переданням кредитору подвійного складського свідоцтва. Зазначені закони не пов'язують можливість отримання бюджетної позики виробником зерна з необхідністю мати у власності або користуванні земельну ділянку сільськогосподарського призначення для виробництва сільськогосподарської продукції.

Слід зазначити, що бюджетна позика із застосуванням режиму державних заставних закупівель зерна надається Аграрним фондом виробникам зерна, яке є об'єктом державного цінового регулювання, щороку у період з 1 липня поточного року до 1 квітня наступного бюджетного року під заставу такого об'єкта в межах коштів, передбачених у державному бюджеті, але не менше 80 відсотків розміру мінімальної інтервенційної ціни. При цьому Аграрний фонд забезпечує ведення обліку зерна, що надійшло як застава відповідно до кредитного договору.

Джерело: ІРАР

Рис. 16. Схема механізму отримання бюджетної позички під заставу наявного зерна.

Таким чином, сільськогосподарське підприємство за таким механізмом може отримати бюджетну позичку **під заставу наявного зерна**, тоді як бразильський досвід має за мету отримання товарного чи фінансового кредиту **під заставу майбутнього врожаю**.

В умовах України для запровадження CPR для початку, окрім правового врегулювання, необхідно визначити перелік с.г. продукції, яка може виступати предметом зобов'язань (крім зерна, плодів зернових, зернобобових та олійних культур), підготувати фахівців, передбачити механізми реєстрації таких зобов'язань. Також необхідно підготувати положення про проведення конкурсів на визначення регіональних експертних установ, що будуть здійснювати експертизу та провести такі конкурси до моменту створення Державного реєстру виданих CPR.

Як показав досвід Росії, яка також започаткувала у 2001 році запровадження аграрних розписок під майбутній урожай і вже зіткнулася з низкою перепон на шляху впровадження CPR в Україні, зокрема:

1. На початковому етапі – нерозуміння принципів роботи цього інструменту.
2. Слабкий розвиток системи страхування сільськогосподарського виробництва.
3. Слабкий розвиток, неготовність правової системи в цілому (для України це також актуально).
4. Слабкий розвиток, неготовність судової системи (в Україні подібна ситуація), зокрема, щодо швидкості прийняття рішень.
5. Слабкий розвиток, незрілість інституту виконання судових рішень.
6. Можливість регіональних органів влади в певній мірі впливати на рішення судів та інших офіційних організацій.
7. Відсутність єдиної консолідованої і достовірної бази даних по господарствах (площі, урожайність і т. д.), єдиного реєстру земельних ділянок та прав на них.
8. Бажання сільськогосподарських товаровиробників здійснювати спекуляції продукцією замість фіксації певного рівня доходності.
9. Високий рівень закредитованості сільськогосподарських товаровиробників (це для Росії).
10. Слабкий розвиток інфраструктури ринку, зокрема логістики.

Так, у 2011 році в Росії вперше «Россельхозбанк» здійснює кредитування під заставу майбутнього врожаю без надання додатково іншого забезпечення. При цьому скасовані обмеження за переліком сільгоспкультур, майбутній урожай яких приймається в заставу.

Банк спростив процедуру отримання кредитів та зменшив час розгляду кредитних заявок. Рішення про надання цільового кредиту на сезонні польові роботи приймається протягом чотирьох робочих днів з моменту отримання від позичальника пакету необхідних документів. При цьому скорочено перелік документів, необхідних для прийняття рішення про надання кредиту.

Аналіз та оцінка такого механізму по завершенню поточного фінансового року, дозволить більш повно виявити як переваги, так і слабкі сторони в процесі підготовки законодавчої бази та безпосередньо впровадженні механізму CPR.

4. Законодавчі підходи до запровадження зобов'язань, забезпечених заставою (аграрних розписок), в Україні

4.1 **Аналіз законодавчого поля**^{XI} (Юридичний висновок щодо можливості застосування в Україні досвіду Бразилії по впровадженню інструменту Аграрних розписок)

Передумови

Жоден із існуючих фінансових інструментів, передбачених українським законодавством, не містить всіх рис необхідних для впровадження інструменту Аграрних розписок. Інструмент Аграрних розписок міг би існувати в Україні на основі модифікованого законодавства, що регулює ф'ючерсні контракти та/або складські свідоцтва. Для запровадження цього інструменту необхідно створити відповідну законодавчу базу, шляхом прийняття спеціального законодавчого акту. Такий законодавчий акт має містити всі необхідні положення для запровадження інструменту Аграрних розписок та передбачати внесення змін до всіх інших пов'язаних нормативних актів.

Прийняття спеціального законодавчого акту дозволить уникнути застосування існуючих загальних норм (запроваджених Національним банком України, Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку, тощо), якими передбачаються положення не сумісні із інструментом Аграрних розписок.

Такий спеціальний закон має встановити, серед іншого, механізми для права інспектування, довговічності застави, оцінки застави, форс-мажорних положень та черговості вимог, а також передбачити створення спеціального централізованого реєстру та механізму оперативного стягнення.

Більш детальний юридичний аналіз викладено нижче

Юридичний аналіз

Цей юридичний аналіз було проведено на підставі чинного українського законодавства, спільної презентації Міжнародної Фінансової Корпорації (International Finance Corporation) та Європейського Банку Реконструкції та Розвитку (EBRD) про інструмент Аграрних розписок, а також аналізу економічної стратегії щодо Аграрних розписок, які існують в Бразилії (Brazilian Cedula de Produto Rural). Юридичний аналіз починається з аналізу інструментів, передбачених українським законодавством, що були б найбільш прийнятними для впровадження Аграрних розписок, і продовжується розглядом основних законодавчих положень необхідних для впровадження інструменту Аграрних розписок.

Інструменти передбачені українським законодавством: загальні коментарі

Українське законодавство передбачає вичерпний перелік видів цінних паперів^{XII}, що можуть емітуватись та бути в обігу на території України. Зважаючи на характеристики інструменту Аграрних розписок, найприйнятнішими видами цінних паперів, які можна взяти до уваги, є:

- a) Похідні цінні папери;

^{XI} Для всіх правових актів, зазначених у цьому звіті, див. Електронну базу законодавчих актів Верховної Ради України: <http://portal.rada.gov.ua/rada/control/ukindex>

^{XII} Закон України «Про цінні папери та фондовий ринок» від 23 лютого 2006 року, №. 3480-IV

- b) Векселі;
- c) Складські свідоцтва.

Нижче подається стисле описання кожного інструменту із особливостями, встановленими українським законодавством.

- a) Похідні цінні папери;

Похідні цінні папери представлені в Україні опціонними сертифікатами, ф'ючерсними та форвардними контрактами. Ці інструменти не надто широко використовуються в Україні через відсутність прозорого законодавчого регулювання та несприятливі податкові наслідки, що впливають з користування цими інструментами. Найбільш прийнятними з точки зору запровадження Аграрних розписок є опціонні сертифікати та ф'ючерсні контракти. Обидва вважаються похідними цінними паперами, пов'язаними із правом купівлі або продажу цінних паперів, інших фінансових та/або товарних ресурсів під час певного визначеного терміну^{xiii}.

Опціонні сертифікати. Згідно українського законодавства порядок випуску та використання опціонних сертифікатів в основному регулюються Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку (надалі – ДКЦПФР) і частково Кабінетом міністрів України^{xiv}. Процедури, передбачені ДКЦПФР, є досить складними та займають багато часу. Наприклад, для реєстрації випуску опціонних сертифікатів, проспекту емісії та будь-яких змін до нього потребується 30 робочих днів.^{xv} Крім того, встановлено, що опціонні сертифікати можуть розміщатись лише на фондових біржах.^{xvi} Згадані законодавчі положення роблять цей інструмент не таким вже й привабливим варіантом для запровадження інструменту Аграрних розписок.

Ф'ючерсні контракти. На цей час в Україні відсутнє належне законодавче регулювання транзакцій із ф'ючерсними контрактами через те, що порядок випуску та використання ф'ючерсних контрактів було відмінено в середині 2009 року.^{xvii} ДКЦПФР не було видано ніяких нормативних актів з цього питання. Ось чому варіант із ф'ючерсними контрактами міг би розглядатись як базовий для запровадження інструменту Аграрних розписок, при якому можна було б розробити та прийняти необхідні законодавчі положення.

- b) Векселі

Серед інших цінних паперів векселі порівняно добре врегульовані українським законодавством. Наступні характеристики векселів необхідно взяти до уваги з огляду на запровадження інструменту Аграрних розписок:

---

^{xiii} Пункт 5, статті 3 Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок» від 23 лютого 2006 року, № 3480-IV

^{xiv} Рішення Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку «Про затвердження Порядку реєстрації випуску опціонних сертифікатів та проспекту їх емісії» від 16 червня 2009 року, № 572 // Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про вимоги до стандартної (типової) форми деривативів» від 19 квітня 1999 року, № 632

^{xv} Розділ 2, пункт 15, Рішення Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку «Про затвердження Порядку реєстрації випуску опціонних сертифікатів та проспекту їх емісії» від 16 червня 2009 року, № 572

^{xvi} Розділ 1, пункт 6 Рішення Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку «Про затвердження Порядку реєстрації випуску опціонних сертифікатів та проспекту їх емісії» від 16 червня 2009 року, № 572

^{xvii} Рішення Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку «Про затвердження правил випуску та обігу фондових деривативів» від 24 червня 1997 року, № 13, було скасовано 16 червня 2009 року Рішенням Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку «Про затвердження Порядку реєстрації випуску опціонних сертифікатів та проспекту їх емісії» від 16 червня 2009 року, № 572

- Видавати векселі можна лише для оформлення грошового боргу за фактично поставлені товари, виконані роботи, надані послуги^{xviii};
- Сума грошової заборгованості за зобов'язанням згідно основного договору не може бути меншою за суму платежу за векселями на момент їх видачі^{xix}, що видані для погашення заборгованості згідно основного договору;
- На суму заборгованості, зазначену на векселі, протягом терміну його дії можуть нараховуватися проценти^{xx}.

Враховуючи вищевказане, цей інструмент міг би здебільшого використовуватись для формалізації відносин між сільгоспвиробниками та їх постачальниками щодо грошової заборгованості за договорами купівлі-продажу, поставки та інших подібних договорів. Оскільки договори про фінансування не вважаються поставкою товару, цей варіант не може застосовуватись в повному обсязі для запровадження інструменту Аграрних розписок.

с) Складські свідоцтва.

Українським законодавством складські свідоцтва визнаються як товаророзпорядчі документи на продукцію. Згідно законодавства, що регулює цей вид цінних паперів^{xxi}, складські свідоцтва можуть видавати лише сертифіковані склади на прийняту на зберігання товарну продукцію. Це означає, що склад не вправі видавати складський сертифікат, якщо продукції в ньому немає.

Склади зобов'язані вести облік складських свідоцтв у спеціальному реєстрі. Складські свідоцтва видаються на спеціальних бланках і можуть бути двох видів:

- Прості складські свідоцтва випускаються на пред'явника. Таким чином, права за такими цінними паперами можуть передаватись шляхом простої передачі складських свідоцтв цього виду іншій особі^{xxii}. Прості складські свідоцтва можна використовувати та передавати, не виконуючи будь-яких інших додаткових процедур;
- Подвійні складські свідоцтва є іменними, що означає, що правами володіє лише особа, зазначена у складському свідоцтві. Права за цим видом складських свідоцтв можна передавати лише шляхом повторного випуску складського свідоцтва. Додатковою рисою цього виду складських свідоцтв є те, що їх можна використовувати як заставу.

Комбінацію рис обох видів складських свідоцтв можна було б вважати основою для запровадження інструменту Аграрних розписок.

Поточна процедура стягнення (виконавчого впровадження) також може бути розглянута, як частина загальної проблеми збору боргів в Україну під будь-який вид забезпечення.

Виконавче провадження як завершальна стадія судового провадження та примусове виконання рішень інших органів щодо стягнення заборгованості може здійснюватися виключно Державною виконавчою службою у відповідності до Закону Про

^{xviii} Частина 1, статті 4 Закону України «Про обіг векселів в Україні» від 5 квітня 2001 року, № 2374-III

^{xix} Частина 2, статті 4 Закону України «Про обіг векселів в Україні» від 5 квітня 2001 року, № 2374-III

^{xx} Стаття 5 Конвенції, якою запроваджено Уніфікований закон про переказні векселі та прості векселі (Женева, 1930), введена в дію в Україні починаючи з 6 січня 2000, згідно Закону України «Про приєднання України до Женевської конвенції 1930 року, якою запроваджено Уніфікований закон про переказні векселі та прості векселі» від 6 липня 1999 року, № 826-XIV.

^{xxi} Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року, № 435-IV // Закон України «Про сертифіковані товарні склади та прості і подвійні складські свідоцтва» від 23 грудня 2004 року, № 2286-IV

^{xxii} Частина 3, статті 197 Цивільного Кодексу України від 16 січня 2003 року, № 435-IV

виконавчу службу від 1998 та виключно у порядку, передбаченому Законом України «Про виконавче провадження» від 1999 року.^{xxiii}

В даний час така процедура складається з наступних кроків:

1. Подача заяви про примусове виконання (ст. 18 ЗУ «Про виконавче провадження»)
2. Порухення виконавчого провадження протягом 3 днів з моменту надходження заяви та доданих документів до відповідного підрозділу Державної виконавчої служби, про що боржнику направляє лист з вимогою в добровільному порядку виконати рішення суду або рішення іншого органу на протязі наступних 7 днів. (ст. 26 «Про виконавче провадження»).
3. Здійснення кредитором авансування витрат на примусове виконання (ст.48 «Про виконавче провадження»)
4. Розшук майна боржника (ст.ст. 50, 63, 64 ЗУ «Про виконавче провадження»)
5. Опис та арешт майна боржника (ст. 55 ЗУ «Про виконавче провадження»)
6. Оцінка арештованого майна (ст. 57 ЗУ «Про виконавче провадження»)
7. Передача майна та коштів боржника кредитору (ст.ст. 60, 61, 64 ЗУ «Про виконавче провадження»)
8. Завершення виконавчого провадження (ст. 37 ЗУ «Про виконавче провадження»)

Етапи 4-5 здійснюються протягом 6 місяців з моменту порушення виконавчого провадження (ст. 25 ЗУ «Про виконавче провадження») без жодної відповідальності за порушення таких термінів

Вищевказана процедура може бути ускладнена шляхом відкладення виконавчих дій (ст.ст. 32-36 ЗУ The abovementioned procedure can be complicated through postponing of enforcement actions), зверненням для роз'яснення виконавчого документа (ст.28 ЗУ compulsory debt collecting act interpretation), оскарженням дій виконавчої служби (ст.85 ЗУ «Про виконавче провадження»)

В ході виконання етапів 1-4 майно боржника може бути приховане ним і таким чином боржник може уникнути відповідальності за неналежне виконання будь-яких своїх зобов'язань.

Як стає очевидним з наведеного вище аналізу, жоден з розглянутих фінансових інструментів, передбачених українським законодавством, не містить всіх рис, необхідних для впровадження інструменту Аграрних розписок. Крім того, законодавством не передбачені необхідні механізми щодо права інспектування, довговічності застави, оцінки застави, форс-мажорних положень та черговості вимог, а також відсутні положення про спеціальний централізований реєстр та механізм оперативного стягнення.

Для того щоб запровадити інструмент Аграрних розписок в Україні, необхідно створити відповідну нормативну базу шляхом прийняття спеціального закону або внесення змін до низки нормативних актів, якими регулюються ф'ючерсні контракти та/або складські свідоцтва. У випадку прийняття спеціального закону, він мав би містити всі норми для запровадження інструменту Аграрних розписок та передбачати зміни до всіх інших пов'язаних законодавчих актів, доповнивши їх необхідними положеннями.

Прийняття спеціального законодавчого акту дозволить уникнути застосування існуючих загальних норм (запроваджених Національним банком України, Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку, тощо), якими передбачаються положення, не сумісні із інструментом Аграрних розписок.

Ключові законодавчі положення необхідні для впровадження Аграрних розписок

1. Право на інспектування

^{xxiii} Ст.1 Закона України «Про виконавче провадження» від 1999 року

“Кредитор чи його агент будуть мати повний доступ на ферму і поля протягом строку дії кредиту. Бразильський досвід – це регулярний моніторинг протягом вирощування/дозрівання та 24-годинний моніторинг під час збирання врожаю.”

Українське законодавство не встановлює будь-яких обмежень права інспектування. Згідно з чинним законодавством, право інспектування може бути передбачено положеннями договору, укладеного між сторонами^{xxiv}.

Зважаючи на важливість права на інспектування з огляду на зобов'язання під час функціонування інструменту Аграрних розписок, право інспектування необхідно гарантувати на законодавчому рівні. Існування відповідного законодавчого положення спростило б примусове застосування права на інспектування.

2. Довговічність застави

“Застава залишається в силі до моменту повного погашення боргу, тобто, якщо продукції наступного сезону недостатньо для сплати боргу, застава (та її ранг) діють і на майбутні сезони.”

Українське законодавство містить подібні положення, що регулюють довговічність застави. Тобто, у разі часткового виконання зобов'язання, забезпеченого заставою, право звернення на предмет застави зберігається в первісному обсязі^{xxv}.

Однак, для забезпечення належного виконання зобов'язань за інструментом Аграрних розписок у спеціальному законодавчому акті необхідно передбачити положення про джерела можливого погашення боргу (за рахунок продукції наступного сезону, страхового покриття, тощо), і встановити першочерговість застави за інструментом Аграрних розписок. Існування положень, що регулюють і встановлюють такі умови, заохочувало б сторони виконувати свої обов'язки належним чином.

3. Стихійні лиха або форс-мажорні обставини

“Стихійні лиха або форс-мажор не можуть використовуватись як привід для неповернення боргу”.

Зазначене положення, що вимагається для запровадження інструменту Аграрних розписок, суперечить чинному законодавству України. Згідно українського законодавства, особа, що не виконала своє зобов'язання, звільняється від відповідальності за порушення зобов'язання, якщо вона доведе, що це порушення сталося внаслідок випадку або непереборної сили^{xxvi}.

Застосування згаданого положення до інструменту Аграрних розписок дозволить недобросовісним сільськогосподарським виробникам не виконувати свої зобов'язання або виконувати його частково, посилаючись на цю норму законодавства. Таким чином, необхідно призупинити дію зазначеної норми по відношенню до Аграрних розписок.

4. Черговість розподілення коштів

“Черговість розподілення коштів в результаті примусового стягнення повинна бути чітко визначена – бажано у наступному порядку: (1) судові видатки; (2) банківський борг (у порядку зареєстрованого переважного права); (3) заборгованість по сплаті податків власника; та (4) майно власника.”

^{xxiv} Стаття 627 Цивільного кодексу України від 16 січня 2003 року, № 435-IV

^{xxv} Частина 4, статті 590 Цивільного кодексу України від 16 січня 2003 року, № 435-IV

^{xxvi} Стаття 617 Цивільного кодексу України від 16 січня 2003 року, № 435-IV

Українське законодавство встановлює різні випадки застосування правил черговості. Для того щоб зрозуміти підхід законодавства щодо даного питання, необхідно розглянути два варіанта ситуації. Перший, у разі недостатності суми проведеного платежу для виконання грошового зобов'язання у повному обсязі, передбачається наступна черговість розподілу платежу по розрахунках^{xxvii}:

- 1) витрати кредиторів, пов'язані з одержанням виконання;
- 2) проценти та неустойка;
- 3) основна сума боргу.

Також, у такому випадку законодавством дозволяється встановлювати черговість шляхом включення спеціального положення у договір між сторонами. При цьому, визначення черговості сплати податків та обов'язкових платежів залишається на розсуд юридичної особи^{xxviii}.

Другий, у разі ліквідації платоспроможної юридичної особи вимоги її кредиторів задовольняються у такій черговості:

- 1) вимоги щодо відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю, та вимоги кредиторів, забезпечені заставою чи іншим способом;
- 2) вимоги працівників, пов'язані з трудовими відносинами, вимоги автора про плату за використання результату його інтелектуальної, творчої діяльності;
- 3) вимоги щодо податків, зборів (обов'язкових платежів);
- 4) всі інші вимоги^{xxix}.

У випадку банкрутства юридичної особи та застосування до неї процедури ліквідації, встановлена черговість є подібною до другого випадку, описаного вище.^{xxx}

Оскільки українським законодавством не передбачено в повному обсязі необхідної черговості, буде доцільно включити конкретизоване положення про черговість у спеціальний закон про інструмент Аграрних розписок.

5. Централізований реєстр

“Єдиний реєстр для реєстрації всіх Аграрних Розписок із он-лайн доступом для перевірки рангу та існуючих застав.”

На цей час, в Україні не існує реєстру такого виду. Залежно від правової бази, обраної для впровадження інструменту Аграрних розписок, необхідно буде створити відповідний реєстр. Є два можливі варіанти. Перший – створення нового спеціального централізованого реєстру із зазначеними характеристиками. Другий – це внесення змін до існуючих реєстрів обтяжень рухомого та нерухомого майна спеціально для цієї цілі (тобто утворення підрозділу реєстрів). Також, було б необхідним передбачити обов'язкову реєстрацію Аграрних розписок для цілей зручного використання та централізованого ведення реєстру.

Необхідно зауважити, що існуючі процедури реєстрації та стягнення застави відбирають багато часу і можуть ще більше затягуватись зацікавленими особами. Ось чому для ефективного користування інструментом Аграрних розписок процедури реєстрації та примусового стягнення необхідно вдосконалити.

^{xxvii} Стаття 534 Цивільного кодексу України від 16 січня 2003 року, № 435-IV

^{xxviii} Пункт 3.1.1., статті 3 Закону України «Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами» від 21 грудня 2000 року, № 2181-III

^{xxix} Стаття 112 Цивільного кодексу України від 16 січня 2003 року, № 435-IV

^{xxx} Стаття 31 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» від 14 травня 1992 року, № 2343-XII

Крім того, слід звернути увагу на відсутність земельного кадастру та прозорого законодавства, яким регулюються земельні відносини. За існуючих умов, дуже складно брати землю в заставу та звертати стягнення на таку заставу, особливо якщо врахувати особливості поширених в Україні прав на сільськогосподарські землі (паї, постійне користування, оренда). Питання земельного законодавства та його пристосованості для інструмента Аграрних розписок потребує подальшого обговорення.

6. Оперативне звернення стягнення

“Ключовим фактором успіху в Бразилії є проста система звернення стягнення, коли рішення про стягнення приймається протягом 24 – 48 годин, і позичальник має дуже обмежені можливості заперечення /оскарження.”

Український Уряд визнає неефективність судової системи як проблему, що і обумовило проведення поточної судової реформи. Судовий процес в Україні дуже заформалізований і довгий (може тривати роками). Судові рішення виконуються органами Державної виконавчої служби на підставі спеціального судового наказу, що підтверджує, що винесене рішення підлягає виконанню. Тобто, отримує гроші з банківського рахунку боржника, продає його активи та веде розрахунки з кредитором саме державний виконавець. Виконавче провадження у державній виконавчій службі також дуже формалізоване, складається з різних етапів, та дає можливості оскаржувати дії державних виконавців або через адміністративні рівні Виконавчої служби або в суді. Ось чому судове провадження не є прийнятним як варіант оперативного стягнення за інструментом Аграрних розписок.

Арбітраж не може розглядатись як варіант через низку існуючих проблем, що виникають протягом арбітражного провадження. Однією з них є технічна відсутність можливості застосування попередніх забезпечувальних заходів в місцевих судах. Крім того, виконання рішень арбітражних судів провадиться за правилами судової системи (тобто цивільного процесу) із усіма її описаними вище формальностями та особливостями, що відбирають багато часу.

Процедура банкрутства також не підходить тому що: (1) українське законодавство не приписує будь-яких спеціальних процедур позасудового врегулювання, через це вони завжди використовуються за власним розсудом сторін; та (2) провадження у справі по банкрутству є зазвичай багатоетапне і, також, забирає багато часу і коштів.

Як варіант, прийнятний для інструментів Аграрних розписок, можна розглядати процедури позасудового стягнення. У разі включення відповідних положень до договорів про кредит і заставу (як-от іпотечний договір), у деяких випадках українське законодавство дозволяє звертати стягнення на грошові кошти та іпотечні активи у позасудовому порядку. Однак, слід врахувати деякі особливості. Наприклад, існує можливість звернення стягнення на іпотеку на підставі так званого пункту про задоволення претензій кредитора в іпотечному договорі. Такий пункт зазвичай говорить, що у випадку невиконання забезпеченого зобов'язання, кредитор вправі або набувати права власності на іпотечне майно або продавати його третій особі. Однак, кредитори часто зауважують, що для того, щоб зареєструвати право власності на їх ім'я або щоб продати іпотечне майно, їм потрібні оригінали документів, що підтверджують право власності (які часто є на руках у позичальника) та спеціальну довідку від органів реєстрації нерухомого майна (яка видається лише на вимогу дійсного власника). Ось чому, звернення стягнення на іпотеку в позасудовому порядку може бути неможливим без згоди позичальника.

Зважаючи на вищенаведені пояснення, жоден з передбачених українським законодавством механізмів не є прийнятним в повній мірі для цілей оперативного звернення стягнення. Щоб вирішити цю проблему, необхідно розглянути кілька варіантів під час розробки цього механізму: (1) створення окремого виду провадження в судах із оперативним виконанням судового рішення Державною виконавчою службою, або (2)

процедури стягнення в позасудовому порядку: а) застосування виконавчого напису нотаріусу із оперативним стягненням Державною виконавчою службою; або б) невідкладне оперативне стягнення на підставі певних існуючих документів кредитора (належить визначити, яких).

4.2 Концепція законодавчих засад щодо впровадження в Україні аграрних розписок.

Використання майбутнього урожаю в якості застави викликає низку запитань щодо юридичного оформлення такого виду забезпечення кредитних зобов'язань, а саме: чи можна використовувати майбутній врожай в якості застави, які юридичні ризики несе в собі застава майбутнього врожаю, які основні особливості відповідного договору застави тощо.

За результатами опрацювання матеріалів, підготовлених ЄБРР, МФК та представників аграрного бізнесу група експертів Інституту розвитку аграрних ринків та Центру комерційного права підготували законопроект щодо розвитку інституту застави рухомого майна з метою створення сприятливих умов для кредитування сільськогосподарських товаровиробників, насамперед постачальниками сировини, матеріалів тощо. Метою запровадження системи аграрних розписок є створення захищеного механізму кредитування виробників сільськогосподарської продукції.

Метою проекту Закону України «Про аграрні розписки» є запровадження системи використання зобов'язань, забезпечених заставою сільськогосподарської продукції як захищеного механізму кредитування виробників сільськогосподарської продукції. Тобто, укладається договір, який у письмовій формі фіксує безумовне зобов'язання боржника здійснити дії, пов'язані з розпорядженням речами, визначеними родовими ознаками, яке забезпечується заставою.

Під аграрною розпискою (АР) розуміють товаророзпорядчий документ, що фіксує безумовне зобов'язання боржника, яке забезпечується заставою, здійснити поставку сільськогосподарської продукції або сплатити грошові кошти на визначених в ньому умовах. Аграрні розписки можуть використовуватися у операціях з сільськогосподарською продукцією, перелік якої визначений в групах 01-14 УКТ ЗЕД Закону України «Про Митний тариф України».

Відповідно до положень законопроекту, укласти АР дозволяється лише для оформлення зустрічних зобов'язань боржника за фактично надані йому грошові кошти, поставлені товари, виконані роботи та надані послуги.

Аграрні розписки можуть видаватися особами, що мають право власності на земельну ділянку сільськогосподарського призначення або право користування нею на законних підставах для здійснення виробництва сільськогосподарської продукції. У випадку, коли право власності на земельну ділянку належить двом і більше користувачам, аграрні розписки видаються ними спільно і, відповідно, вони несуть солідарну відповідальність за невиконання своїх зобов'язань.

В договорі має значитись наступне:

- найменування та місцезнаходження сторін;
- суть вимоги забезпеченої заставою, її розмір і строк виконання зобов'язання (умови договору застави можуть бути викладені як безпосередньо в тексті цього договору, так і шляхом відсилання до умов договору, із якого виникає основне зобов'язання, що забезпечується заставою);
- опис предмета застави, який має бути зроблений таким чином, щоб була можливість ідентифікувати предмет застави;
- інші умови, відносно яких за заявою однієї із сторін повинна бути досягнута угода – наприклад, умови щодо страхування майбутнього врожаю на користь фінансової установи.

Органом, який здійснює політику в сфері регулювання відносин щодо видачі, обігу та виконання аграрних розписок є центральний орган виконавчої влади з питань аграрної політики - Міністерство аграрної політики і продовольства України.

Уряд України розробляє та реалізовує державні програми кредитування сільськогосподарських виробників, використовуючи АР.

Відповідно до форми вираження зобов'язань, АР поділяються на товарні та фінансові.

Товарні АР фіксують безумовне зобов'язання боржника здійснити поставку узгодженої сільськогосподарської продукції, якість, кількість, місце та термін поставки визначений аграрною розпискою.

Фінансові АР встановлюють безумовне зобов'язання боржника сплатити грошову суму, розмір якої визначається за погодженою сторонами формулою з урахуванням цін на сільськогосподарську продукцію у визначеній кількості та якості.

Типова форма АР має містити наступні обов'язкові реквізити:

1. Назву – «Аграрна розписка»;
2. Порядковий номер виданого боржником АР;
3. Дата та місце складення;
4. Ім'я боржника, його місце реєстрації, ідентифікаційний код – для фізичних осіб;
5. Назва, адреса місцезнаходження, код ЄДРПОУ – для юридичних осіб;
6. Відомості про земельну ділянку, на якій вирощується продукція, та про документи, що посвідчують виключне право власності на неї або виключне право користування нею;
7. Безумовне зобов'язання:
  - здійснити поставку – у товарних АР;
  - оплату – у фінансових АР;
8. Назва продукції, її кількість, якість, узгодження формул перерахунку кількості у зв'язку з різною якістю поставленої продукції;
9. Місце поставки на умовах EXW (франко-завод за правилами Інкотермс 2000) – лише для товарних АР;
10. Спосіб сплати грошових коштів - для фінансових АР;
11. Дата виконання боржником зобов'язань з поставки або оплати;
12. Назва експертної установи, що вирішуватиме спори щодо якості у разі їх виникнення - у товарних АР;
13. Застереження про набрання АР сили після його нотаріального посвідчення та реєстрації;
14. Застереження про недопустимість виконання поставки (оплати) частинами;
15. Застереження про обов'язковість повернення АР кредитором в момент отримання виконання;
16. Неустойка за порушення зобов'язання;
17. Відомості про забезпечення АР заставою майбутнього врожаю:
  - назва продукції майбутнього врожаю, її кількість, якість, узгодження формул перерахунку кількості у зв'язку з різною якістю;
  - відомості про земельну ділянку, на якій вирощується продукція, та про документи, що посвідчують виключне право власності на неї або виключне право користування нею;
18. Застереження про право кредитора задовольнити вимоги шляхом обернення у власність предмету застави з врахуванням черговості АР;
19. Застереження про право кредитора інспектувати земельну ділянку, вказану в АР;
20. Підстави для дострокового звернення до стягнення на заставлене майно;
21. Розділ для вчинення переуступок.

Уразі переходу до іншої особи права власності чи права користування земельною ділянкою, вказаною в АР, така особа несе солідарну відповідальність за виконання АР,

виданого всіма попередніми власниками чи землекористувачами. Перехід права власності чи права користування земельною ділянкою не зупиняє дію вказаної у АР застави майбутнього врожаю.

АР може фіксувати безумовне зобов'язання боржника здійснити дії, пов'язані з розпорядженням лише зерном в розумінні Закону України «Про зерно та ринок зерна в Україні» та іншою сільськогосподарською продукцією, перелік якої може бути розширеним Міністерством аграрної політики та продовольства України.

Якість продукції – предмет реальних АР визначається сторонами за взаємною згодою виходячи з чинних в Україні на день видачі АР класифікаторів.

Експертна установа, уповноважена вирішувати спори щодо якості продукції в зобов'язаннях з виконання товарних АР продукції, обирається за взаємною згодою боржником та кредитором з переліку установ, що відповідно до закону мають повноваження здійснювати експертизи якості такої продукції.

У разі, якщо на день виникнення спору щодо якості продукції така експертна установа не матиме відповідно до закону повноважень здійснювати потрібні експертизи, боржник та інвестор за взаємною згодою вправі обрати іншу експертну устанovu, яка має відповідні повноваження. У разі недосагнення сторонами згоди експертизи якості буде проводити експертна організація, визначена Міністерством аграрної політики та продовольства України для проведення експертиз у відповідному регіоні.

Вартість експертизи покладається на сторону, яка на момент звернення до експертної установи неправильно оцінювала якість продукції – предмету реального АР.

Формули перерахунку кількості товару, що підлягає поставці за товарним АР у зв'язку з відмінною якістю поставленої продукції узгоджуються сторонами за взаємною згодою. Міністерство аграрної політики та продовольства України розробляє методичні рекомендації для здійснення таких перерахунків.

Виконання зобов'язань з поставки продукції за товарними АТ здійснюється на умовах EXW (Інкотермс 2000), при цьому вартість зберігання продукції до дати виконання АТ покладається на боржника, а після спливу зазначеної дати – на інвестора, що отримує виконання за АР. У момент отримання продукції інвестор зобов'язаний повернути оригінал АР, про що на ньому робиться напис «Виконано».

Сплата грошових коштів за фінансовими АР здійснюється на умовах відкличного акредитиву на узгоджених сторонами умовах, при цьому невід'ємною умовою отримання інвестором коштів є повернення оригіналу АР, на якому робиться напис «Виконано».

Невід'ємною складовою АР є забезпечення зобов'язань заставою майбутнього врожаю, з розпорядженням продукцією пов'язуються дії боржника. Розмір застави повинен бути не менший за розмір зобов'язання за АР, а умови застави – передбачати можливість кредитора обернути у власність предмет застави в рахунок погашення зобов'язання боржника. Умови АР можуть включати відсилання до інших договорів, якими боржник забезпечує виконання свого зобов'язання.

Моніторинг предмету застави є найважливішим елементом системи ефективного функціонування системи аграрних розписок в Україні.

Кліматичні умови України вимагають суворого дотримання технологій аграрного виробництва на всіх етапах вирощування сільськогосподарської продукції, та недбалість навіть на одній стадії може призвести до істотного зменшення або навіть до повного знищення майбутнього врожаю та тварин, якими забезпечуються зобов'язання за аграрними розписками.

Більше того, відсутність офіційного відкритого механізму підрахунку кількості та якості врожаю та сільськогосподарських тварин, вирощених та зібраних фермерами та юридичними особами приватного права, а також вільний продаж зібраної продукції сільськогосподарського походження може призвести до неконтрольованого ухилення боржниками точного виконання обов'язку передати в заставу відповідну кількість продукції, зібраної з полів, майбутній врожай з яких виступав предметом застави за аграрною розпискою.

З метою зменшення всіх вищевказаних ризиків в українського аналогу CPR запропоновано наділити правом власників аграрних розписок здійснювати моніторинг підготовки полів, висівання культур, процедури догляду за посівами, хід збору врожаю, умови зберігання зібраного врожаю та утримання тварин, як це зроблено в Бразилії. Більше того, у проекті закону власникам аграрних розписок надаються додаткові гарантії шляхом наділення правом здійснювати будь-які дії для належного виконання технологій вирощування сільськогосподарської продукції від власного імені, але за рахунок фермера, якщо той з якихось причин самостійно не здійснює таких дій. Це не є новим для законодавства України, а лише деталізація загальної норми, присвяченої відшкодуванню витрат на рятування чужого майна, що закріплена в статті 1162 Цивільного кодексу України.

В Бразилії, у разі незгоди фермера з висновком власника CPR про порушення ним технологій аграрного виробництва, збору сільськогосподарської продукції або зберігання її у належних умовах, власник CPR вправі звернутися до суду з позовом проти фермера, і така справа слухається у загальному порядку. В той же час, у зв'язку із значно тривалішими строками судового провадження судових справ в Україні, та враховуючи, що для вирішення спору потребуються виключно технічні знання про вирощування, збирання та зберігання сільськогосподарської продукції, для вирішення аналогічних спорів в Україні проект закону пропонує використовувати послуги спеціально обраної урядом експертної установи. Така експертна установа зобов'язана розглянути спір протягом 2 днів, протягом яких власник аграрних розписок не вправі здійснювати дії з самостійного дорошування заставленого за аграрною розпискою майбутнього врожаю або живих тварин, а за відсутності рішення вказаної вище організації протягом зазначеного строку, скарга боржника вважається безпідставною та відхиленою. Використання спеціалізованого органу арбітражу і максимально скорочених процедур кваліфікованого розгляду скарг створить досить просту та дуже ефективну систему збалансованого захисту фермерів, які зацікавлені у вільному вирощуванні сільськогосподарської продукції та тваринництва, та власників аграрних розписок, які зацікавлені в ефективному вирощуванні сільськогосподарської продукції та тваринництва.

У разі невиконання боржником зобов'язань за AP у вказаний у ньому строк інвестор вправі у будь-який момент звернутися за вчиненням виконавчого напису до нотаріуса та в примусовому порядку отримати від боржника виконання за AP та неустойку. Наявність у кредитора AP без відмітки про його виконання є достатнім підтвердженням безспірності його вимоги.

Кредитори за AP мають переважне право відносно прав інших осіб на задоволення своїх вимог за рахунок предмету застави AP.

Кредитор за AP, який був виданий раніше, має переважне право на задоволення своїх вимог за рахунок предмету застави AP відносно прав інвесторів за іншими AP, які були пізніше видані тим самим боржником щодо тієї самої продукції.

Також кредитор за AP, який був виданий раніше, вправі задовольнити свої вимоги за AP за рахунок майна кредиторів за пізніше виданими боржником AP щодо тієї самої продукції, якщо такі інвестори отримали від боржника виконання за AP раніше, ніж він.

У разі якщо кредитор отримав AP від попереднього інвестора шляхом вчинення напису про передачу, він має право задовольнити свої вимоги за рахунок майна такого попереднього інвестора або будь-якого з попередніх інвесторів, що знаходяться вище його імені в списку передавальних написів, якщо в тексті передавального напису AP не міститься застереження «без поруки». В випадку якщо попередній інвестор виконає зобов'язання за AP за рахунок власного майна, до нього переходять права інвестора за AP.

За невиконання зобов'язань, оформлених AP, боржник несе відповідальність незалежно від наявності його вини, дії обставин непереборної сили чи випадкового збігу обставин. Цивільна відповідальність боржника за невиконання зобов'язань, оформлених AP, полягає в обов'язку сплатити кредитору неустойку, розмір якої визначається сторонами на момент складення AP, але не повинен перевищувати розмір вказаної в AP застави. Крім того, боржник може нести цивільну відповідальність в інших формах, в

порядку і на умовах, передбачених законодавством України. За невиконання зобов'язань за АР боржник несе кримінальну відповідальність в порядку та на умовах, передбачених законодавством України.

Зобов'язання з АР починають діяти з моменту нотаріального посвідчення АР та діють до повного їх виконання. За згодою сторін, а також в окремих передбачених законом випадках дата виконання зобов'язань за АР може бути перенесена на наступний маркетинговий рік.

Оскільки заставою виступатиме майбутній урожай, виключно важливим для розвитку запропонованого механізму є створення умов для того, щоб кредитор у разі порушення зобов'язання мав би змогу одержати ефективно та швидко задоволення вимог за рахунок заставленого майна.

Пропонується, що процедура набуття заставодержателем у володіння заставленого рухомого майна у разі порушення боржником зобов'язань передбачає право кредитора звернутися до нотаріуса, виконавчого напису якого достатньо для примусового отримання від боржника виконання за зобов'язаннями.

Прийняття законопроекту «Про аграрні розписки» потребує водночас врегулювання законодавчих прогалин, що стосуються внесення змін до Інструкції про порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України для приведення у відповідність з цим законопроектом, зміни в Положення про державний реєстр право чинів, державний реєстр обтяжень рухомого майна; зміни в перелік документів, за якими стягнення заборгованості провадиться у безспірному порядку на підставі виконавчих написів нотаріусів, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 29 червня 1999 року №1172, зміни до Кримінального кодексу України в частині доповнення статті 191-1 щодо передбачення покарань у випадку невиконання зобов'язань за безумовним, забезпеченим заставою сільськогосподарської продукції особою, яка його уклала та інші зміни.

5. Системні засади електронних реєстрів

Існуючі проблеми в аграрному секторі та особливо ті, які пов'язані з фінансовими інструментами, діалог між державою та приватним сектором та розвиток законодавчої бази та відповідних політик можуть розглядатися в термінах теорії складних систем, які екстенсивно вивчають учені у всьому світі.

Для всіх систем характерні наступні поняття та принципи [2, 10, 11, 12, 13]

Метою системи називають її бажаний майбутній стан. Залежно від стадії пізнання об'єкта, етапу системного аналізу у цей термін вкладають різний зміст — від ідеальних прагнень, що виражають активну свідомість окремих осіб або соціальних систем, до конкретних цілей-результатів. У першому випадку можуть формулюватися цілі, досягнення яких є неможливим, але до яких можна безупинно наближатися. У другому — цілі мають бути досяжними в межах певного інтервалу часу і формулюються іноді навіть у термінах кінцевого продукту діяльності. Часто розрізняють суб'єктивні та об'єктивні цілі. Суб'єктивна ціль — це суб'єктивний погляд дослідника (керівника, власника) на бажаний майбутній стан системи. Об'єктивна ціль — це майбутній реальний стан системи, тобто стан, до якого буде переходити система при заданих зовнішніх умовах і керівних впливах. Суб'єктивні й об'єктивні цілі системи у загальному випадку можуть розрізнятися. Зокрема, вони не збігаються, якщо система є погано дослідженою або якщо суб'єкт, який визначає цілі, недостатньо обізнаний із закономірностями функціонування системи чи ігнорує їх.

Структурою системи називають сукупність необхідних і достатніх для досягнення цілей відношень (зв'язків) між її компонентами. При цьому в складних системах структура відображає не всі елементи та зв'язки між ними, а лише найбільш істотні, що мало змінюються при поточному функціонуванні системи й забезпечують існування системи та її основних властивостей. Структура характеризує організованість системи, стійку упорядкованість її елементів і зв'язків. Структурні зв'язки є відносно незалежними від елементів і можуть виступати як інваріант при переході від однієї системи до іншої, переносячи закономірності, виявлені й відбиті у структурі однієї з них, на інші.

Стан системи — це сукупність значень її параметрів (властивостей) у певний момент часу. Його визначають або через входні впливи й вихідні сигнали (результати), або через макропараметри, макровластивості системи (тиск, швидкість, температура, уставний фонд тощо).

Якщо система здатна переходити з одного стану до іншого, то говорять, що вона має певну **поведінку**. Цим поняттям користуються, коли не відомі закономірності (правила) переходу з одного стану до іншого. Тоді зазначають, що система має якусь поведінку, та з'ясовують її характер, механізми, алгоритми тощо.

Рівновага — це здатність системи за відсутності зовнішніх впливів, що збурюють (чи при постійних впливах), зберігати свою поведінку як завгодно довго.

Під **стійкістю** стану системи розуміють ситуацію, коли малим змінам зовнішніх впливів відповідають малі зміни вихідних параметрів системи чи її властивостей.

Поняття **розвитку**, як і поняття рівноваги та стійкості, характеризує зміну стану системи в часі. Воно допомагає пояснити складні термодинамічні й інформаційні процеси у природі та суспільстві. Вирізняють **еволюційний** та **стрибкоподібний (революційний)** розвиток. У першому випадку характеристики з часом змінюються повільно, структура системи залишається незмінною. У другому — спостерігаються різкі стрибкоподібні зміни окремих параметрів системи, можуть змінюватися її будова й характер зв'язків між компонентами.

Адаптацію називають процеси пристосування системи до зовнішнього середовища, унаслідок яких підвищується ефективність її функціонування. Ці процеси можуть супроводжувати

Таким чином, **система** — це скінченна множина функціональних елементів й відношень між ними, виокремлена з середовища відповідно до певної мети в межах визначеного часового інтервалу. Тобто, система, в цілому, це цілісність, яка становить єдність закономірно розташованих і взаємопов'язаних частин. [3, 5, 10, 12, 13]

Основними ознаками системи є:

- наявність найпростіших одиниць - елементів, які її складають;
- наявність підсистем - результатів взаємодії елементів;
- наявність компонентів - результатів взаємодії підсистем, які можна розглядати у відносній ізолюваності, поза зв'язками з іншими процесами та явищами;
- наявність внутрішньої структури зв'язків між цими компонентами, а також їхніми підсистемами;
- наявність певного рівня цілісності, ознакою якої є те, що система завдяки взаємодії компонентів одержує інтегральний результат;
- наявність у структурі системоутворюючих зв'язків, які об'єднують компоненти і підсистеми як частини в єдину систему;
- зв'язок з іншими системами зовнішнього середовища.

Кожну конкретну науку, діяльність, об'єкт можна розглядати як певну систему, що має множину взаємопов'язаних елементів, компонентів, підсистем, визначені функції, цілі, склад, структуру. До загальних характеристик системи відносять цілісність, структурність, функціональність, взаємозв'язок із зовнішнім середовищем, ієрархічність, цілеспрямованість, самоорганізацію. Згідно з визначеннями та ознаками сформувався відповідні методологічні принципи, які забезпечують системну спрямованість наукового дослідження і практичного пізнання об'єкта:

- **принцип цілісності**, за яким досліджуваний об'єкт виступає як щось розчленоване на окремі частини, органічно інтегровані в єдине ціле;
- **принцип примату цілого над складовими частинами**, який означає, що функції окремих компонентів і підсистем підпорядковані функції системи в цілому її меті;
- **принцип ієрархічності**, який постулює підпорядкованість компонентів і підсистем системі в цілому, а також **супідрядність** систем нижчого рівня системам більш високого рівня, внаслідок чого предметна галузь теорії набуває ознак ієрархічної метасистеми;
- **принцип структурності**, який означає спосіб закономірного зв'язку між виділеними частинами цілого, що забезпечує єдність системи, зумовлює особливості її внутрішньої будови;
- **принцип самоорганізації** означає, що динамічна система іманентно здатна самостійно підтримувати, відтворювати або удосконалювати рівень своєї організації при зміні внутрішніх чи зовнішніх умов її існування та функціонування задля підвищення стійкості, збереження цілісності, забезпечення ефективних дій чи розвитку;
- **принцип взаємозв'язку із зовнішнім середовищем**, за яким жодна із систем не може бути самодостатньою, вона має динамічно змінюватись і вдосконалюватись адекватно до змін зовнішнього середовища.

В цілому, до загальних властивостей систем можна віднести наступні:

1. Пов'язані з цілями та функціями

- Ефект синергії — односпрямованість (або цілеспрямованість) дій компонентів посилює ефективність функціонування системи.
- Пріоритет інтересів системи більш широкого (глобального) рівня перед інтересами її компонентів (ієрархічність).
- Емерджентність — цілі (функції) компонентів системи не завжди збігаються з цілями (функціями) системи.
- Мультиплікативність - і позитивні, і негативні ефекти функціонування компонентів в системі мають властивість множення, а не додавання.

- Цілеспрямованість — діяльність системи підпорядкована певній цілі.
  - Альтернативність шляхів функціонування та розвитку.
  - Робастність - здатність системи зберігати часткову працездатність (ефективність) при відмові її окремих елементів чи підсистем.
2. Пов'язані зі структурою
- Цілісність - первинність цілого по відношенню до частин: появи у системи нової функції, нової якості, органічно випливають зі складових її елементів, але не властивих жодному з них, взятому ізольовано.
  - Неадитивності - принципова несвідомих властивостей системи до суми властивостей складових її компонентів.
  - Структурність - можлива декомпозицію системи на компоненти, встановлення зв'язків між ними.
  - Ієрархічність - кожен компонент системи може розглядатися як система (підсистема) більш широкої глобальної системи.
3. Пов'язані з ресурсами та особливостями взаємодії із середовищем
- Комунікативність - існування складної системи комунікацій із середовищем у вигляді ієрархії.
  - Взаємодія і взаємозалежність системи і зовнішнього середовища.
  - Адаптивність - прагнення до стану стійкої рівноваги, яке передбачає адаптацію параметрів системи до мінливих параметрами зовнішнього середовища (проте «нестійкість» не у всіх випадках є дисфункціональною для системи, вона може виступати і як умови динамічного розвитку).
  - Надійність - функціонування системи при виході з ладу однієї з її компонент, збереженість проектних значень параметрів системи протягом запланованого періоду.
  - Інтерактивність.
4. Інші
- Інтегративність - наявність системоутворювальних, системозберігальних факторів.
  - Еквіфінальність - здатність системи досягати станів, що не залежать від вихідних умов і визначаються тільки параметрами системи.
  - Спадковість.
  - Розвиток - характеризує зміну стану системи у часі. Це поняття допомагає пояснити складні термодинамічні й інформаційні процеси у природі та суспільстві.
  - Порядок.
  - Самоорганізація.

Серед систем різного типу необхідно виділити складні системи. Складна система - це система, яка складається з пов'язаних між собою частин, що в цілому, мають одну або більше властивостей (поведінка серед можливих властивостей), які не обов'язково визначаються властивостями індивідуальних частин [1]. Складна система – це мережа різнорідних (гетерогенних) компонентів, що взаємодіють нелінійно даючи поштовх новим похідним поведінкам [2]. Відібрана гіпотеза походить від різних неформальних і формальних описів складних систем, і вона дає деякий погляд із середини на властивості цих систем [3]:

- Складна система - надзвичайно структурована система, яка показує структуру з варіаціями (N. Goldenfeld і Kadanoff)
- Складна система це система, чия еволюція дуже чутлива до початкових умов або до малих пертурбацій (збурень); система в якій є велике число незалежних взаємодіючих компонентів, або та, в якій є багато шляхів, за якими система може еволюціонувати (Whiteside і Ismagilov)
- Складна система це така, яка у відповідності до свого дизайну (проекту), або функціям, або разом, важко піддається аналізу (розумінню), або перевіркам (верифікаціям) (Weng, Bhalla і Iyengar)

- Складна система це така, в якій є багаторазові взаємодії між багатьма різними компонентами (D. Кора)
- Складні системи - системи в процесі, ті, які постійно еволюціонують і відкриваються на протязі часу (W. Брайан Arthur).

Поза широким діапазоном різних видів складних систем є окремі випадки, які визначаються як Складні Адаптивні Системи (CAS). Вони складні у сенсі, що вони різноманітні і складені з багатьох зв'язаних елементів і адаптивний у сенсі, що вони мають можливості мінятися та навчатися на досвіді. Приклади складних адаптивних систем - фондова біржа, соціальні комахи і колонії мурашок, біосфера і екосистема, мозок і імунна система, клітина і ембріона, що розвивається, виробничі та бізнес-структури і будь-яка структура, яка базується на груповій соціальній поведінці в людини в культурній і соціальній системі, як наприклад, політичні партії або суспільства. Це включає деякі великі онлайн системи, як наприклад, партнерські або соціальні комп'ютерні мережі.

Проте, більшість їх нелінійні. Поведінка нелінійних систем не підлягає принципу суперпозиції, тоді як лінійні системи підлягають цьому принципу (принципу накладення). Отже, нелінійна система це система, поведінка якої не може визначитися простою сумою або множенням поведінок її частин. Парадигма такої системи полягає в тому, що комплексні (складні) системи мають вивчатися методами нелінійної динаміки [4]. В той же час ці системи самоорганізуючі. Поняття самоорганізуючих систем пов'язуються із дослідженнями в області нерівноважної термодинаміки, у тому числі вивченні диссипативних структур, відкритих Іллею Пригожином [8,9], хіміком та лауреатом Нобелівської Премії.

Складні системи мають наступні особливості:

- Складність у визначенні меж системи. Може бути важко визначити межі складної системи. Рішення кінець кінцем робить спостерігач [5, 6];
- Складні системи можуть бути відкритими. Складні системи - зазвичай відкриті системи - це означає, що вони існують в термодинамічному градієнті і розсіюють енергію. Іншими словами, складні системи часто далекі від енергетичної рівноваги: але незважаючи на цю течію, в них може бути структурна стабільність [6,7];
- Складні системи можуть мати пам'ять. Історія складної системи може бути важливою. Оскільки складні системи - динамічні системи, які змінюються через якийсь час, і попередні стани системи мають вплив на поточні стани. Більше формально, складні системи часто проявляють гістерезис [2,7,10, 11,];
- Складні системи можуть бути структуровані (вкладені). Компоненти складної системи можуть безпосередньо бути самі по собі складними системами. Наприклад, економіка складається з організацій, які складаються з людей, які складаються з осередків, - усі з яких є складними системами [8];
- Динамічна мережа різноманітності складності. Для систем, разом із правилами сполучення, важлива також динамічна мережа різноманітності системи. Мережі з мікросвіту або мережі з вільним масштабом, які мають багато локальних взаємодій і меншу кількість міжобласних з'єднань, часто застосовуються. Природні складні системи часто проявляють такі топології;
- Можуть призводити до феномену емерджентності (феномен "несподіваного проявлення"). Складні системи можуть проявляти поведінки, які несподівано проявляються. Тобто, це такі випадки, коли результати, можуть достатньо визначитися діяльністю ситемних складових і , в той же час вони можуть мати властивості, які можуть вивчатися тільки на вищому рівні. Іншими словами, Емерджентність — це коли цілі (функції) компонентів системи не завжди збігаються з цілями (функціями) системи. [6,10,11];
- Стосунки нелінійні. У практичних термінах, це означає, що маленькі пертурбації, *можуть* викликати великий ефект (ефект метелика), пропорційний ефект, або

навіть не викликати ефекту взагалі. У лінійних системах, ефект *завжди* безпосередньо пропорційний до причини [10];

- Стосунки містять контури зворотного зв'язку. Як негативний (демпфування), так і позитивний (посилення) зворотні зв'язки завжди існують в складних системах. Ефекти від поведінки елементів системи передаються зворотнім зв'язком на вхід системи таким чином, що елемент безпосередньо змінюється в наслідок цього[11].

Ключові чинники, які впливають на впровадження запропонованої гіпотези для реального аграрного фінансування, розвитку законодавства та стратегій розвитку, а також для подальшого розвитку приватно – державного діалогу та такі, що сприяють успішному виконанню поставлених завдань, можуть бути ідентифіковані наступним чином: а) політики, діалоги і фінансування - це системи в їх складності, динаміці і нелінійності; б) усі стосунки містять контури зворотнього зв'язку; с) є "ресурсна залежність"; тобто має бути відчутна загроза "виснаження ресурсу"^{xxx1}, і повинно бути важко знайти заміну цьому ресурсу; д) присутність зацікавлених партнерів, стабільних неурядових організацій, з широкою професійною мережею, етикою і соціальними нормами, що сприяють приватно – державному діалогу, розвитку законодавства та стратегій та покращенню систем фінансування; і d) відповідні політики, регуляції, правила, які розроблені та впровадженні спільно, та які успадковуються від минулого часу зі вбудованими стимулами для подальшого розвитку відповідального і продуктивного приватно – державного діалогу.

Ці чинники, у випадку їх ілюстративного застосування до систем фінансування до та після збору врожаю, розвитку законодавчих платформ і приватно- державного діалогу показують пряму кореляцію між теорією і вимогами реальної практики і специфічними особливостями в Україні. Іншими словами, наявні усі ознаки складних систем; залежність від законодавчих, фінансових та організаційних "ресурсів"; існують цільові групи з самовизначенням та наявне визнання вищими щаблями управлінських владних структур стосовно шляхів розгляду відповідних проблем, використовуючи системні підходи; а також існує велика потреба для покращення роботи приватного сектору та відповідне розуміння та підтримка з боку держави.

---

^{xxx1} Для цілей цього документу "ресурсна залежність" або "виснаження ресурсів", використовуються, щоб підкреслити тезу, що головними "прискорювачами" і "драйверами" для подальшого розвитку аграрного сектору економіки є: а) фінансові інструменти для забезпечення спрощеного доступу до фінансових ресурсів знаходяться в робочому стані, зрозумілі та "дружні для користувачів", б) прозорі, рівні для всіх зацікавлених сторін політики знаходяться в користуванні, в) створені і задіяні зворотні зв'язки громадянського суспільства, і вони використовуються для виправлення помилок, і, г) є дві сторони, які беруть участь в діалозі та які погодилися слухати і чути один одного. Однак, насправді, ці "прискорювачі" і "драйвери" можуть розглядатися як реальний загальний пул комплексних ресурсів, який супроводжується їхньою наявністю або відсутністю, виснаженням або неправильним управлінням, високим попитом чи неефективним використанням.

5.1 Фінансування після збору врожаю на основі системи складських документів.

Джерело: IPAP

Рис. 17. Загальна схема фінансування після збору врожаю на основі системи складських документів.

Основні принципи функціонування системи:

- Виробник розміщує продукцію на сертифікованих складах для зберігання
- Після отримання продукції склад видає складський документ
- Виробник може віддати складський документ в банк і отримати кредит
- Виробник реалізує продукцію і повертає позику та плату за зберігання

Мета системи складських документів

Забезпечити співпрацю між банками, виробництвом, страхуванням і торговельними системами на аграрному ринку на основі сталої платформи.

Цілі системи складських документів

- Зниження ризику користувачів системи
- Доступ до короткострокових кредитних ресурсів
- Забезпечення якості продукції та надійності угод
- Доступ до зовнішніх ринків
- Розробка нових страхових послуг
- Розробка нових кредитних засобів
- Розвиток ринкової інфраструктури

Отже, є три потенційних **цільові групи користувачів** системи складських документів:

- Виробники, фермери, торговці
- Фінансові установи

- Власники складів

Концептуальна модель системи^{xxxii} (див. рис. 18) заснована на чотирьох "сакральних", числах, ключових принципах "Системи" і може бути описана виразом (1) (функціональна матриця системи):

$$IDERCY = CONMOD \{1I;2D;3E;4R;1C\} (1)$$

де:

CONMOD - концептуальна модель

1I, 2D, 3E, 4R, 1C - функціонали і тензори простору станів системи

1 → **Інтегрованість** = один утримувач системи - один хазяїн системи

2 → **Дуалізм** = рівність для державного та приватного секторів

3 → **Рівновага** = три цільові групи користувачів системи в рівних балансах інтересів і вигод

4 → **Надійність і стабільність** = чотири компоненти системи для зниження ризику користувача

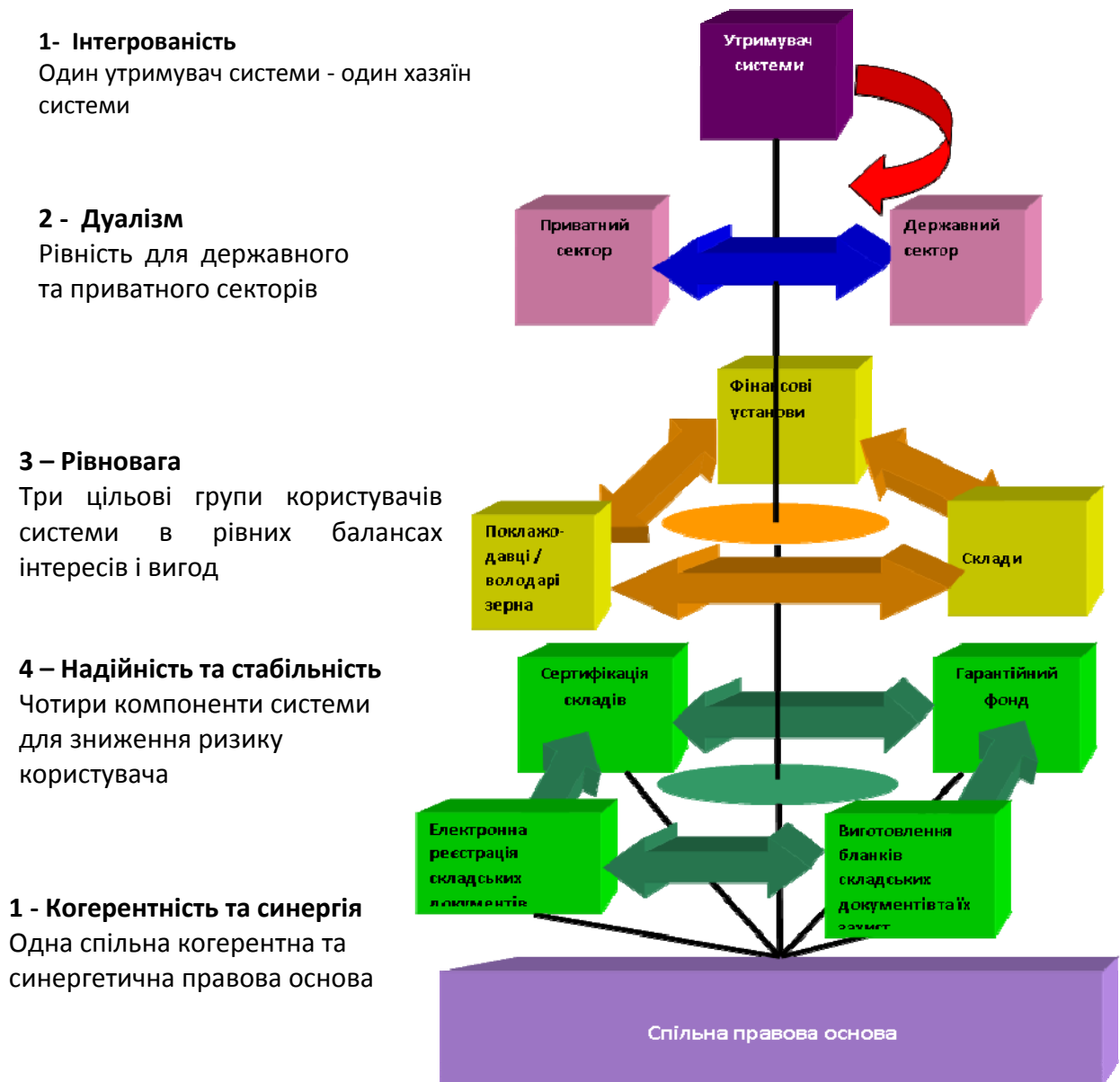
1 → **Когерентність та синергія** = одна спільна когерентна та синергетична правова основа

Вираз (1) представляє системну матрицю функцій станів простору та її структурну організацію. Ця матриця визначає топологію функціональних структурних просторів системи і складається з багатовимірних тензорів і функціоналів рангу. Тензори і функціонали, які утворюють простір визначаються коефіцієнтами матриці підсистеми - 1, 2, 3, 4, 1.

Ці коефіцієнти не є регулярна нумерація складових. Це ряди матриці функціональних системних підпросторів.

---

^{xxxii} Концепція IDERCY була успішно реалізована в Україні та Молдові (Див. розділ Методологія цього звіту) і в стані розробки в Грузії та в Шрі-Ланці. Відповідно до цього та із попереднього досвіду IPAR, середня вартість розробки ситеми «під ключ» та її впровадження становить близько 1,5 млн. дол.. США, включаючи розробку первинного та вторинного законодавства, розробку програмного забезпечення, тренінгів і т.д.

Джерело: IPAP

Рис 18. Структурно-функціональна модель Системи складських документів на зерно. Концепція IDERCY.

Система складських документів IDERCY, таким чином, має наступні вбудовані ключові особливості функціонального механізму:

- Бланки складських документів з 13 технічними засобами захисту
- Центральний електронний реєстр для контролю обігу складських документів на національному рівні та рівні складу
- Обов'язкова сертифікація складів для забезпечення дотримання необхідних стандартів та реєстрації
- Відшкодування фонду виконання зобов'язань по складських документах у разі дефолту складів
- Сильна правова база
- Повністю інтегрована он-лайн інформаційна система для ефективного управління
- Ефективні системи обліку

IDERCY забезпечить заходи загального зниження ризиків за рахунок:

- Створення міцної правової бази для системи
- Друк складських документів на папері із захисними властивостями
- Сертифікація складів та їх відповідність технічним правилам і настановам
- Створення ефективної системи для ведення обліку
- Створення механізму компенсації у разі дефолту складу
- Диференційований доступ до центрального інформаційного реєстру
- Створення процедури для вирішення спорів
- Зміни банківського законодавства для використання складських документів у якості застави та ліквідного активу
- Реєстрація зерна у відповідних реєстрах у якості застави
- Створення повністю інтегрованої он-лайн інформаційної системи для ефективного управління всією системою

Іншими словами, IDERCY на функціональному рівні повинна складатися з чотирьох основних компонентів або підсистем:

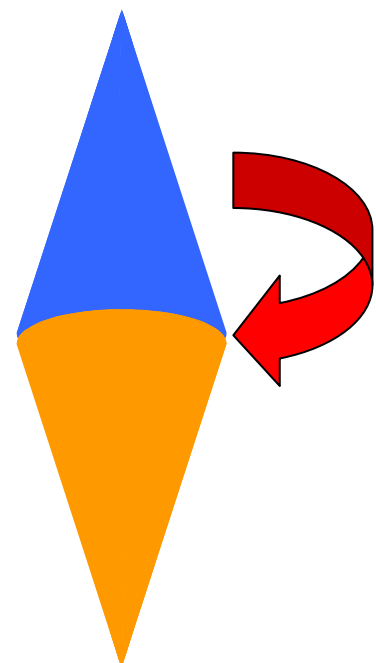
- Бланки складських документів з 13 технічними засобами захисту
- Центральний електронний реєстр для контролю обігу складських документів на національному рівні та рівні складу
- Сертифікація складів для забезпечення відповідності необхідним стандартам
- Відшкодування фонду виконання зобов'язань за складськими документами у разі дефолту складу

Топологія моделі IDERCY наведена на Рис. 19.

Структурно-функціональна модель Системи складських документів на зерно. Концепція IDERCY

Топологія простору функціональних станів моделі IDERCY.

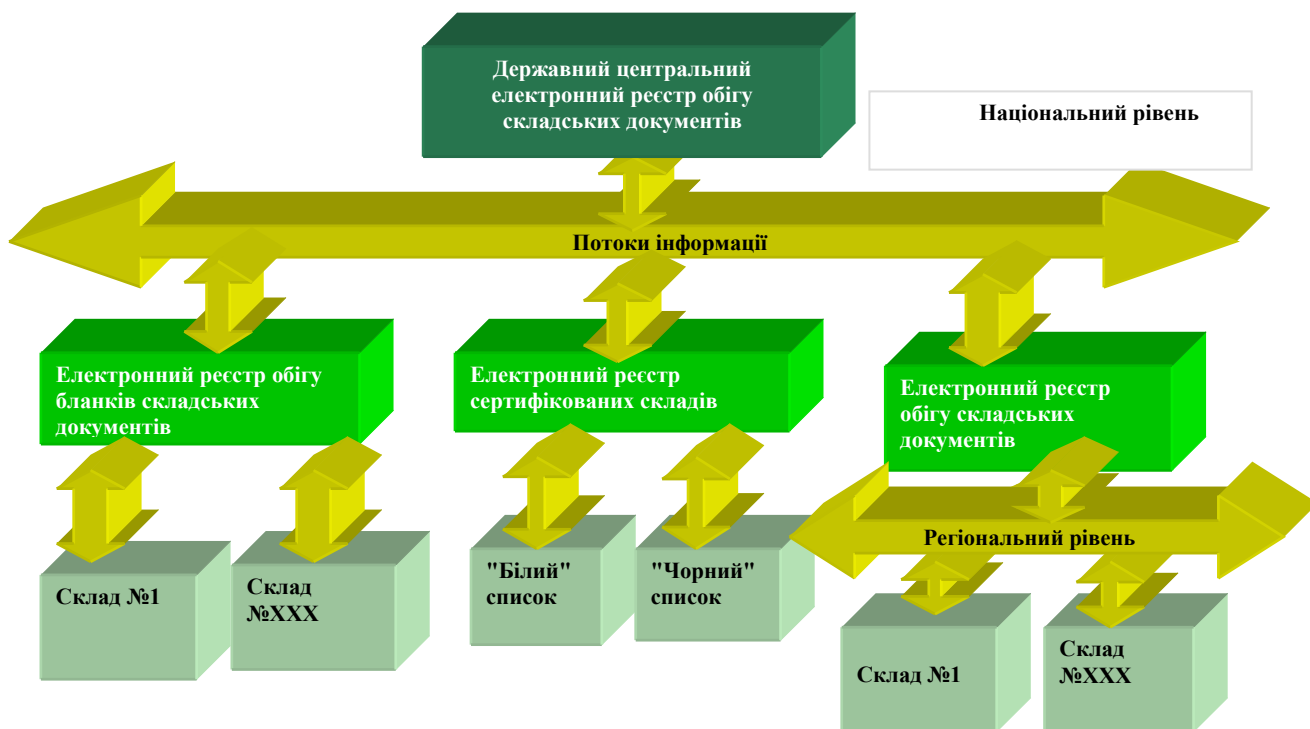
Джерело: IPAP

Рис. 19 Структурно-функціональна модель та топологія простору функціональних станів моделі IDERCY.

Підсистема реєстрації. Електронний Реєстр.

Одним з найбільш важливих компонентів системи є електронний реєстр для контролю за обігом складських документів (див. рис. 20). Електронний реєстр повинен бути заснованим наступних засадах:

- Реєстрація складських документів на зерно, прийняте на зберігання, ведеться з метою моніторингу зернового ринку та забезпечення його стабільного функціонування, а також для обміну інформацією про зерно прийняте на зберігання та видані складські документи з фізичними та юридичними особами.
- Основний реєстр зерна, що прийняте на зберігання (надалі "головний реєстр") - електронна база даних сформована на основі інформації з реєстрів зернових складів (надалі "реєстр зерноскладу") через електронної мережі. Реєстр зерноскладу повинен підтримуватися як в електронному і в паперовому вигляді (реєстраційний журнал), інформація в електронних та паперових формах повинна бути ідентичною. Керівник зернового складу визначає форму та порядок ведення електронних реєстрів та реєстраційного журналу.
- Склади повинні бути реєстраторами, які виконують свої функції відповідно до угоди з адміністратором головного реєстру із направлення інформації в головний реєстр, а також видачі виписки з реєстру зерноскладу на запит власників зерна.
- Електронний реєстр служить для зменшення ризиків для цільових груп, забезпечуючи доступ до інформації в режимі он-лайн, постачає уряду та іншим зацікавленим сторонам надійні данні про обіг складських документів і товарів в країні та її регіонах. Електронний реєстр повинен стати платформою для електронної торгівлі, в тому числі біржової торгівлі.

Джерело: ІРАР

Рис. 20 Структура електронного реєстру та його адміністратор.

Огляд підсистем електронного реєстру:

Програмне забезпечення для державного реєстру розроблено для автоматизації обігу складських документів на зерно на рівні складів та на національному рівні.

Загальна структура реєстру складається з наступних компонентів:

- Центральна частина для збору і обробки даних, яка розташована на національному рівні в державний центрі реєстрації обігу складських документів.
- Місцеві частини, які розташовані на зернових складах, які приймають зерно на зберігання та видають складські документи на власникам зерна.
- Системи передачі даних з місцевих частин до центральної частини, яка реалізує протокол обміну даними через Інтернет та / або електронну пошту.

Функції підсистем електронного реєстру :

- Накопичення та зберігання даних для реєстру бланків складських документів, реєстру виданих зерновим складом квитанцій, випущених простих і подвійних складських свідоцтв, реєстру заставного зерна і реєстру зерна, що зберігається.
- Управління обігом складських документів на зерновому складі.
- Комп'ютеризація введення даних. Друк даних, які увійшли в документ на бланк документу безпосередньо через комп'ютер. Ця операція значно зменшує ризик помилок і прискорює всієї процедури заповнення складських документів.
- Автоматичне кодування та шифрування даних для передачі в центральний реєстр (центральної частини).
- Отримання даних від центральної частини, декодування / розшифровка і автоматичного введення його в базу даних.
- Обробка даних і видача статистичних даних та / або необхідних звітів.
- Захищений доступ до центральної бази даних з мережі Інтернет.
- Створення архіву або копії даних за будь-який період часу.

Зазначимо, що концепція IDERCY лежить в основі діючих систем складських документів на зерно в Молдові, Україні. Почато впровадження на Шрі-Ланці .

5.2 Фінансування під заставу майбутнього врожаю на основі системи аграрних розписок.

Бразильський досвід запровадження CPR (Gedula de Produto Rural) свідчить про можливість впровадження такого фінансового інструменту для сільськогосподарських товаровиробників України з метою отримання додаткових кредитів під заставу майбутнього врожаю. (див розділ 1, рис. 10)

Основні принципи функціонування

- Виробник використовує аграрну розписку для кредитування у банку або отримання товарів та послуг від компанії-постачальника
- Після збору врожаю може продати його та погасити кредит або розмістити його на сертифікованому складі для зберігання. Склад видає складський документ, який може використовуватись для погашення існуючого або отримання додаткового кредиту.
- Виробник реалізує продукцію, коли ціни краще та гасить кредит або розраховується з компанією-постачальником

Мета системи аграрних розписок

Отримання виробником додаткових кредитних ресурсів під заставу майбутнього врожаю.

Цілі системи аграрних розписок

- Зниження ризику користувачів системи
- Доступ до короткострокових кредитних ресурсів
- Забезпечення якості продукції та надійності угод
- Доступ до зовнішніх ринків
- Розробка нових страхових послуг
- Розробка нових кредитних інструментів
- Розвиток ринкової інфраструктури

Потенційні цільові групи користувачів системи аграрних розписок:

- Виробники, фермери, торговці
- Фінансові установи
- Компанії-постачальники

Компоненти системи.

- Захищені бланки аграрних розписок
- Центральний електронний реєстр для контролю обігу аграрних розписок на національному рівні
- Моніторинг застави (використання земельної ділянки від посіву до збору врожаю)
- Сертифікація технології вирощування та зберігання врожаю на відповідність необхідним стандартам
- Система стягнень

Концептуальна модель системи (див. рис. 21) може бути описана виразом (2) (функціональна матриця системи):

$$UDERCI = CONMOD \{1U;2D;3E;5R;2C;1I\} \quad (2)$$

де:

CONMOD - концептуальна модель

1U, 2D, 3E, 5R, 2C, 1I - функціонали і тензори простору станів системи

1 → **Універсальність** = працює для всіх

2 → **Дуальність** = рівність для державного та приватного секторів

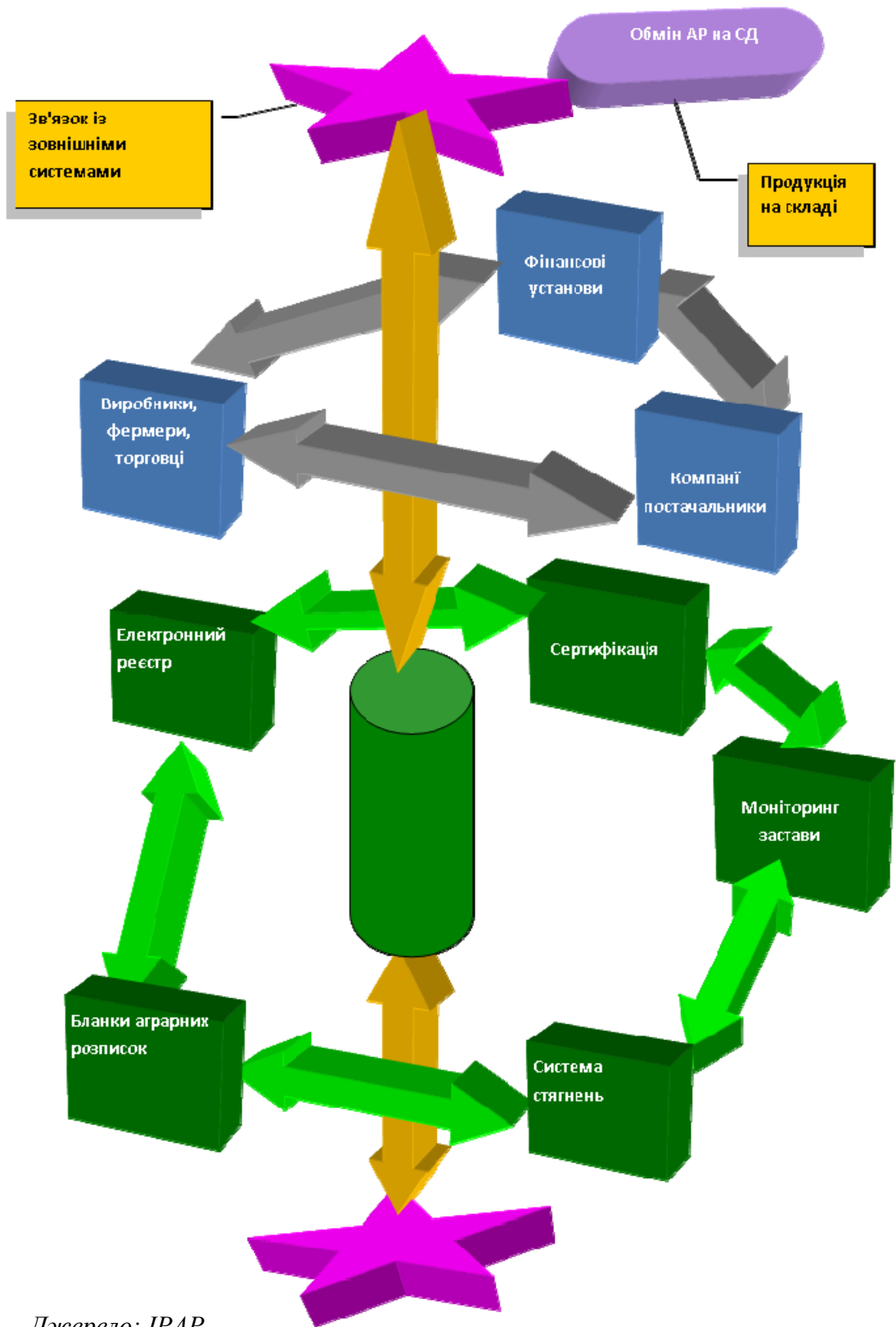
3 → **Рівновага** = три цільові групи користувачів системи в рівних балансах інтересів і вигод

5 → **Надійність і стабільність** = п'ять компонентів системи для зниження ризику користувача

2 → **Сумісність** = сумісність двох систем

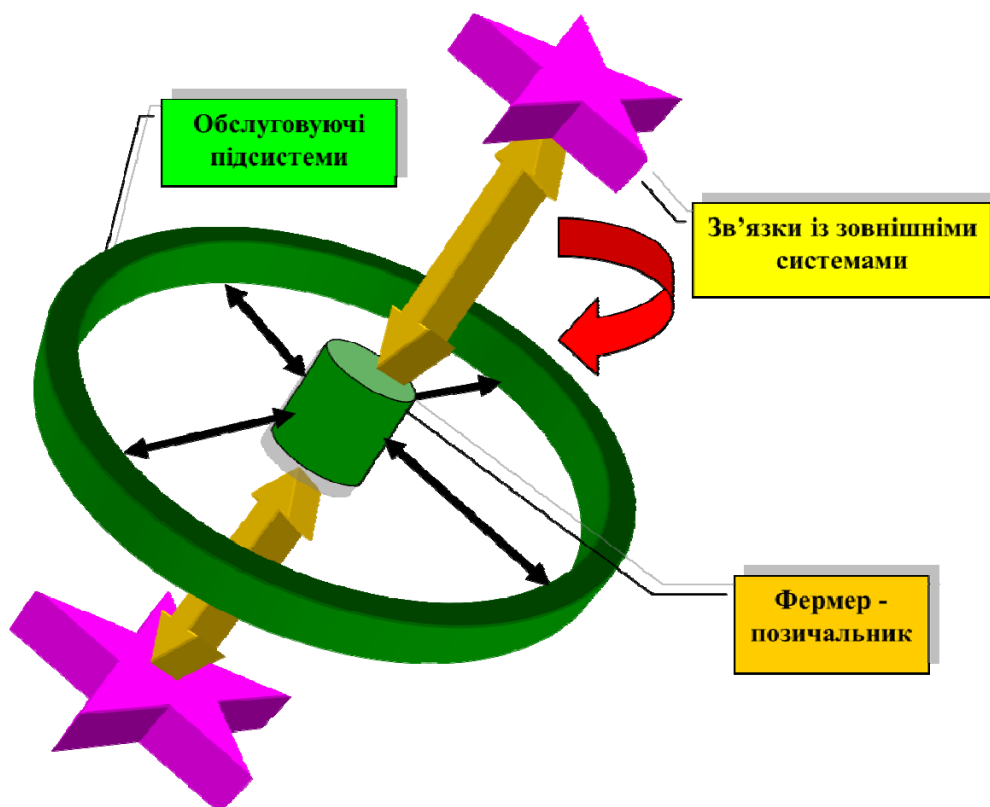
1 → **Інтегрованість** = Спрощена функціональна та структурна інтеграція з Системою GWHD

Топологія моделі UDERCI наведена на Рис. 23.

Джерело: ІРАР
Рис. 21 Фрагмент Структурно-функціональної моделі системи аграрних розписок.
 Концепція UDERCI.

Джерело: IPAP

Рис. 22 Топологія функціонального простору системи UDERCI.

Підсистема реєстрації. Електронний Реєстр.

Електронний реєстр для контролю за обігом аграрних розписок повинен бути заснованим наступних засадах:

- Реєстрація аграрних розписок ведеться для обміну інформацією про земельні ділянки та сільськогосподарську продукцію, які виступають заставою для кредиту під майбутній урожай та видані аграрні розписки фізичним та юридичним особам.
- Реєстр бланків аграрних розписок дозволить підвищити надійність системи в цілому.
- Данні аграрних розписок повинні вноситись до центрального реєстру в режимі он-лайн, щоби уникнути шахрайства.
- реєстраторами можуть бути нотаріуси які виконують свої функції (перевірку обтяження заставою та реєстрацію аграрних розписок) відповідно до угоди з адміністратором головного реєстру.
- Електронний реєстр служить для зменшення ризиків для цільових груп, забезпечуючи доступ до інформації в режимі он-лайн, постачає зацікавленим сторонам надійні данні про обіг аграрних розписок.

5.3 Порівняння систем

Системи складських документів (модель IDERCY) та аграрних розписок (модель UDERCI) мають достатню кількість спільних характеристик, що дозволить використовувати вже функціонуючий реєстр складських документів для контролю обігу аграрних розписок

Порівняльна характеристика двох систем наведена в Таблиці 11.

Таблиця 11. Порівняльна характеристика систем складських документів та аграрних розписок

	Система складських документів	Система аграрних розписок
Мета системи	<ul style="list-style-type: none"> • Забезпечити співпрацю між банками, виробництвом, страхуванням і торговельними системами на аграрному ринку на основі сталої платформи • Застава врожаю, переданого на зберігання під складські документи 	<ul style="list-style-type: none"> • Забезпечити співпрацю між банками, виробництвом, страхуванням і торговельними системами на аграрному ринку на основі сталої платформи • Застава майбутнього врожаю під аграрні розписки
Цілі системи	<ul style="list-style-type: none"> • Зниження ризику користувачів системи • Доступ до короткострокових кредитних ресурсів • Забезпечення якості продукції та надійності угод • Доступ до зовнішніх ринків • Розробка нових страхових послуг • Розробка нових кредитних інструментів • Розвиток ринкової інфраструктури 	<ul style="list-style-type: none"> • Зниження ризику користувачів системи • Доступ до короткострокових кредитних ресурсів • Забезпечення якості продукції та надійності угод • Доступ до зовнішніх ринків • Розробка нових страхових послуг • Розробка нових кредитних інструментів • Розвиток ринкової інфраструктури
Цільові групи	<ul style="list-style-type: none"> • Виробники, фермери, торговці • Фінансові установи • Власники складів 	<ul style="list-style-type: none"> • Виробники, фермери, торговці • Фінансові установи • Компанії-постачальники
Основні принципи функціонування	<ul style="list-style-type: none"> • Виробник розміщує продукцію на сертифікованих складах для зберігання • Після отримання продукції склад видає складський документ • Виробник може віддати складський документ в банк і отримати кредит • Виробник реалізує продукцію, коли ціни краще і повертає позику та плату за зберігання 	<ul style="list-style-type: none"> • Виробник використовує аграрну розписку для кредитування у банку або отримання товарів та послуг від компанії-постачальника • Після збору врожаю може продати його та погасити кредит або розмістити його на сертифікованому складі для зберігання. Склад видає складський документ, який може використовуватись для погашення існуючого або отримання додаткового кредиту. • Виробник реалізує продукцію, коли ціни краще та гасить кредит або розраховується з компанією-постачальником
Підсистеми	<ul style="list-style-type: none"> • Бланки складських документів з 13 технічними засобами захисту • Центральний електронний реєстр для контролю обігу складських документів на національному рівні та рівні складу • Сертифікація складів для забезпечення відповідності необхідним стандартам • Відшкодування фонду виконання зобов'язань за складськими документами у разі дефолту складу 	<ul style="list-style-type: none"> • Захищені бланки аграрних розписок • Центральний електронний реєстр для контролю обігу аграрних розписок на національному рівні • Моніторинг застави (використання земельної ділянки від посіву до збору врожаю) • Сертифікація технології вирощування та зберігання врожаю на відповідність необхідним стандартам • Система стягнень

Як вже було сказано в цій доповіді, функціонуюча система GWHD (IDERCY моделі) в Україні потребує вдосконалення і тонкого налаштування на поточні потреби ринку. Існують наступні шляхи вирішення проблеми та подальші шляхи реалізації IDERCY системи в Україні:

- Подальший розвиток системи складських документів, включаючи гнучку, регіонально- та функціонально- орієнтовану складську інфраструктуру.
- Розробка змін та доповнень до первинного та вторинного законодавства
- Оновлення підсистеми електронної реєстрації документообігу складу та сертифікації складів
- Розробка та впровадження спрощених механізмів правозастосування.
- Створення механізмів компенсації втрат в разі його дефолту.
- Розробка та впровадження спрощеної форми складських документів на зерно
- Розробка та впровадження складських документів для зберігання та контролю за продуктами переробки зерна та іншої сільськогосподарської продукції.
- Введення електронної форми складських документів, що дозволить спростити доступ до біржової торгівлі, фінансових ресурсів і т.д. для сільськогосподарських виробників. Створення електронної торговельної платформи.
- Система, яка заснована на електронних складських документах повинна передбачати можливість інтеграції інших національних систем
- Інтеграція системи складських документів на зерно в біржову торгівлю
- Доповнення існуючої системи сертифікації зернових складів в частині введення поняття "Категорія складу зерна". Концепція "Зірки"

Існують наступні шляхи вирішення проблем подальшої реалізації системи UDERCI в Україні:

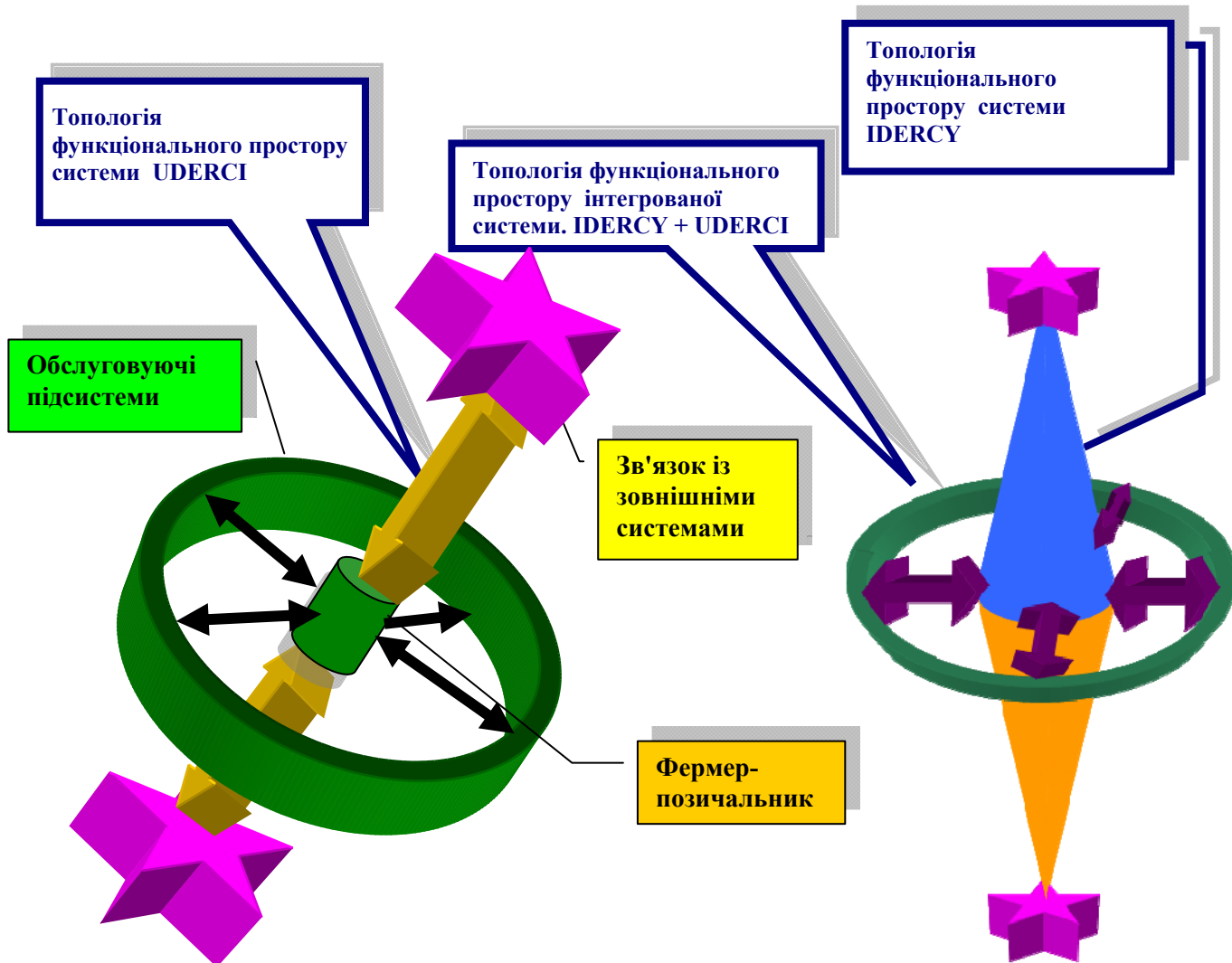
- Аналіз правових та економічних умов функціонування системи аграрних розписок в Україні
- Розробка концепції та структури системи аграрних розписок
- Обговорення проекту експертами на засіданнях міжвідомчої робочої групи
- Аналіз та врахування зауважень експертів, розробка остаточної версії проекту
- Розробка підсистеми сертифікації та оцінки
- Розробка підсистеми моніторингу застави
- Розробка підсистеми стягнення
- Розробка електронних реєстрів
- Розробка проекту Закону України "Про аграрні розписки"
- Інтеграція Систем GWHD та PPHF в систему PPHF (IDERCY + UDERCI = 2PHF).
- Розробка вторинного законодавства

Повна реалізація системи складських документів, в тому числі функціонуючого Гарантійного Фонду, має центральне значення для подальшого зростання і реформування української сільськогосподарської системи та розширення економічного зростання української економіки. Після прийняття законодавства Гарантійного фонду з'явиться можливість залучення стартового капіталу для відшкодування фонду. Після організації та початку функціонування Гарантійного фонду, система складських свідоцтв стає повною і зникає останній фактор ризику в системі (гарантія виконання зобов'язань по складському документу на зерно). Це буде сприяти більш широкому використанню системи в інтересах сільського господарства, фінансового сектора та української економіки.

Функціонуюча система складських документів буде продовжувати рухати реформи та сприяти економічному зростанню в Україні та в регіоні. Україною буде зроблено важливий крок до конкурентоспроможної держави, яка базується на ринкових відносинах, а не на тотальному державному контролі. Система складських документів виступатиме як

частина інтегрованої інфраструктури ринку, будучи інструментом для отримання короткострокових кредитів. Система фінансування під заставу майбутнього врожаю з використанням Аграрних Розписок є також інструментом для отримання короткотермінових кредитних ресурсів. Як впливає із попереднього порівняльного аналізу, ці системи є подібними та сумісними а, отже готовими до інтеграції. Подібна інтеграція дасть змогу товаровиробнику суттєво подовжити термін полегшеного доступу до фінансових ресурсів (принаймні у двічі) та стати платформою для розвитку електронної торгівлі у майбутньому. Інтеграція систем забезпечується функціональною та системною подібністю та сумісністю електронних реєстрів, що витікає із досвіду впровадження в Україні та Молдові систем складських документів на зерно та електронних реєстрів, розроблених ІРАР, за підтримкою АМР США та ЄБРР. Україна буде мати можливість краще протистояти наслідкам поточної світової продовольчої кризи, що підвищить її роль на світовій арені, а також збільшить доходи від експорту.

Рис 23 казує як функціональні простори двох систем можуть інтегруватися.

Джерело: ІРАР

Рис. 23. Топологія функціональних просторів систем.

V. ВИСНОВКИ

Суб'єкти аграрного сектору діють краще, коли ресурси потрібні для їх дій та економічного розвитку, як наприклад законодавство і регуляторна політика, фінансові системи, виробництво і переробка знаходяться безпосередньо в межах їх досяжності та доступності, що оптимальне управління тими ресурсами залежне від інформованих, відповідальних та уповноважених керівників, які приймають рішення та мають доступ до виробничої та робочої інфраструктури, маркетингових ланцюгів, і постачання матеріально – технічними ресурсами. Отже, цілі впровадження запропонованих систем можна визначити наступним чином : 1) збільшення кредитних ресурсів для сільського господарства через введення діючих систем фінансування під заставу майбутнього врожаю налаштованих на сезонні потреби сільськогосподарських товаровиробників; 2) сприяння розвитку сталого ланцюга постачання сільськогосподарської продукції та матеріально- технічних ресурсів за рахунок системи фінансування, яка інтегрує систему фінансування під заставу майбутнього врожаю та систему фінансування під заставу зібраного врожаю; 3) мобілізувати і сприяти зобов'язанням партнерів та залучити їх до тривалого приватно- державного діалогу (PPD) через розвиток спільної власності на запропоновані рішення; і 4) посилення сільськогосподарського маркетингу, обслуговування і маркетингових ланцюгів продукції з високою доданою вартістю та систем фінансування з метою покращення доступу до ринків та фінансування сільськогосподарських товаровиробників.

Автори пропонують декілька інноваційних підходів, які використовуються окремо або в комбінації для того, щоб досягти синергії спільних дій при впровадженні системи.

Діяльність із впровадження системи приведе певну кількість багатьох та різних партнерів разом в "одну кімнату", використавши метод "Всі системи в одній кімнаті" (WSR)^{xxxiii} і таку техніку вирішення проблем, яка створює як зобов'язання, так і спільну власність майбутніх рішень. WSR – це інноваційний, великий груповий метод планування, який надає можливість партнерам розвивати загальне бачення і загальний порядок денний для сталих майбутніх дій. Це спільний процес за участю партнерів, який приносить представників усіх частин системи в одну кімнату, щоб працювати разом. WSR полегшує створення бачення та сприяє майбутньому рухові в напрямку цього бачення. Процес WSR має три головні результати: 1) надає можливість різноманітним групам прийти разом і розвивати загальне бачення майбутнього; 2) надає можливість партнерам виявити загальні наміри і почати виконання порядку денного дії із впровадження; і 3) полегшує різноманітним групам підвищення співпраці кооперації при виробленні сталих рішень і самокерованих дій. Це також сприятиме зниженню ризиків, створених феноменом "вільних вершників"[14] стосовно відношення до управління пулом спільних ресурсів. В той же час це допоможе отримати реальній внесок, прийняття та взаємну відповідальність партнерів при прийнятті спільних рішень [15,16].

Інший інноваційний підхід використовує теорію Складних Систем для опису і розвитку систем фінансування під заставу майбутнього та зібраного врожаю. Цей підхід допомагає оптимізувати системні компоненти, зв'язки між ними, функції, також як і, створює контури зворотнього зв'язку для ефективної корекції похибок і оперативного контролю.

Надалі цей підхід поліпшить доступ партнерів до фінансових ресурсів і повинен збільшити його ефективність, розвиваючи сталі системи фінансування під заставу майбутнього та зібраного врожаю в аграрному секторі, чий сталий розвиток буде заснований на релевантній законодавчій платформі і буде забезпечений приватним - державним діалогом. Концепція "сталого партнерства та діалогу" забезпечить базу для

---

^{xxxiii} WSR розроблено Академією з розвитку освіти (AED нині FHI360) для проекту Future Search and SCALE, але пізніше, доопрацьована в рамках програми USAID та інших документах.

розвитку правової і регуляторної платформи і створить можливості для комерційного фінансування впровадження системи та її діяльності в Україні. Подальша діяльність із впровадження системи повинна зосередитися на удосконаленні ефективності систем фінансування і гарантуватиме сталий розвиток аграрного сектору. Для того, щоб досягти цієї мети, діяльність із впровадження повинна допомогти розвитку Системи фінансування під заставу майбутнього врожаю та покращити існуючу Систему фінансування під зібраний врожай (Система складських документів на зерно) з метою їх подальшої інтеграції. Це створило б довілля, яке сприяє економічній доцільності сільськогосподарських товаровиробників, забезпечуючи спрощений доступ до короткострокових фінансових ресурсів; закриваючи лакуни в чинному законодавстві; розвиваючи електронні реєстри, засновані на інформаційних системах, що дозволяють в подальшому впровадити регіональні електронні торгівельні платформи; і, шляхом встановлення приватно – державного діалогу відмінити поточну практику монополізованого ухвалення рішень на рівні галузі та економіки. Наступний підхід, таким чином, передусім концентрується на об'єднанні зусиль приватно-державного партнерства та професійних громадських організацій у розробці фінансових систем та законодавчих платформ аграрного сектору в Україні, гарантуючи їх сталий розвиток, а також, поширення цього досвіду. Цей процес сприяв би загальному удосконаленню послуг фінансування наданих українському сільському господарству. Ця діяльність зосередиться на розробці регуляторної та інституційної структури; на розбудові технічних і управлінських можливостей організацій, залучених у надання фінансових послуг, а також, Міністерства Аграрної Політики та Продовольства України (MinAPF) та неурядових організацій сектору. Діяльність виконання має підтримуватися високорівневими робочими групами на високому рівні (WG), які складаються з урядових посадовців і представників приватного сектору (наприклад поточні Робочі Групи з Розвитку Системи фінансування під заставу майбутнього врожаю та Діалогу в зерновому секторі, що були створені за залученням FAO, EBRD та Міністерства.

Бразильський досвід запровадження CPR (Cedula de Produto Rural) свідчить про можливість впровадження такого фінансового інструменту для сільськогосподарських товаровиробників України з метою отримання додаткових кредитів під заставу майбутнього врожаю.

Значною мірою успіх роботи цієї системи у Бразилії був обумовлений спрощеною системою звернення стягнення у випадку невиконання укладеної угоди за договором CPR: рішення про стягнення приймається протягом 24–48 годин.

Ще один важливий фактор - неможливість застосування умов форс-мажору до CPR. Позичальник має дуже обмежені можливості заперечення/оскарження такого рішення про звернення стягнення.

Основні переваги CPR для різних учасників ринку с.г. продукції:

1. Для аграрних виробників
  - попередній продаж с/г продукції
  - зменшення залежності від кредитів
  - поліпшення процесу довгострокового планування
2. Для посередників і переробників
  - очікувана і запланована закупка продукції
  - зменшення ризиків пов'язаних з поставкою
  - покращення умов фінансування
3. Для підприємств-постачальників засобів виробництва та матеріально-технічних ресурсів
  - зменшення ризику несплати
  - можливість здійснення різних видів операцій (бартер)
  - поліпшення умов фінансування

На основі законодавства та практики Бразилії щодо запровадження CPR Європейський Банк Реконструкції і Розвитку (ЄБРР), Міжнародна Фінансова Корпорація (МФК) та Агентство США з Міжнародного Розвитку об'єднали зусилля з метою забезпечити розробку та прийняття законодавства подібного до бразильського у Росії та Україні.

В умовах України з урахуванням бразильського досвіду розглядається варіант впровадження нових договірних зобов'язань між сільськогосподарськими товаровиробниками та кредиторами у формі зобов'язань, забезпечених заставою сільськогосподарської продукції під майбутній урожай (Аграрні розписки). Це дозволить сільськогосподарським товаровиробникам в умовах обмеженості доступу до кредитних ресурсів, отримати через новий фінансовий інструмент - готівкові кошти (за рахунок банківського кредитування, в тому числі державного банківського кредитування таких операцій під пільгові відсотки, а також матеріально-технічні ресурси (насіння, добрива, засоби захисту рослин, пальне, інші) від інвесторів (кредиторів) під заставу їхнього майбутнього врожаю сільськогосподарських культур, насамперед зернових, соняшнику.

У перспективі такий інструмент може бути поширений й на інші види сільськогосподарської продукції, зокрема велику рогату худобу.

Перепони на шляху впровадження Аграрних розписок в Україні є:

- нерозуміння принципів роботи цього інструменту;
- слабкий розвиток системи страхування сільськогосподарського виробництва;
- неготовність правової та судової систем в цілому України, зокрема, щодо швидкості прийняття рішень;
- слабкий розвиток, незрілість інституту виконання судових рішень;
- можливість органів влади вливати на рішення судів та інших офіційних організацій;
- відсутність єдиної консолідованої і достовірної бази даних по господарствах (площі, урожайність і т. д.), єдиного реєстру земельних ділянок та прав на них;
- слабкий розвиток інфраструктури ринку, зокрема логістики та страхування майбутнього врожаю.

Розвиток кредитних відносин потребує створення механізмів, які будуть спрямовані на зниження ризику фінансових витрат, своєчасного виконання своїх зобов'язань контрагентами, що безпосередньо залежить від їх фінансового стану.

Головними ризиками є:

- розмір застави в комерційних банках в 3–5 разів більший за розмір кредиту.
- неможливість використання основних фондів в якості застави пояснюється тим, що їх зношеність інколи сягає 90%.
- частка аграрного сектора в основних засобах народного господарства України зменшилася з 23,3% у 1993 році до 13,3% у 2001 році, до 4,5% у 2004 році, а на кінець 2008 року питома вага вартості основних засобів сільського господарства становила 3%.
- Через те, що заставою може виступати молодняк тварин і майбутній урожай, а їх вартість не повинна оцінюватись нижче за рівень ринкових цін.

Крім того, основними ризиками для с.г. товаровиробників, які укладатимуть угоди на отримання матеріально-технічних ресурсів під заставу майбутнього врожаю у вигляді аграрних розписок від кредиторів, можуть бути різкі коливання ринкових цін на сільськогосподарську продукцію. Це ускладнюватиме взаєморозрахунки між с.г. товаровиробниками та кредиторами і вирішуються вони, як показує практика Бразилії, не завжди на користь с.г. товаровиробників. З огляду на це, при укладанні договору на

поставку матеріально-технічних ресурсів в обмін на CPR обов'язково має бути прописано механізм коригування ціни для того, щоб втрати с.г. виробників були мінімальними. Також механізмом, який полегшить взаєморозрахунки та дозволить зменшити цінові ризики, може бути подальше укладання угоди на цю продукцію в обмін на складські свідоцтва, які виступлять заставою для комерційних банків для отримання додаткових кредитних ресурсів.

Структура проекту Закону про Аграрні розписки, запропонована авторами цього звіту.

Автори розробили проект концепції Закону, його структуру та текст, виходячи із припущень, наведених у цьому звіті та обговорили ці матеріали під час численних зустрічей робочої групи Міністерства та із відповідними зацікавленими сторонами. В цілому, законопроект передбачає наступне.

Система фінансування під заставу майбутнього врожаю. Мета та цілі.

Мета: удосконалення сільськогосподарського фінансування і ринково орієнтованої аграрної політики шляхом розвитку законодавчих платформ і інструментів для інтегрованих систем фінансування, спрощеного доступу до короткострокових кредитних ресурсів і зміцнення нового і тривалого приватно – державного політичного діалогу.

Цілі системи аграрних розписок

- Зниження ризику користувачів системи
- Доступ до короткострокових кредитних ресурсів
- Забезпечення якості продукції та надійності угод
- Доступ до зовнішніх ринків
- Розробка нових страхових послуг
- Розробка нових кредитних інструментів
- Розвиток ринкової інфраструктури

Зміст українського аналогу бразильського CPR

- **Товарна аграрна розписка**
фермер здійснює поставку узгодженої кількості своєї продукції, що по суті є елементом бартерної операції або ф'ючерсного контракту в залежності від виду ресурсу, за який фермер здійснює таку поставку;
або
- **Фінансова аграрна розписка**
фермер сплачує суму коштів, розмір якої пов'язується з ціною певної кількості його продукції в певній торговельній організації на день оплати

Привабливі риси аграрних розписок

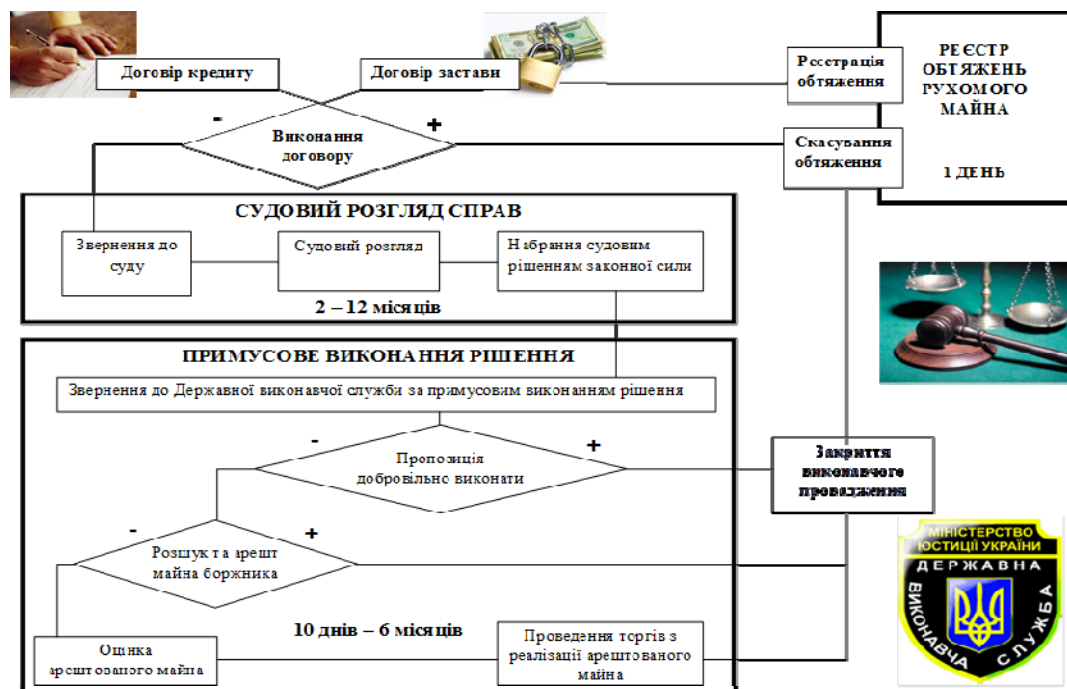
1. Безумовність зобов'язань фермера здійснити таку оплату
2. Відносна легкість обороту
3. Забезпечення заставою врожаю з конкретної земельної ділянки
4. Полегшена процедура обернення стягнення на врожай
5. Відкритий реєстр аграрних розписок з можливістю пошуку обтяжень як по особі, так і по земельній ділянці.

Очікувані ключові умови впровадження аграрних розписок в Україні:

1. Видача АР лише для оформлення зустрічних зобов'язань фермерів – що перевіряється нотаріусом при їх реєстрації;
2. Пов'язаність АР лише з сільськогосподарською продукцією, чітко визначеною законом;
3. Перевірка права особи на земельну ділянку, врожай з якої виступає предметом застави. Строк АР не може перевищувати строк дії таких прав. Зміна володільця ділянки означає поширення на нього обов'язків по СРР.
4. Фактична поставка EXW у товарних АР, оплати у будь-якій формі у фінансових АР;
5. Використання бланків АР для супроводження вчинення дій щодо обороту АР та їх виконання
6. Наявність формул перерахунку продукції – предмету АР у разі різної якості фактично поставленої продукції за товарними АР; Наявність формули перерахунку кількості продукції в грошове зобов'язання боржника, назва фінансової установи, з чією оцінкою вартості продукції узгоджується формула перерахунку
7. Реєстрація АР як угоди та як обтяження. При цьому реєстр обтяжень за АР є загальнодоступним.
8. Переуступка АР як індосамент векселю + нотаріальне посвідчення такої дії для відображення у реєстрі обтяжень особи заставодержателя.
9. Примусове виконання у позасудовому порядку
10. Застава майбутнього врожаю за кожною АР. Вирішення питання конкуренції задоволення вимог за рахунок заставленого майна на користь держателів АР, а серед них – на користь держателя найбільш ранньої АР.
11. Право держателя АР отримати задоволення за рахунок заставленого майна у особи, яка придбала таке майно у заставодавця під час дії АР
12. Можливість застосування особливої кримінальної відповідальності до фермера за невиконання АР.

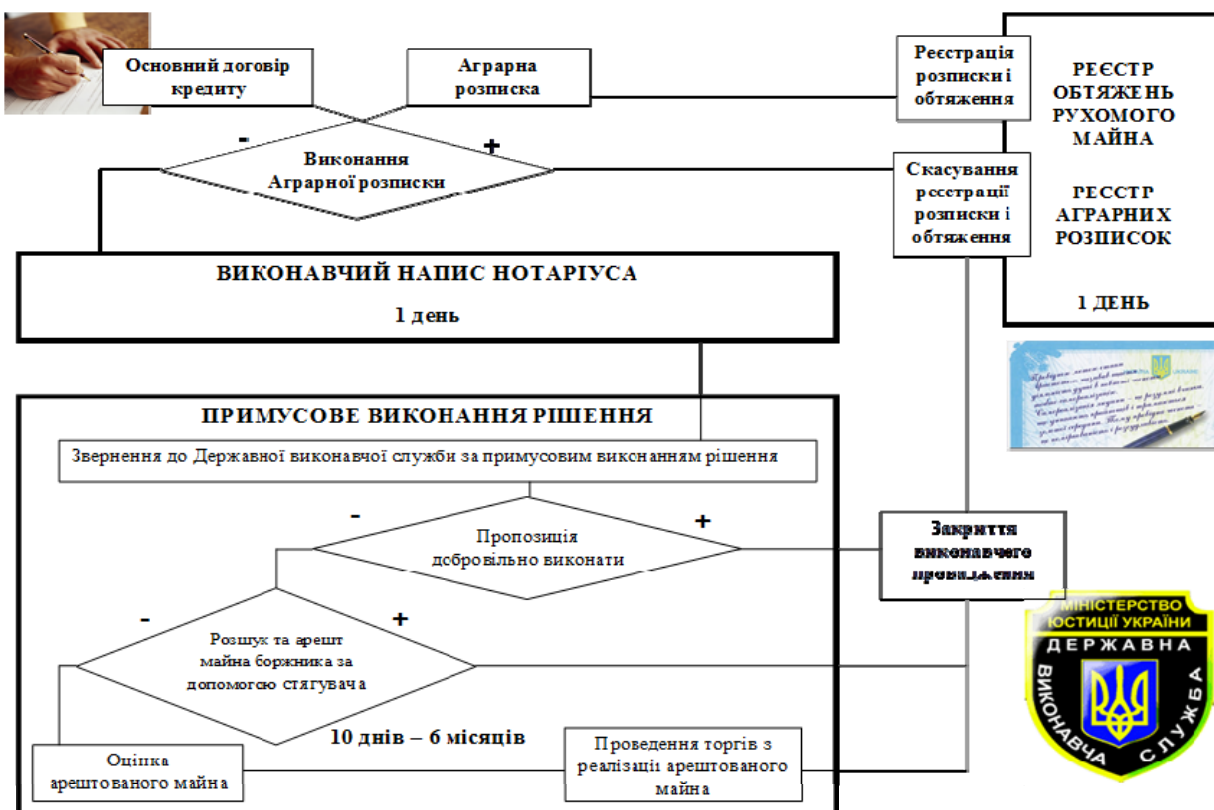
На Рис 24 наведена схема захисту кредитора, застави та стягнення та часовий інтервал, які діють на сьогодні в Україні. В кращому випадку повна процедура займає 18 місяців. (Час операційного відгуку системи)

Джерело: ІРАР

Рис. 24. Існуюча система захисту кредитора та застави.

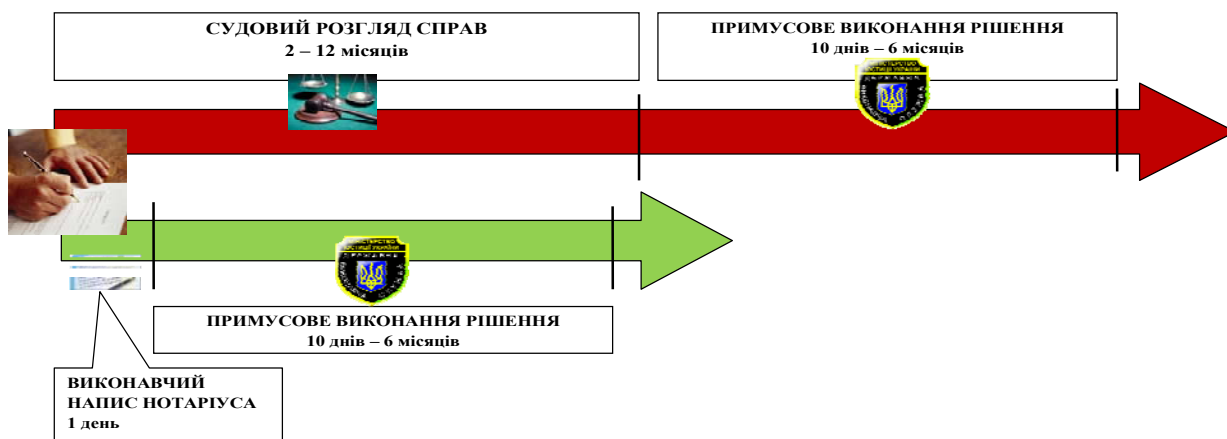
На Рис 25 показаний алгоритм та відповідний час оперативного відгуку системи, запропонованої законопроектом. В кращому випадку – це 11 днів, а в гіршому - 6 місяців.

Джерело: ІРАР

Рис. 25. Система захисту кредитора запропонована законопроектом.

На Рис 26 наведено порівняння часів оперативних відгуків систем – існуючої та запропонованої авторами.

Джерело: ІРАР

Рис. 26. Захист кредитора.

Економічна ефективність запровадження CPR в Україні.

Очікується:

- ✓ **2-3 млрд. грн.** сільськогосподарські товаровиробники зможуть отримати вже у **перший рік** роботи за аграрними розписками
- ✓ **45-50 млрд. грн.** на рік, можуть бути залучені аграрними підприємствами за допомогою механізму аграрних розписок.

Це дозволить охопити близько 30% коштів від постачальників матеріально-технічних ресурсів, трейдерів, переробних підприємств та інших посередників, а також близько 5% коштів від банківських структур (Рис. 27)

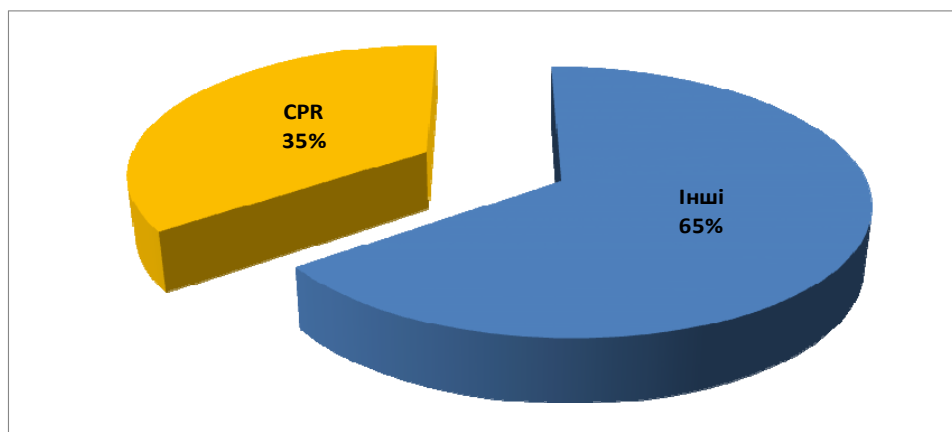

Рис. 27. Фінансування аграрних підприємств від постачальників матеріально-технічних ресурсів, трейдерів, та банківських структур

Під час роботи над даним звітом автори продовжили роботу над законопроектом (див. Додаток 1). Законопроект (див. Додаток 2) був розроблений і погоджений членами РГ. Проект закону складається з чотирьох розділів і п'ятнадцять статей, заснованих на ключових функціях, описаних в відповідних розділах даного звіту (див. таблицю 12).

Таблиця 12 . Структура проекту Закону України «Про аграрні розписки».

Розділи	Статті
Розділ I Загальні Положення	Стаття 1. Визначення термінів
Розділ II Аграрні розписки	Стаття 2. Загальні положення
	Стаття 3. Товарні аграрні розписки
	Стаття 4. Форма товарної аграрної розписки і вирішення спорів про якість сільськогосподарської продукції
	Стаття 5. Фінансові аграрні розписки
	Стаття 6. Форма фінансової аграрної розписки
	Стаття 7. Застава майбутнього врожаю
	Стаття 8. Моніторинг застави майбутнього врожаю сільськогосподарської продукції та живих тварин
	Розділ III Обіг аграрних розписок
Стаття 10. Ведення реєстру аграрних розписок	
Стаття 11. Передача прав кредитора за аграрною розпискою	
Стаття 12. Виконання зобов'язань за аграрними розписками	
Стаття 13. Відповідальність	
Розділ IV Прикінцеві положення	Стаття 14. Поручительство фінансових установ

Прикінцеві положення законопроекту визначають наступні зміни до чинного законодавства:

- Кримінальний кодекс України статтею 191-1 наступного змісту:
- Закон України «Про нотаріат»
- Закон України «Про виконавче провадження»:
- Доручити Міністерству юстиції України внести зміни до Інструкції про порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України, Інструкції про ведення державного реєстру правочинів, Інструкції про порядок ведення державного реєстру обтяжень рухомого майна та заповнення заяв для приведення у відповідність з цим Законом
- Доручити центральному органу виконавчої влади з питань аграрної політики розробити доповнення щодо визначення якості сільськогосподарської продукції
- Доручити Міністерству юстиції України внести відповідні зміни в Положення про державний реєстр правочинів, Державний реєстр обтяжень рухомого майна.
- Кабінету Міністрів України внести зміни в перелік документів, за якими стягнення заборгованості провадиться у безспірному порядку на підставі виконавчих написів нотаріусів, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 29 червня 1999 р. N 1172.
- Кабінету Міністрів України внести зміни до Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року шляхом розроблення програми розвитку кредитування сільськогосподарських виробників через механізм аграрних розписок, виконання основних положень цього закону та їх фінансового забезпечення.

Автори підготували презентації (див. Додаток 3) для II-го Конгресу із Розвитку зернового ринку (від 16 жовтня - 18, 2011, Київ) (див. Додаток 4) та для Круглого столу (див. Додаток 5) із членами робочої групи та зацікавленими сторонами. За підсумками нарад було рекомендовано відправити законопроект до Міністерства та Верховної Ради для його подальшої офіційної реєстрації. Одночасно, надані ФАО зауваження до законопроекту також були розглянуті та надані відповіді зміни та внесені до законопроекту, наданого до Парламенту та Міністерства (див. Додаток 5)

VI. ПОСИЛАННЯ

- [1] Joslyn, C. and Rocha, L. (2000). Towards semiotic agent-based models of socio-technical organizations, Proc. AI, Simulation and Planning in High Autonomy Systems (AIS 2000) Conference, Tucson, Arizona, pp. 70-79;
- [2] Rocha, Luis M. (1999). "Complex Systems Modeling: Using Metaphors From Nature in Simulation and Scientific Models". BITS: Computer and Communications News. Computing, Information, and Communications Division. Los Alamos National Laboratory. November 1999;
- [3] Science. Vol. 284. No. 5411 (1999);
- [4] Hasselblatt, Boris; Anatole Katok (2003). A First Course in Dynamics: With a Panorama of Recent Developments. Cambridge University Press. ISBN 0521587506;
- [5] Murthy, V.K and Krishnamurthy, E.V., (2009)," Multiset of Agents in a Network for Simulation of Complex Systems", in "Recent advances in Nonlinear Dynamics and synchronization, (NDS-1) -Theory and applications, Springer Verlag, New York, 2009. Eds. K.Kyamakya et al;
- [6] Ignazio Licata & Ammar Sakaji (eds) (2008). Physics of Emergence and Organization , ISBN 13 978-981-277-994-6, World Scientific and Imperial College Press;
- [7] Capra Fritjof. The Web of Life "Sofia" 2002, ISBN 5-344-00251-3
- [8] Prigogine Ilya. Order and Chaos, Bantam, 1984
- [9] Prigogine Ilya, Paul Glansdorff. Thermodynamic. Theory of Structure, Stability and Fluctuations., NY 1971.
- [10] O'Connor Joseph and McDermott Ian. The Art of Systems Thinking, "Sofia" 2007 ISBN 5-220-00396-8
- [11] Charajedaghi Jamshid. System Thinking. Managing Chaos and Complexity. "Grevtsov Publisher" 2007, ISBN 978-985-6569-15-2
- [12] Волкова В.Н. Теория систем. - М.: Высшая школа, 2006, ISBN 5-06-005550-7
- [13] Горбань О.М., Бахрушин В.С. Основі теорії систем та системного аналізу. - Запоріжжя, ГУ "ЗІДМУ", 2004, ISBN 966-8227-23-9
- [14] Hardin, G. (May 1998). "Extensions of "The Tragedy of the Commons"". *Science* 280 (5364): 682–683.;
- [15] Ostrom Elinor , "Governing the Commons: The Evolution of Institutions for Collective Action", Cambridge University Press, 1990
- [16] Ostrom, Elinor and Hess, Charlotte, Editors, "Understanding Knowledge as a Commons: From Theory to Practice". The MIT Press, Cambridge, Massachusetts, 2006.

VII. ДОДАТКИ

**Додаток 1. Наказ Міністерства аграрної політики та продовольства
України №170 від 12 травня 2011 року**

МІНІСТЕРСТВО АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ ТА ПРОДОВОЛЬСТВА УКРАЇНИ
НАКАЗ

від 12 травня 2011 року N 170
Про створення Міжвідомчої робочої групи

На виконання доручення Кабінету Міністрів України від 31 січня 2011 р. N 65878/5/1-10 щодо удосконалення механізму фінансово-кредитного забезпечення сільськогосподарських товаровиробників **наказую**:

1. Створити Міжвідомчу робочу групу з питань розробки законопроекту щодо удосконалення механізму фінансово-кредитного забезпечення сільськогосподарських товаровиробників (далі - робоча група) у складі згідно з додатком.
2. Керівнику робочої групи:
  - 2.1. У місячний строк подати керівництву Міністерства законопроект щодо удосконалення механізму фінансово-кредитного забезпечення сільськогосподарських товаровиробників для подальшого внесення суб'єктом законодавчої ініціативи на розгляд Верховної Ради України.
  - 2.2. Забезпечити супровід законопроекту під час розгляду у Верховній Раді України.
3. Контроль за виконанням наказу залишаю за собою.

Міністр

М. В. Присяжнюк

*Додаток
до наказу Міністерства аграрної політики та продовольства України
12.05.2011 N 170*

СКЛАД

Міжвідомчої робочої групи з питань розробки законопроекту щодо удосконалення механізму фінансово-кредитного забезпечення сільськогосподарських товаровиробників

КВАША

Сергій Миколайович - директор Департаменту економічного розвитку і аграрного ринку, керівник робочої групи

АХІДЖАНОВ

Баграт Рафікович - директор Департаменту фінансово-кредитної політики, заступник керівника робочої групи

АНДРІЄВСЬКИЙ

Віктор Євгенович - директор Інституту розвитку аграрних ринків, заступник керівника робочої групи (за згодою)

Члени робочої групи:

ДЕМИДОВ

Олександр Анатолійович - директор Департаменту землеробства
КУЗЬМЕНКОВ

Олексій Олександрович - начальник відділу особистих селянських і фермерських господарств, кооперації та підприємництва Департаменту розвитку сільських територій

ТЕРЕЩУК

Сергій Миколайович - народний депутат України (за згодою)

МІТЯГІНА

Світлана Борисівна - заступник начальника управління - начальник відділу аграрного та земельного законодавства Управління законодавства з питань земельних відносин агропромислового комплексу та охорони довкілля Департаменту цивільного, фінансового законодавства та законодавства з питань земельних відносин Міністерства юстиції (за згодою)

БОГОЛІЙ

Володимир Вікторович - головний економіст-фінансист відділу з питань банківських послуг та координації взаємодії з НБУ Департаменту фінансової політики Міністерства фінансів (за згодою)

ПАРЬОХА

Юрій Сергійович - головний спеціаліст відділу економіки аграрного сектору Департаменту розвитку секторів економіки Міністерства економічного розвитку і торгівлі (за згодою)

КЛИМЕНКО

Володимир Георгійович - президент Української зернової асоціації (за згодою)

НОВІКОВ

Геннадій Володимирович - голова Аграрного союзу України (за згодою)

РАБЕНКО

Сергій Львович - консультант з юридичних питань Міжнародної фінансової корпорації (за згодою)

КЛЮЦА

Сергій Олександрович - консультант з юридичних питань компанії "BASF" (за згодою)

КОРОТКОВ

Олександр Олександрович - начальник відділення банку "Укрсиббанк" (за згодою)

БОРЧЕВСЬКИЙ

Віктор Миколайович - спеціаліст департаменту бізнес інновацій ТОВ "Сингента" (за згодою)

МАЛИНОВСЬКА

Тамара Володимирівна - юрисконсульт ТОВ "Луї Дрейфус Комодітіз Україна ЛТД" (за згодою)

САМУСЬ

Олег Георгійович - директор з юридичних питань та зі зв'язків з громадськістю ДП "Сантрейд" (за згодою).

Додаток 2. Проект Закону України «Про аграрні розписки»

ЗАКОН УКРАЇНИ Про аграрні розписки

Розділ I Загальні Положення

Цей закон регулює правовідносини, які виникають у сфері оформлення, видачі, обігу, виконання аграрних розписок, визначає порядок їх реєстрації та спрямований на створення правових, економічних, організаційних умов функціонування цих документів.

Стаття 1. Визначення термінів

У цьому Законі нижченаведені терміни вживаються в такому значенні:

аграрна розписка – товаророзпорядчий документ, що фіксує безумовне зобов'язання боржника, яке забезпечується заставою, здійснити поставку сільськогосподарської продукції або сплатити грошові кошти на визначених в ньому умовах;

боржник за аграрною розпискою – особа, яка видає аграрну розписку для оформлення свого зобов'язання здійснити поставку сільськогосподарської продукції або сплатити грошові кошти на визначених в аграрній розписці умовах;

кредитор за аграрною розпискою – фізична чи юридична особа, яка надає грошові кошти, послуги, поставляє товари, виконує роботи як зустрічне зобов'язання за договором, за яким боржник за аграрною розпискою видає їй аграрну розписку, наділяючи правом вимагати від нього належного виконання зобов'язань за аграрною розпискою, а також фізична чи юридична особа, яка отримала права кредитора за аграрною розпискою від іншого кредитора за аграрною розпискою незабороненим законом способом;

Реєстр аграрних розписок – єдина інформаційна система, що містить відомості про обов'язкові реквізити виданих та погашених аграрних розписок;

експертна установа - фізична чи юридична особа, діяльність якої полягає у проведенні за плату товарознавчих досліджень у галузі сільського господарства, і яка підтвердила свою кваліфікацію у порядку, встановленому законом для судових експертів.

моніторинг предмета застави за аграрними розписками – діяльність спеціально-уповноваженого органу державної влади по забезпеченню реалізації державної політики у сфері нагляду (контролю) в агропромисловому комплексі, а також діяльність кредиторів за аграрними розписками та залучених кредиторів за аграрними розписками інших зацікавлених осіб зі здійснення спостереження за майбутнім врожаєм та/або живими тваринами, що виступають предметом застави за аграрними розписками, збору інформації про предмет застави та боржників за аграрними розписками, її систематизації в бази даних та користування такими базами даних в порядку, передбаченому законом.

сільськогосподарська продукція – продукція, перелік якої визначений в групах 01-14 розділів I та II Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності, згідно із Законом України "Про Митний тариф України".

живі тварини – тварини, які визначені в розділі I Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності, згідно із Законом України "Про Митний тариф України".

Розділ II **Аграрні розписки**

Стаття 2. Загальні положення

Аграрні розписки використовуються в операціях з сільськогосподарською продукцією.

Аграрні розписки можуть видаватися особами, які мають право власності на земельну ділянку сільськогосподарського призначення або право користування такою земельною ділянкою на законних підставах для здійснення виробництва сільськогосподарської продукції. Якщо право власності на земельну ділянку належить двом і більше співвласникам або право користування належить двом і більше користувачам, аграрні розписки видаються ними спільно. Особи, що спільно видали аграрну розписку, несуть солідарну відповідальність за невиконання своїх зобов'язань.

Перехід права власності чи права користування земельною ділянкою не зупиняє дію вказаної у аграрній розписці застави майбутнього врожаю, та не припиняє прав боржника та кредитора за аграрною розпискою на користування земельною ділянкою до збору відповідного врожаю але не довше ніж до закінчення поточного маркетингового року.

Аграрні розписки складаються у двох примірниках, один з яких зберігається в справах особи, що вчиняє нотаріальні дії з їх посвідчення та реєстрації, а інший - передається кредитору за аграрною розпискою. За бажанням боржника за аграрною розпискою, йому може бути надана посвідчена копія виданої ним аграрної розписки.

Відповідно до виду зобов'язання аграрні розписки поділяються на товарні аграрні розписки та фінансові аграрні розписки.

Стаття 3. Товарні аграрні розписки

Товарна аграрна розписка – це аграрна розписка, що встановлює безумовне зобов'язання боржника за аграрною розпискою здійснити поставку узгодженої сільськогосподарської продукції, якість, кількість, місце та термін поставки якої визначений аграрною розпискою.

Стаття 4. Форма товарної аграрної розписки і вирішення спорів про якість сільськогосподарської продукції

Товарні аграрні розписки складаються у письмовій формі на бланку, підлягають нотаріальному посвідченню і не можуть бути переведені у бездокументарну форму (знерухомлені), якщо інше не передбачене цим Законом.

Товарна аграрна розписка має містити наступні обов'язкові реквізити:

1. Назву – «Товарна аграрна розписка»
2. Термін поставки сільськогосподарської продукції.
3. Реквізити кредитора та умови про подальшу передачу прав за аграрною розпискою.
4. Предмет – безумовне зобов'язання здійснити поставку сільськогосподарської продукції, визначення її кількості та якості. Формули перерахунку кількості

сільськогосподарської продукції у випадку поставки сільськогосподарської продукції іншої якості.

5. Умови та місце поставки сільськогосподарської продукції.
6. Опис предмету застави, в тому числі інформація щодо кількості заставленого рухомого майна, кадастрового номеру, місця розташування, правовстановлюючих документів на земельні ділянки, на яких вирощується заставлений майбутній врожай сільськогосподарської продукції або ідентифікаційні номери живих тварин, які виступають предметом застави за аграрною розпискою.
7. Дата та місце видачі.
8. Ім'я боржника, його місце реєстрації, реєстраційний номер облікової картки платника податків (номер та серія паспорту у випадку якщо особа відмовилася від його отримання) та підпис – для фізичних осіб. Назва, адреса місцезнаходження, код ЄДРПОУ підпис уповноваженої особи та печатка – для юридичних осіб. У випадку коли боржників два і більше, зазначаються дані всіх боржників.

Боржник та кредитор можуть домовитись про включення до тексту товарних аграрних розписок додаткових умов, що не суперечать положенням цього закону.

Документ, що не відповідає вимогам цієї статті, не є аграрною розпискою.

Якість сільськогосподарської продукції, предмету аграрної розписки, визначається боржником і кредитором за взаємною згодою виходячи з ГОСТ технічних умов, технологічних регламентів, класифікаторів чинних в Україні на день видачі аграрних розписок.

Експертна установа, уповноважена вирішувати спори щодо якості продукції в зобов'язаннях з виконання товарних аграрних розписок обирається за взаємною згодою боржником та кредитором з переліку установ, що відповідно до закону мають повноваження здійснювати експертизи якості такої продукції.

У разі якщо на день виникнення спору щодо якості продукції погоджена боржником та кредитором за аграрною розпискою експертна установа не матиме відповідно до закону повноважень здійснювати потрібні експертизи, боржник та кредитор за взаємною згодою вправі обрати іншу експертну устанovu, яка має відповідні повноваження.

У разі недосягнення боржником і кредитором згоди, експертизи якості буде проводити експертна організація, визначена головним органом у системі центральних органів виконавчої влади з питань формування та забезпечення реалізації державної аграрної політики, політики у сфері сільського господарства та з питань продовольчої безпеки держави.

Стаття 5. Фінансові аграрні розписки

Фінансова аграрна розписка – це аграрна розписка, що встановлює безумовне зобов'язання боржника сплатити грошову суму, розмір якої визначається за погодженою боржником і кредитором формулою з урахуванням цін на сільськогосподарську продукцію або живі тварини у визначеній кількості та якості.

Виконання боржником зобов'язань за фінансовими аграрними розписками здійснюється лише в безготівковій формі.

Стаття 6. Форма фінансової аграрної розписки

Фінансові аграрні розписки складаються у письмовій формі на бланку, підлягають нотаріальному посвідченню і не можуть бути переведені у бездокументарну форму

(знерухомлени), якщо інше не передбачене цим Законом. Фінансова аграрна розписка має містити наступні обов'язкові реквізити:

1. Назву – «Фінансова аграрна розписка»
2. Термін сплати коштів.
3. Реквізити кредитора та умови про подальшу передачу прав за аграрною розпискою.
4. Предмет – безумовне зобов'язання сплатити грошові кошти, визначення формули розрахунку розміру грошового зобов'язання боржника, кількості та родових ознак сільськогосподарської продукції, що є невід'ємною частиною такої формули.
5. Умови та місце сплати грошових коштів.
6. Опис предмету застави, в тому числі інформація щодо кадастрового номеру, місця розташування, правовстановлюючих документів на земельні ділянки, на яких вирощується заставлений майбутній врожай сільськогосподарської продукції або ідентифікаційні номери живих тварин, які виступають предметом застави за аграрною розпискою.
7. Дата та місце видачі.
8. Ім'я боржника, його місце реєстрації, реєстраційний номер облікової картки платника податків (номер та серія паспорту у випадку якщо особа відмовилася від його отримання) та підпис – для фізичних осіб. Назва, адреса місцезнаходження, код ЄДРПОУ підпис уповноваженої особи та печатка – для юридичних осіб. У випадку коли боржників два і більше, зазначаються дані всіх боржників.

Боржник та кредитор можуть домовитись про включення до тексту фінансових аграрних розписок додаткових умов, що не суперечать положенням цього Закону.

Документ, що не відповідає вимогам цієї статті, не є аграрною розпискою.

Стаття 7. Застава майбутнього врожаю

Аграрна розписка встановлює забезпечення виконання зобов'язань боржника за аграрною розпискою заставою його майбутнього врожаю або живих тварин. Предметом такої застави може бути виключно майбутній врожай сільськогосподарської продукції або живі тварини, що є предметом аграрної розписки.

Розмір застави повинен бути не меншим за розмір зобов'язання за аграрною розпискою. На день видачі аграрної розписки, майбутній врожай сільськогосподарської продукції або живі тварини не можуть перебувати в інших заставах ніж за аграрними розписками.

В момент збору врожаю або отримання продукції тваринного походження предметом застави стає відповідна кількість зібраної сільськогосподарської продукції.

Застава майбутнього врожаю сільськогосподарської продукції або живих тварин за аграрною розпискою наділяє кредитора правом у разі невиконання боржником зобов'язання за аграрною розпискою у порядку примусового виконання зобов'язання боржника за аграрною розпискою одержати задоволення вимог за рахунок заставленого майбутнього врожаю сільськогосподарської продукції або живих тварин переважно перед іншими кредиторами цього боржника за аграрною розпискою. Задоволення вимог кредитора за аграрною розпискою за рахунок заставленого майбутнього врожаю сільськогосподарської продукції або живих тварин здійснюється за вибором кредитора за аграрною розпискою будь-яким незабороненим законом способом, в тому числі шляхом передачі йому права власності на предмет застави в рахунок погашення майнового зобов'язання боржника за товарною аграрною розпискою, наділення кредитора за аграрною розпискою правом доростити заставлений майбутній врожай сільськогосподарської продукції або живих тварин, зібрати врожай сільськогосподарську

продукцію самостійно або уповноваженою ним особою та погасити майнове зобов'язання боржника за товарною аграрною розпискою шляхом набуття права власності на таку зібрану сільськогосподарську продукцію або погасити грошове зобов'язання боржника за фінансовою аграрною розпискою шляхом укладення договору купівлі-продажу заставленої сільськогосподарської продукції (живих тварин) з іншою особою-покупцем (в тому числі шляхом укладення договору на публічних торгах) та отриманням в рахунок виконання зобов'язань боржника за аграрною розпискою плати за таким договором.

Витрати, понесені кредитором за аграрною розпискою на дорошування та збір врожаю заставленої сільськогосподарської продукції відшкодовуються боржником за аграрною розпискою окремо в порядку, передбаченому законодавством для відшкодування майнової шкоди.

Після збору врожаю або отримання продукції тваринного походження та повного погашення за рахунок такої зібраної сільськогосподарської продукції зобов'язань боржника за аграрною розпискою решта зібраної сільськогосподарської продукції або отриманих від її реалізації коштів повертається боржнику за аграрною розпискою.

Виконання зобов'язань за аграрною розпискою може забезпечуватися додатково будь якими передбаченими законодавством України видами забезпечення виконання зобов'язань.

Предмет застави може бути застрахований кредитором за аграрною розпискою або боржником за аграрною розпискою. Кредитор та боржник можуть домовитись про спільне здійснення витрат на страхування предмету застави за аграрною розпискою.

Стаття 8. Моніторинг застави майбутнього врожаю сільськогосподарської продукції та живих тварин

Кредитор за аграрною розпискою має право самостійно або залучаючи третіх осіб здійснювати моніторинг майбутнього врожаю сільськогосподарської продукції та живих тварин, що є предметом застави за його аграрною розпискою. Моніторинг може здійснюватися цілодобово протягом всього терміну дії застави майбутнього врожаю сільськогосподарської продукції або живих тварин.

Здійснення моніторингу передбачає здійснення спостереження за майбутнім врожаєм та живими тваринами, дотриманням боржником за аграрною розпискою відповідних технологічних процесів, з можливістю доступу до земельних ділянок, на яких вирощується майбутній врожай або утримуються живі тварини, що є предметом застави за аграрною розпискою, а також доступу до приміщень, де утримуються живі тварини та зберігається зібрана сільськогосподарська продукція, що є предметом застави за аграрною розпискою.

Після збору врожаю моніторинг здійснюється шляхом спостереження за зібраною сільськогосподарською продукцією, з можливістю доступу до місць її зберігання.

Безпосереднє втручання або перешкоджання господарській діяльності боржника забороняється, якщо інше не передбачене законом.

У разі виявлення в ході моніторингу порушення боржником за аграрною розпискою технологічних процесів вирощування сільськогосподарської продукції, майбутній врожай якої є предметом застави за аграрною розпискою, або умов утримання живих тварин, які є предметом застави за аграрною розпискою, що ставить під загрозу отримання майбутнього врожаю сільськогосподарської продукції або живих тварин у звичайному обсязі, кредитор за аграрною розпискою вправі скласти акт про порушення технологій

виробництва та вимагати від боржника усунути таке порушення протягом розумного строку. У випадку якщо вимоги, викладені в акті про порушення технологій виробництва не будуть усунуті боржником за аграрною розпискою самостійно протягом вказаного у акті строку, кредитор за аграрною розпискою вправі з метою порятунку майбутнього врожаю боржника самостійно взяти під охорону заставлене майно і самостійно або з залученням третіх осіб здійснювати дії з дорощування майбутнього врожаю або живих тварин з дотриманням відповідних технологічних процесів, при цьому витрати кредитора за аграрною розпискою на таке дорощування відшкодовуються боржником за аграрною розпискою в загальному порядку.

У разі незгоди з вимогами, викладеними в акті про порушення технологій виробництва, боржник за аграрною розпискою вправі звернутися до організації, спеціально уповноваженої головним органом у системі центральних органів виконавчої влади з питань забезпечення реалізації державної аграрної політики, продовольчої безпеки держави, державного управління у сфері сільського господарства, садівництва, виноградарства, харчової і переробної промисловості та комплексного розвитку сільських територій для вирішення таких спорів. Вказана організація зобов'язана розглянути спір та прийняти остаточне рішення по спору, яке буде обов'язковим для сторін, протягом двох робочих днів з дня отримання скарги з доданим оскаржуваним актом кредитора про порушення технологій виробництва боржником. При цьому до вирішення такого спору спеціально уповноваженою організацією кредитор за аграрною розпискою не вправі здійснювати дії з самостійного дорощування заставленого за аграрною розпискою майбутнього врожаю або живих тварин. За відсутності рішення вказаної вище організації протягом зазначеного строку, скарга боржника вважається безпідставною та відхиленою.

Розділ III **Обіг аграрних розписок**

Стаття 9. Порядок видачі аграрних розписок

Аграрна розписка видається окремо на кожний вид сільськогосподарської продукції, визначений родовими або індивідуальними ознаками. Товарна аграрна розписка може видаватися на кожен погоджений боржником та кредитором обсяг поставки узгодженої сільськогосподарської продукції.

При видачі, аграрна розписка підлягає нотаріальному посвідченню в порядку, передбаченому Законом України «Про нотаріат» для правочинів, з врахуванням особливостей, встановлених цим Законом. Відомості про аграрну розписку в момент її посвідчення вносяться до Державного реєстру аграрних розписок особою, що вчиняє нотаріальні дії. Відомості про предмет застави за аграрною розпискою вносяться до Державного реєстру обтяжень рухомого майна особою, що вчиняє нотаріальні дії в момент нотаріального посвідчення аграрної розписки. У випадку наявності додаткового забезпечення аграрної розписки, інформація про таке забезпечення може вноситись до відповідних реєстрів відповідно до законодавства України.

Аграрна розписка вважається виданою з моменту її реєстрації в Державному реєстрі аграрних розписок.

Стаття 10. Ведення реєстру аграрних розписок

Держателем Реєстру аграрних розписок є головний орган у системі центральних органів виконавчої влади з питань забезпечення реалізації державної аграрної політики, продовольчої безпеки держави, державного управління у сфері сільського господарства, садівництва, виноградарства, харчової і переробної промисловості та комплексного

розвитку сільських територій. Держатель Реєстру аграрних розписок в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України наділяє осіб, що вчиняють нотаріальні дії повноваженнями реєстраторів Реєстру аграрних розписок, які надаватимуть послуги щодо внесення записів до Реєстру аграрних розписок про аграрні розписки та по наданню інформації з цього реєстру іншим особам.

При цьому не може бути жодних обмежень в доступі до інформації про факт видачі аграрних розписок конкретним боржником за аграрною розпискою, які на момент звернення до Реєстру аграрних розписок залишаються невиконаними, та назви сільськогосподарської продукції, з якою пов'язані зобов'язання такого боржника.

Реєстратор Реєстру аграрних розписок вправі видавати іншим особам інформацію про видані конкретним боржником аграрні розписки та історію їх обігу лише за згодою боржника або кредитора за такою аграрною розпискою відповідно до Закону України «Про захист персональних даних».

Головний орган у системі центральних органів виконавчої влади з питань забезпечення реалізації державної аграрної політики, продовольчої безпеки держави, державного управління у сфері сільського господарства, садівництва, виноградарства, харчової і переробної промисловості та комплексного розвитку сільських територій визначає державне підприємство, що належить до сфери його управління, адміністратором Реєстру аграрних розписок, уповноважує його здійснювати заходи із створення та супроводження програмного забезпечення Реєстру аграрних розписок та відповідає за технічне і технологічне забезпечення, збереження та захист даних, що містяться у Реєстрі аграрних розписок.

Вимоги до Реєстру аграрних розписок та порядок його ведення встановлює головний орган у системі центральних органів виконавчої влади з питань забезпечення реалізації державної аграрної політики, продовольчої безпеки держави, державного управління у сфері сільського господарства, садівництва, виноградарства, харчової і переробної промисловості та комплексного розвитку сільських територій.

Стаття 11. Передача прав кредитора за аграрною розпискою

Передача прав за аграрною розпискою здійснюється шляхом здійснення на ній або на зазначеному в аграрній розписці її невід'ємному додатку передавального напису «Відступлено» з вказівкою нового кредитора за аграрною розпискою. Такий напис скріплюється підписом та (у разі наявності) – печаткою попереднього кредитора за аграрною розпискою.

Передача прав за аграрною розпискою підлягає нотаріальному посвідченню в порядку, передбаченому Законом України «Про нотаріат» для правочинів, з врахуванням особливостей, встановлених цим Законом..

Передача прав за аграрною розпискою, не посвідчене нотаріально не породжує перехід до іншої особи прав кредитора за аграрною розпискою.

Стаття 12. Виконання зобов'язань за аграрними розписками

Аграрні розписки діють до повного їх виконання. За згодою кредитора, дата виконання зобов'язань за аграрною розпискою може бути перенесена на наступний маркетинговий рік.

Виконання аграрних розписок щодо кожного виду сільськогосподарської продукції здійснюється в черговості їх видачі.

Товарні аграрні розписки виконуються шляхом здійснення поставки вказаної в аграрній розписці сільськогосподарської продукції від боржника за аграрною розпискою до кредитора за аграрною розпискою на погоджених ними умовах поставки.

Поставка сільськогосподарської продукції іншої якості ніж визначено в аграрній розписці або в погоджених формулах перерахунку, є невиконанням аграрної розписки
Фінансові аграрні розписки виконуються шляхом перерахування боржником за аграрною розпискою грошових коштів на вказаний кредитором за аграрною розпискою банківський рахунок.

Кредитор за аграрною розпискою зобов'язаний протягом трьох робочих днів з моменту отримання виконання зобов'язання за аграрною розпискою зробити на аграрній розписці напис «Виконано», що скріплюється підписом і печаткою (у разі наявності) кредитора, і повернути таку аграрну розписку боржнику. Повернення здійснюється шляхом особистої передачі аграрної розписки від кредитора до боржника, а у разі неможливості - шляхом направлення цінним листом з описом вкладення на адресу боржника, вказану в аграрній розписці.

Після повернення боржнику за аграрною розпискою оригіналу аграрної розписки з відміткою про її виконання, боржник за аграрною розпискою вправі звернутися до особи, яка вчиняє нотаріальні дії, для внесення запису про виконання аграрної розписки до відповідних реєстрів.

Аграрна розписка з відміткою про її виконання до повторного обігу не допускається. Інформація про видані аграрні розписки та їх виконання зберігається в Реєстрі аграрних розписок не менше ніж десять років.

Виконання зобов'язань за аграрними розписками за згодою кредитора за аграрною розпискою і боржника за аграрною розпискою допускається частинами. Для цього в товарних аграрних розписках погоджується розмір мінімальної партії сільськогосподарської продукції, яка може бути поставлена на її часткове виконання. В фінансових аграрних розписках визначається мінімальний обсяг грошових коштів, який може бути сплачений на часткове виконання фінансової аграрної розписки. Якщо в тексті аграрної розписки не міститься застереження про мінімальний розмір часткового виконання аграрної розписки, то кредитор за аграрною розпискою вправі відмовитися від прийняття часткового виконання зобов'язань боржника за аграрною розпискою.

У випадку отримання часткового виконання за аграрною розпискою на ній робиться напис, в якому фіксується виконана частина зобов'язання та розмір зобов'язання, яке зберігається. Такий напис скріплюється підписами та печатками (у випадку наявності) боржника за аграрною розпискою та кредитора за аграрною розпискою. При цьому забезпечення аграрної розписки заставою зберігається в первісному обсязі.

За згодою сторін, виконання зобов'язань за товарною аграрною розпискою може бути здійснене шляхом передачі складських документів, що посвідчують право власності їх власника на сільськогосподарську продукцію, що зберігається на товарному складі.

Стаття 13. Відповідальність

За невиконання аграрних розписок, боржник за аграрною розпискою несе відповідальність незалежно від наявності його вини, дії обставин непереборної сили чи випадкового збігу обставин.

Наявність аграрної розписки без відмітки про її виконання є достатнім підтвердженням безспірності вимог кредитора за аграрною розпискою.

У разі невиконання боржником за аграрною розпискою зобов'язань за аграрною розпискою у вказаний в ній строк кредитор за аграрною розпискою вправі звернутися за

вчиненням виконавчого напису до особи, уповноваженої вчиняти нотаріальні дії, який підлягає негайному виконанню і на підставі якого державний виконавець протягом 48 годин забезпечує передачу кредитору за аграрною розпискою предмета застави аграрної розписки.

У разі відсутності в натурі предмета застави, що має бути переданий кредитору за аграрною розпискою, кредитор за аграрною розпискою має право на задоволення своїх вимог за рахунок іншого майна боржника.

У разі відчуження боржником за аграрною розпискою майна, що виступає предметом застави за аграрною розпискою, будь-якій третій особі до того, як ним будуть виконані зобов'язання за аграрною розпискою, кредитор за аграрною розпискою вправі задовольнити свої вимоги до боржника за аграрною розпискою за рахунок такого чи рівноцінного майна такої третьої особи, після чого в неї виникає право регресної вимоги до боржника за аграрною розпискою.

Кредитор за аграрною розпискою, яка була видана раніше, має переважне право на задоволення своїх вимог за рахунок предмету застави в аграрній розписці відносно прав кредиторів за аграрними розписками, які були пізніше видані тим самим боржником щодо тієї самої сільськогосподарської продукції.

Кредитор за аграрною розпискою, яка була видана раніше, вправі задовольнити свої вимоги за аграрною розпискою за рахунок майна кредитора за пізніше виданою боржником аграрною розпискою щодо тієї самої продукції, якщо такий кредитор отримав від боржника виконання за аграрною розпискою з порушенням черговості, встановленого статтею 12 цього Закону, в межах такого позачергово отриманого виконання, після чого в такого позачергово отримавшого виконання кредитора виникає право регресної вимоги до боржника за аграрною розпискою.

У разі якщо кредитор за аграрною розпискою отримав аграрну розписку від попереднього кредитора за аграрною розпискою шляхом вчинення напису про передачу, він має право задовольнити свої вимоги за рахунок майна такого попереднього кредитора або будь-якого з попередніх кредиторів, що знаходяться вище його імені в списку передавальних написів, якщо в тексті передавального напису аграрної розписки не міститься застереження «без поруки». В випадку якщо попередній кредитор за аграрною розпискою виконає зобов'язання за аграрною розпискою за рахунок власного майна, до нього переходять права кредитора за аграрною розпискою.

У разі невиконання кредитором за аграрною розпискою передбаченого статтею 12 цього Закону обов'язку повернути аграрну розписку після отримання виконання зобов'язання за нею у повному обсязі, такий кредитор за аграрною розпискою зобов'язаний відшкодувати боржнику за аграрною розпискою всі понесені ним збитки, а також сплатити штраф у розмірі 10 мінімальних заробітних плат.

У разі невиконання кредитором за аграрною розпискою без поважних причин передбаченого статтею 12 цього Закону обов'язку повернути аграрну розписку після отримання виконання зобов'язання за нею протягом більш ніж одного місяця, такий кредитор за аграрною розпискою зобов'язаний відшкодувати боржнику за аграрною розпискою всі понесені ним збитки, а також сплатити штраф у розмірі 100 мінімальних заробітних плат.

У разі невиконання кредитором за аграрною розпискою без поважних причин передбаченого статтею 12 цього Закону обов'язку повернути аграрну розписку після отримання виконання зобов'язання за нею протягом більш ніж шести місяців, такий кредитор за аграрною розпискою зобов'язаний відшкодувати боржнику за аграрною розпискою всі понесені ним збитки, а також сплатити штраф у розмірі 300 мінімальних

заробітних плат, але в будь-якому разі не менше ніж мінімальну суму вимог, встановлену Законом України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» для порушення провадження у справі про банкрутство.

Стаття 14. Поручительство фінансових установ

Зобов'язання за аграрними розписками можуть бути забезпечені порукою фінансової установи, про що така фінансова установа зазначає в тексті аграрної розписки шляхом вчинення напису «Поручаюсь», який скріплюється підписом її уповноваженого представника та печаткою. Поручительство фінансових установ за аграрними розписками здійснюється в тому ж порядку що й операції по авалуванню векселів.

Розділ IV Прикінцеві положення

1. Цей Закон набирає чинності через два місяці після його опублікування

2. До приведення актів законодавства у відповідність із цим Законом закони та інші нормативно-правові акти застосовуються до відносин з оформлення, видачі, обігу, виконання аграрних розписок у частині, що не суперечить цьому Закону.

3. Внести зміни до таких законодавчих актів:

1) Доповнити Кримінальний кодекс України статтею 191-1 наступного змісту:

«Ухилення від виконання зобов'язань за аграрною розпискою особою, яка її видала, що заподіяло майнову шкоду іншим особам – караються позбавленням волі на строк до трьох років або обмеженням волі на той самий строк або штрафом у розмірі від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян .

Ті самі діяння, що заподіяли істотну майнову шкоду іншим особам караються позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років або обмеженням волі на той самий строк.

Дії, передбачені частиною 1 цієї статті, що завдали майнову шкоду у великих розмірах - караються позбавленням волі на строк від чотирьох до шести років або обмеженням волі на той самий строк.

Дії, передбачені частиною 1 цієї статті, що завдали майнову шкоду у особливо великих розмірах - караються позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років.»

Внести зміни до пунктів 2-4 примітки до ст.185 Кримінального кодексу України, включивши слова «а також ст.191-1» перед словом «цього Кодексу»

2). Внести зміни до частини 2 статті 112 Кримінально-процесуального кодексу України, включивши слова «статтею 191-1» після слів «статті 190» та перед словами «статтями 192».

3). Доповнити ч.1 ст.37 Закону України «Про нотаріат» пунктами 6, 7 наступного змісту:

« 6) нотаріально посвідчують аграрні розписки, передання прав за ними,

7) вчиняють виконавчі написи про примусове виконання зобов'язань за аграрними розписками та звернення стягнення на предмет застави за ними»

4). Внести зміни до Закону України «Про виконавче провадження»:

1. Доповнити статтю 11 частиною 4 наступного змісту:

«4. У випадках, передбачених законом, здійснення прав державного виконавця, передбачених п.4,5,7, 15 ч.3 ст.11 може бути передоручене державним виконавцем іншим учасникам виконавчого провадження, про що вноситься вмотивована постанова. При цьому всі виконавчі дії, вчинені такими повіреними під час реалізації доручених їм прав державного виконавця, підлягають затвердженню та набувають юридичної сили лише після затвердження державним виконавцем.»

2. Доповнити частину другу статті 25 абзацом третім та четвертим наступного змісту:

«Виконавчі документи про примусове виконання зобов'язань за аграрними розписками розглядаються в день їх надходження, про що державний виконавець вносить постанову про відкриття виконавчого провадження.

В постанові про відкриття виконавчого провадження по примусовому виконанні зобов'язань за аграрними розписками державний виконавець вказує про необхідність боржнику самостійно виконати рішення у строк до одного дня з моменту винесення постанови та зазначає, що у разі ненадання боржником документального підтвердження виконання рішення буде розпочате примусове виконання цього рішення із стягненням з боржника виконавчого збору і витрат, пов'язаних з організацією та проведенням виконавчих дій, передбачених цим Законом. За заявою стягувача державний виконавець одночасно з винесенням постанови про відкриття виконавчого провадження може накладати арешт на майно та кошти боржника, про що вноситься відповідна постанова, а також доручити стягувачу чи його представнику здійснювати виконавчі дії та користуватися правами державного виконавця відповідно до частини 4 статті 11 цього Закону щодо розшуку майна боржника, його опису, арешту та передачі на відповідальне зберігання, а також накладати арешт на майно та кошти боржника, про що вноситься відповідна постанова»

3. Викласти частину третю статті 29 у наступній редакції:

«Провадження виконавчих дій у нічний час допускається у разі, якщо невиконання рішення створює загрозу життю чи здоров'ю громадян, або пов'язане з примусовим виконанням зобов'язань за аграрними розписками, або якщо виконавчі дії, розпочаті до двадцять другої години, необхідно продовжити, але з наступним повідомленням начальника відділу, якому безпосередньо підпорядкований державний виконавець, не пізніше наступного робочого дня після проведення таких дій.»

Доповнити статтю 61 частиною третьою:

«В такому самому порядку виконуються виконавчі написи про примусову передачу предмету застави за аграрними розписками.

Для їх виконання протягом 48 годин з моменту порушення виконавчого провадження державний виконавець особисто або особа, якій він доручив це відповідно до частини 4 статті 11 вилучає предмети, вказані у виконавчому документі як предмет застави, у боржника і передає їх стягувачеві, про що складає акт передачі. У разі знищення речі, що мала бути передана стягувачеві в натурі, або у разі відсутності такої речі у боржника з іншої підстави, державний виконавець складає обґрунтований акт про неможливість виконання, який є підставою для закриття виконавчого провадження щодо примусового стягнення за товарною аграрною розпискою, і підставою для вчинення подальших виконавчих дій, щодо розшуку іншого майна боржника за фінансовою аграрною розпискою.»

4. Доручити Міністерству юстиції України внести зміни до Інструкції про порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України, Інструкції про ведення державного реєстру правочинів, Інструкції про порядок ведення державного реєстру обтяжень рухомого майна та заповнення заяв для приведення у відповідність з цим Законом

Примітка: Інструкція доповнюється в п.35 включенням до видів правочинів, що підлягає нотаріальному посвідченню таких правочинів як видача та переуступка аграрних розписок, а також створюється новий розділ – Порядок здійснення дій з нотаріального посвідчення дій, пов'язаних з аграрними розписками,, що включає в себе внесення запису до Державного реєстру правочинів (відомості про боржника, кредитора, дату видачі, тип продукції, земельну ділянку та документи на неї), до Державного реєстру обтяжень рухомого майна, Реєстру аграрних розписок, присвоєнням аграрним розпискам індивідуального номеру, а також внесенням відомостей про переуступки та про повне виконання боржником зобов'язань після надання аграрних розписок з відповідними написами.

5. Доручити центральному органу виконавчої влади з питань аграрної політики розробити щодо визначення якості сільськогосподарської продукції

6. Доручити Міністерству юстиції України внести відповідні зміни в Положення про державний реєстр правочинів, Державний реєстр обтяжень рухомого майна.

7. Кабінету Міністрів України внести зміни в перелік документів, за якими стягнення заборгованості провадиться у безспірному порядку на підставі виконавчих написів нотаріусів, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 29 червня 1999 р. N 1172.

Примітка: Доповнити пунктом 12 Стягнення за аграрними розписками

Для отримання виконавчого напису подається оригінал аграрної розписки, який не містить відмітки про його виконання і строк виконання зобов'язань за яким вплив на дату звернення

8. Кабінету Міністрів України внести зміни до Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року шляхом розроблення програми розвитку кредитування сільськогосподарських виробників через механізм аграрних розписок, виконання основних положень цього закону та їх фінансового забезпечення.

Додаток 3. Презентація загальної структури Закону України «Про аграрні розписки»

МІНІСТЕРСТВО
АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ
ТА ПРОДОВОЛЬСТВА

Аграрна розписка – проект українського аналогу бразильським CPR

Підготовлено IPAP та членами робочої групи МінАПП

ЗМІСТ УКРАЇНСЬКОГО АНАЛОГУ БРАЗИЛЬСЬКОМУ CPR

ТОВАРНА АГРАРНА РОЗПИСКА

фермер здійснює поставку узгодженої кількості своєї продукції, що по суті є елементом бартерної операції або ф'ючерсного контракту в залежності від виду ресурсу, за який фермер здійснює таку поставку;

АБО

ФІНАНСОВА АГРАРНА РОЗПИСКА

фермер сплачує суму коштів, розмір якої пов'язується з ціною певної кількості його продукції в певній торговельній організації на день оплати

ПРИВАБЛИВІ РИСИ АГРАРНИХ РОЗПИСОК

1. Безумовність зобов'язань фермера здійснити таку оплату
2. Відносна легкість обороту
3. Забезпечення заставою врожаю з конкретної земельної ділянки
4. Полегшена процедура повернення стягнення на врожай
5. Відкритий реєстр аграрних розписок з можливістю пошуку обтяжень як по особі, так і по земельній ділянці.

КЛЮЧОВИМИ УМОВАМИ АГРАРНИХ РОЗПИСОК ДЛЯ УКРАЇНИ ОЧІКУЮТЬСЯ:

1. Видача АР лише для оформлення зустрічних зобов'язань фермерів – що перевіряється нотаріусом при їх реєстрації;
2. Пов'язаність АР лише з сільськогосподарською продукцією, чітко визначеною законом;
3. Перевірка права особи на земельну ділянку, врожай з якої виступає предметом застави. Строк АР не може перевищувати строк дії таких прав. Зміна володільця ділянки означає поширення на нього обов'язків по СРР.
4. Фактична поставка EXW у товарних АР, оплати у будь-якій формі у фінансових АР;

КЛЮЧОВИМИ УМОВАМИ СРР ДЛЯ УКРАЇНИ ОЧІКУЮТЬСЯ:

5. Використання бланків АР для супроводження вчинення дій щодо обороту АР та їх виконання
6. Наявність формул перерахунку продукції – предмету АР у разі різної якості фактично поставленої продукції за товарними АР; Наявність формули перерахунку кількості продукції в грошове зобов'язання боржника, назва фінансової установи, з числом оцінкою вартості продукції узгоджується формула перерахунку
7. Реєстрація АР як угоди та як обтяження. При цьому реєстр обтяжень за АР є загальнодоступним.

КЛЮЧОВИМИ УМОВАМИ СРР ДЛЯ УКРАЇНИ ОЧІКУЮТЬСЯ:

8. Переуступка АР як індосамент векселю + нотаріальне посвідчення такої дії для відображення у реєстрі обтяжень особи заставодержателя.
9. Примусове виконання у позасудовому порядку
10. Застава майбутнього врожаю за кожною АР. Вирішення питання конкуренції задоволення вимог за рахунок заставленого майна на користь держателів АР, а серед них – на користь держателя найбільш ранньої АР.
11. Право держателя АР отримати задоволення за рахунок заставленого майна у особи, яка придбала таке майно у заставодавця під час дії АР
12. Можливість застосування особливої кримінальної відповідальності до фермера за невиконання АР.

ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗАПРОВАДЖЕННЯ CPR В УКРАЇНІ

- ✓ **2-3 млрд. грн.** сільськогосподарські товаровиробники зможуть отримати вже у **перший рік** роботи за аграрними розписками
- ✓ **45-50 млрд. грн.** на рік, можуть бути залучені аграрними підприємствами за допомогою механізму аграрних розписок.

ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗАПРОВАДЖЕННЯ CPR В УКРАЇНІ

Це дозволить охопити близько 30% коштів від постачальників матеріально-технічних ресурсів, трейдерів, переробних підприємств та інших посередників, а також близько 5% коштів від банківських структур

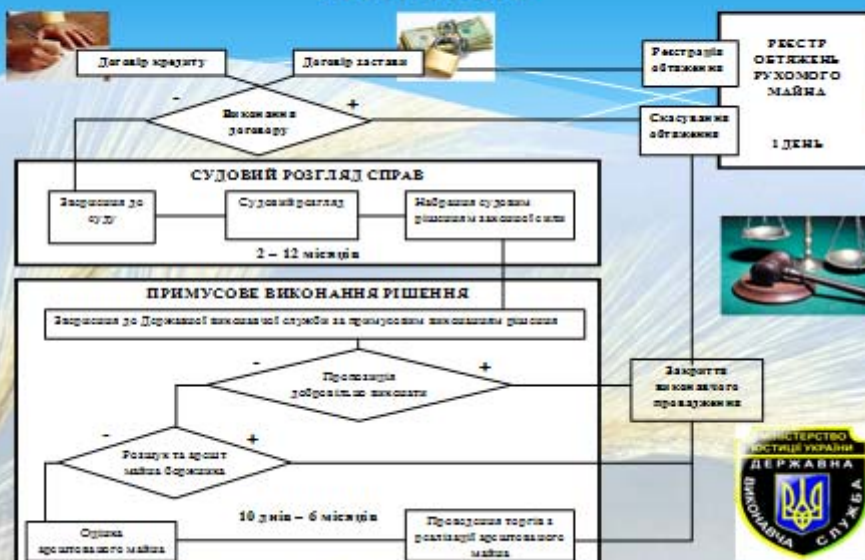

Фінансування аграрних підприємств від постачальників матеріально-технічних ресурсів, трейдерів, та банківських структур

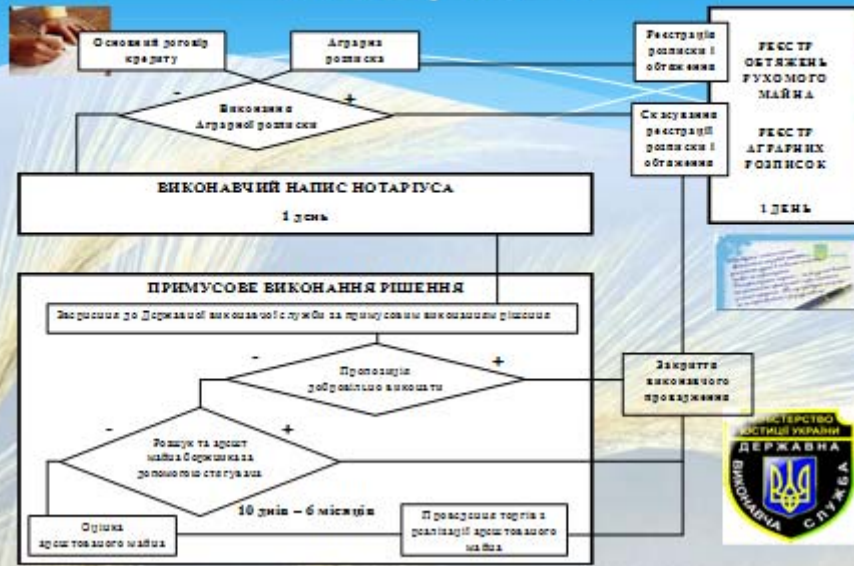
СТРУКТУРА ПРОЕКТУ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО АГРАРНІ РОЗПИСКИ»

Розділи	Статті
Розділ I Загальні Положення	Стаття 1. Визначення термінів
Розділ II Аграрні розписки	Стаття 2. Загальні положення
	Стаття 3. Товарні аграрні розписки
	Стаття 4. Форма товарної аграрної розписки і вирішення спорів про якість сільськогосподарської продукції
	Стаття 5. Фінансові аграрні розписки
	Стаття 6. Форма фінансової аграрної розписки
	Стаття 7. Застава майбутнього врожаю
	Стаття 8. Моніторинг застави майбутнього врожаю сільськогосподарської продукції та живих тварин
Розділ III Обіг аграрних розписок	Стаття 9. Порядок видачі аграрних розписок
	Стаття 10. Ведення реєстру аграрних розписок
	Стаття 11. Передача прав кредитора за аграрною розпискою
	Стаття 12. Виконання зобов'язань за аграрними розписками
	Стаття 13. Відповідальність
Стаття 14. Поручительство фінансових установ	
Розділ IV Прикінцеві положення	

ІСНЮЮЧА СИСТЕМА ЗАХИСТУ КРЕДИТОРА ЗАСТАВОЮ

Система захисту кредитора запропонована законопроектом

Захист кредитора

Віктор Андрієвський, Директор

VAndrievsky@amdi.org.ua

**24Б Михайлівська вул., офіс 83,
Київ 01001, Україна**

Тел: (+380 44) 490 70 78/79

Факс: (+380 44) 278 12 87

E-mail: office@amdi.org.ua

Web: www.amdi.org.ua

Додаток 4. II Український зерновий конгрес. Програма та учасники

II УКРАИНСКИЙ ЗЕРНОВОЙ КОНГРЕСС

II UKRAINIAN GRAIN CONGRESS

17-18 октября 2011 October 17-18,
Украина, Киев Kiev, Ukraine

ОРГАНИЗАТОРЫ / ORGANIZER

APK Inform Agency

Ukrainian Grain Association

ПРИ ПОДДЕРЖКЕ / UNDER SUPPORT

Ministry of Agrarian Policy of Ukraine

Ukrainian Agrarian Confederation

Ukrainian Grain Congress
October 17-18, 2011, Kiev, Ukraine

СПОНСОРЫ / SPONSORS

Гермес-Трејдинг и УкрАгроКом

Hermes-Trading and UkrAgroCom

NWG
New World Grain

ООО «Альфред С. Топфер
Интернешенал (Украина)»

Alfred S Topfer Interneshenal (Ukraine), Ltd

СПОНСОР СЕССИИ/ SESSION SPONSOR

ГЕНЕРАЛЬНЫЙ МЕДИА-ПАРТНЕР/GENERAL MEDIA PARTNER

ИНФОРМАЦИОННЫЕ СПОНСОРЫ/MEDIA SUPPORT

Український зерновий конгрес
17-18 жовтня 2011, Київ, Україна

PROGRAM

October 16th

15:00-18:00 Preliminary registration

October 17th

8:30-9:30 Registration of the participants. Morning coffee

9:30-9:50 Official opening of the Congress.
Welcome speech from officials and organizers

Session 1. World market of grain and market of the Black Sea Region

Moderator: Pavlo Rybchinsky, Head of the Business Projects Department of AP&Inform Agency

- 9:50-10:10 **World food crisis and grain market of the Black Sea Region**
Eugenia Serova, Senior Advisor of FAO International Investment Center
Discussion
- 10:10-10:15 Discussion
- 10:15-10:35 **Specifics of grain trading in the Black Sea Region**
Aleksey Gavrilov, President of the Grain and Feed Trade Association (GAFTA)
Discussion
- 10:35-10:40 Discussion
- 10:40-11:00 **World market of wheat and corn in 2011/12**
Randall J. Hager, Agricultural Attache of U.S. Embassy in Ukraine
Discussion
- 11:00-11:05 Discussion
- 11:05-11:35 Coffee Break
- 11:35-11:55 **Ukrainian grain market in 2011/12**
Anastasia Ivasenko, Analyst of AP&Inform Agency
Discussion
- 11:55-12:00 Discussion
- 12:10-12:30 **Development of the Russian grain market in 2011/12**
Andrei Sizov, Director of the Analytical Center SovEcon
Discussion
- 12:30-12:35 Discussion
- 12:35-12:50 Coffee Break

Session 2. Land market of Ukraine. Scenarios of development of the situation after January 1, 2012

Moderator: Leonid Kozachenko, President of Ukrainian Agrarian Confederation

- 12:50-13:10 **Will the land market become the engine of the investments into agricultural complex of Ukraine?**
Leonid Kozachenko, President of Ukrainian Agrarian Confederation
Discussion
- 13:10-13:15 Discussion
- 13:15-13:35 **How much are the Government and agrarians ready for the introduction of the land market?**
Sergey Tereschyuk, Deputy Chairman of the Committee of the Verkhovna Rada of Ukraine on the Issues of Agrarian Policy and Land Relations
Discussion
- 13:35-13:40 Discussion
- 13:40-13:55 **Land reform in Ukraine: onlooking**
Tamara Sulukhia, Coordinator of Sustainable Development in Ukraine, Belarus and Moldova, the World Bank
Discussion
- 13:55-14:00 Discussion
- 14:00-15:15 Dinner

Session 3. Mechanisms of the financing of agrarian production. World experience and Ukrainian fundamentals

Moderator: Vadimir Klymenko, President of the Ukrainian Grain Association

- 15:15-16:45 **The Brazilian system of grain production financing**
Peter Bryde, EBRD's Deputy Director for Agribusiness
Marcelo Fernandes Guimaraes, Economic Analysis Department Coordinator, Ministry of Agriculture and Food of Brazil
Elena Voloshyna, Head of IFC office in Ukraine
Alexey Vadatursky, General Manager, Nibulon company
Victor Andrievskiy, Director of the Institute for Agrarian Markets Development
Alexandre Kurotsaki, Expert of the Commodities Market and Risk Mitigation in the Agricultural Sector of Brazil, BASF
Oleksandr Artyushyn, Swiss Reinsurance Company Ltd
- 16:45-17:00 Discussion
- 17:00-17:30 **Mechanisms of funds attraction into agricultural sector by the exchange trade**
Jeffrey Kuijpers, Director, Commodities of CME Group
Val Sigau, Director of Eastern European Division of PFSBEST
- 17:30-17:40 Discussion
- 17:40-18:00 **Summing up the first day of the Conference**
- 19:30-22:00 Evening gala program

October 18th

EBRD and Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine Roundtable
"Mechanisms for the effective interaction
between government and private business in the grain market"

**EUROPEAN BANK
FOR RECONSTRUCTION AND
DEVELOPMENT**

**MINISTRY OF AGRARIAN POLICY AND
FOOD OF UKRAINE**

- 9:00-9:30 Registration of the participants. Morning coffee
- 9:30-10:45 **Roundtable Discussion**
Moderator: Leonid Kozachenko, President of Ukrainian Agrarian Confederation
- 9:30-9:35 **André Külsvek**, Director for Ukraine, European Bank for Reconstruction and Development (EBRD)
Mykola Prisyazhnyuk, the Minister of Agrarian Policy and Food of Ukraine
- 9:35-9:50 **Gilles Mettetal**, Director, Agribusiness Team, EBRD
- 9:50-10:00 **Dmitry Prikhodko**, Economist, FAO
- 10:00-10:10 **Mykola Bezugly**, Deputy Minister of Agrarian Policy and Food of Ukraine
- 10:10-10:20 **Volodymyr Klymenko**, President, Ukrainian Grain Association
- 10:20-10:30 **Leonid Kozachenko**, President of Ukrainian Agrarian Confederation
- 10:30-10:40 Coffee Break
- 10:45-11:10
- 11:10-12:45 **Continuation of Roundtable Discussion**
Each participant will be given 3-5 minutes to describe the main issues in the grain sector and suggestions for improvement
- 12:30-12:45 **Roundtable Discussion resumes**
- 12:45-13:30 **Press conference on the results of the Roundtable**
- 12:45-13:45 Buffet lunch

БЕЛАРУСЬ

Барановичский КХП

Производство муки пшеничной, ржаной, производств комбикормов

+375 163 423357
mitskhp@tut.by

Alexander Voronets, Deputy Director

BELARUS

Baranovichi Grain Milling Complex

Wheat flour, rye flour and flour, feed production

+375 163 423357
mitskhp@tut.by

Alexander Voronets, Deputy Director

БРАЗИЛИЯ

Министерство сельского хозяйства и продовольствия Федеративной Республики Бразилия

+556 1 32182553

marcelo.guilmaes@agricultura.gov.br

Marcelo Fernandes Guilmaes, координатор департамента экономического анализа Министерства сельского хозяйства и продовольствия

BRAZIL

Ministry of Agriculture and Food of the Federative Republic of Brazil

+556 1 32182553

marcelo.guilmaes@agricultura.gov.br

Marcelo Fernandes Guilmaes, Coordinator-General of Studies and Agricultural Information, Secretariat of Agricultural Policies, Ministry of Agriculture, Livestock and Food Supply

ВЕЛИКОБРИТАНИЯ

CME Group

Предлагает широкий ассортимент мировых торговых марок продуктов по всем основным классам активов

+44 207 7967100

jeffrey.kuijpers@cme.com, www.cmegroup.com

Jeffrey Kuijpers, руководитель направления сельскохозяйственных товаров Чикагской товарной биржи

UNITED KINGDOM

CME Group

CME Group exchanges offer the widest range of global benchmark products across all major asset classes

+44 207 7967100

jeffrey.kuijpers@cme.com, www.cmegroup.com

Jeffrey Kuijpers, Director, Commodities EMEA

European Bank for Reconstruction and Development (EBRD)

Банковская деятельность, кредитование с/х проектов в восточной Европе

+44 20 73387122, 73387710

MettetalG@EBRD.com, BerglofE@EBRD.com, BryceP@EBRD.com, Kuusveke@EBRD.com, HutchisG@EBRD.com

Жиль Меттелль, начальник отдела по агропромышленному комплексу

Андре Куусвек, руководитель по Украине

Эрик Берглоф, ведущий экономист

Питер Брайд, заместитель начальника отдела по агропромышленному комплексу

Гриэм Хатчисон, зам.руководителя по Украине

EBRD

Banking, lending in Eastern Europe for Agricultural projects

+44 20 73387122, 73387710

MettetalG@EBRD.com, BerglofE@EBRD.com, BryceP@EBRD.com, Kuusveke@EBRD.com, HutchisG@EBRD.com

Gilles Mettetal, Director of Agribusiness

Andre Kuusvek, Director Ukraine

Eric Berglof, Chief Economist

Peter Bryce, Deputy Director of Agribusiness

Greeme Hutchison, Deputy Director Ukraine

GAFTA

Совет Международной ассоциации торговли зерном и кормами, продвижение принципов свободной торговли

+44 207 8148383, 8149666

post@gafta.com, www.gafta.com, gafta@gafta.ky.com

Алексей Гаврилов, президент

GAFTA

The Council of the Grain and Feed Trade Association, promotion of the idea of free trade

+44 207 8148383, 8149666

post@gafta.com, www.gafta.com, gafta@gafta.ky.com

Aleksy Gavrilov, President

Ukrainian Grain Congress
October 17-18, 2011, Kiev, Ukraine

ГЕРМАНИЯ

Alfred C. Toepfer International

Торговля зерновыми и др. с/х продуктами
Schmid.P@ctf.de, Bahn.M@actf.de, Werne.V@actf.de
Michael Bahn
Volker von Werne, генеральный директор, финансы
Peter Schmidt, управленческий директор, экспортная торговля
сделками

GERMANY

Alfred C. Toepfer International

International trade in grains, oils and feedstuff
Schmid.P@actf.de, Bahn.M@actf.de, Werne.V@actf.de
Michael Bahn
Volker von Werne, General Manager, Finance
Peter Schmidt, Senior Manager, Export Trade Finance

ИТАЛИЯ

Всемирная продовольственная организация ООН (FAO)

+39 062 7053264, +39 348 1411694
www.fao.org
Тугения Серова, старший специалист по международным центрам
инвестиций FAO/OO-I

ITALY

Food and Agriculture Organization of the United Nations

+39 062 7053264, +39 348 1411694
www.fao.org
Tugenia Serova, Senior Advisor of International Investment Centre

КАЗАХСТАН

Атамекен-Агро

Производство и реализация зерновых, масличных и бобовых культур
+7 7162 775624, 775625
www.atameken-agro.kz, info@atameken-agro.kz
Farhad Dzhalin, генеральный директор
Andrey Kim, финансовый директор

KAZAKHSTAN

Atameken-Agro

Production and realization of grains, oilseeds and pulse crops
+7 7162 775624- 775625
www.atameken-agro.kz, info@atameken-agro.kz
Farhad Dzhalin, General Director
Andrey Kim, Director of Finance

КАНАДА

Ag Growth International (AGI)

Производство оборудования для хранения, вентиляции и
транспортировки зерна и семян
+1 204 4891855
victoria@aggrowth.com, www.aggrowth.com
Victoria Umin, руководитель по работе с иностранными
клиентами
Shane Knutson, директор отдела международных продаж

CANADA

Ag Growth International (AGI)

Manufacturers and exporters of grain handling, aeration and
storage equipments
+1 204 4891855
victoria@aggrowth.com, www.aggrowth.com
Victoria Umin, International Account Executive
Shane Knutson, Director of International Sales

Export Development Canada

Экспортно-кредитное агентство
+513 5978690
j.tognarelli@edc.ca
Joanne Tognarelli, финансовый управляющий

Export Development Canada

Export credit agency
+513 5978690
j.tognarelli@edc.ca
Joanne Tognarelli, Financing Manager

РОССИЯ

Syngenta

Средства защиты растений и семена
+7 495 9692198
helen.fairham@syngenta.com
Helen Fairham, управленческий сотрудник по странам СНГ

RUSSIAN FEDERATION

Syngenta

Crop protection agents and seeds
+7 495 9692198
helen.fairham@syngenta.com
Helen Fairham, Business Development Manager CIS

СовЭкон

Анализ рынка и консультации
+7 495 1298072, +7 499 1298072
s@sovcon.com.ua, k@sovcon.com.ua
Andrey Sizov, генеральный директор

SovEcon

Consultation and analysis
+7 495 1298072, +7 499 1298072
s@sovcon.com.ua, k@sovcon.com.ua
Andrey Sizov, General Director

США

CHS Inc.

+1 800 2323639, +1 6513 556000
mark.palmquist@chsinc.com
Марк Эль Паликуист

PFGBEST

Лидер в предоставлении фьючерсных брокерских услуг частным трейдерам, крупным инвесторским организациям и управленческим командам.

+1 312 3920
vsigaev@pfgbest.com, www.pfg.ru
Вал Сигаев, директор подразделения в Восточной Европе

Деловой совет "США-Украина"

+1 202 2231224, 4250551, +380 50 358 2681
ldudnyk@usubc.org, www.usubc.org

**Департамент сельского хозяйства США,
Офис глобального анализа**

Анализ международных сельскохозяйственных и продовольственных рынков и торговли.

teresa.mckelivier@fas.usda.gov
Тереса МакКейвьер, ведущий аналитик рынка пшеницы сельскохозяйственной службы США

UNITED STATES

CHS Inc.

+1 800 2323639, +1 6513 556000
mark.palmquist@chsinc.com
Mark L. Palmquist

PFGBEST

Leader in providing futures brokerage services to private traders, large institutional investors and fund managers.

+1 312 3920
vsigaev@pfgbest.com, www.pfg.ru
Val Sigaeu, Director of Eastern European Division

U.S.-Ukraine Business Council-USUBC

+1 202 2231224, 4250551, +380 50 358 2681
ldudnyk@usubc.org, www.usubc.org

USDA, Office of Global Analysis

Analysis of international agricultural and food markets and trade.

teresa.mckelivier@fas.usda.gov
Teresa McKelivier, International Grain Trade Analyst

ТУРЦИЯ

Konya Commodity Exchange

+90 332 3421456
h.ergun@ktb.org.tr
Хусейн Севик, председатель
Эсат Билли, зам. генерального секретаря

TURKEY

Konya Commodity Exchange

+90 332 3421456
h.ergun@ktb.org.tr
Huseyin Cevik, Chairman of BA
Esat Bilici, Deputy Secretary General

УКРАИНА

BASF - The Chemical Company

Средства защиты растений
+380 44 5915595, 5915596
katerina.agafoschina@basf.com
Александр Куровски, эксперт по вопросам товарного рынка и уменьшения рисков в агросекторе Бразилии

UKRAINE

BASF - The Chemical Company

Plant protecting agents
+380 44 5915595, 5915596
katerina.agafoschina@basf.com
Alexandre Kurowski, Expert of the commodities market and risk mitigation in the agricultural sector of Brazil

IFC в Украине

Помощь в улучшении бизнес-среды и укреплении сельскохозяйственного сектора
+380 44 4906400, +38 4906420
Елена Волосина, глава представительства

IFC office in Ukraine

Business improvement and agricultural production strengthening
+380 44 4906400, +38 4906420
Elena Voloshina, Head

KMZ Industries

Оборудование для сушки, транспортировки, очистки, хранения всех видов зерна и маслосемян
+380 5346 22138, 23468
kamysheva@kmz.pl.ua, sales@kmz.pl.ua
Александр Камышев, генеральный директор
Геллен Рудольф, заместитель директора по продажам

KMZ Industries

Equipment for grain drying, handling, cleaning of kinds of grains and oilseeds
+380 5346 22138, 23468
kamysheva@kmz.pl.ua, sales@kmz.pl.ua
Alexander Kamyshev, General Director
Gellene Rudoll, Dep.Sales Director

Ukrainian Grain Congress
October 17-18, 2011, Kiev, Ukraine

Maisadour Semences Ukraine

call.eau@maisadour.com
 Франкоис Оливьер Кайлеау, генеральный директор по
 стране СНГ

Maisadour Semences Ukraine

call.eau@maisadour.com
 Mr Francois Olivier Cailleau, General Director CIS

New World Grain Ukraine (Soufflet-Group)

Торговля зерновыми
 +380 44 4928960, 4928961, 4928969
 soufflet-ukraine@soufflet.kiev.ua, gorbachov@soufflet.kiev.ua
 Николай Горбачев, коммерческий директор
 Жан-Марк Филуэ, генеральный директор

New World Grain Ukraine (Soufflet-Group)

Grain trading
 +380 44 4928960, 4928961, 4928969
 soufflet-ukraine@soufflet.kiev.ua, gorbachov@soufflet.kiev.ua
 Nikolay Gorbachyov, Commercial Manager
 Jean-Marc Filouze, General Manager

Reuters News Agency

Информационное агентство
 +380 44 2449150, 2449153
 Pavel.Polityuk@reuters.com, kiev.newsroom@reuters.com
 Павел Политюк, корреспондент

Reuters News Agency

Informational agency
 +380 44 2449150, 2449153
 Pavel.Polityuk@reuters.com, kiev.newsroom@reuters.com
 Pavel Polityuk, correspondent

World Bank Country офис в Украине

+380 44 4905671/2, 4906670
 nkislova@worldbank.org, www.worldbank.org
 Тамара Сулухия, координатор по устойчивому развитию в
 Украине, Беларуси и Молдове

World Bank Country Office in Ukraine

+380 44 4905671/2, 4906670
 nkislova@worldbank.org, www.worldbank.org
 Tamara Suluhia, Coordinator of Sustainable Development in
 Ukraine, Belarus and Moldova

АГРО НОВАНИВА

Производство пшеницы, соевых, кукурузы, подсолнечника, рапса,
 проса, гречихи, сорго, соевых бобовых культур, как
 пшеница, кукуруза, сорго, соя, подсолнечник
 +380 44 2841283, 2841289
 npichugina@sigmableyzer.com.ua
 Виктор Быков, директор

Agro NovaNyva

Produces agricultural commodity crops, such as wheat, corn, peas,
 soy, and sunflower
 +380 44 2841283, 2841289
 npichugina@sigmableyzer.com.ua
 Victor Bykov, Director

**Агропромышленная группа компаний
 "Днепровская"**

Агропромышленный холдинг: закупка зерновых и масличных,
 производство масла и жмыха, производство мяса птицы
 "Золотая курка"
 +380 50 3225626, +380 61 7020081, 7020082
 geraschenko@ofc-pkd.com.ua
 Анна Герасченко, начальник отдела снабжения

Agro-Industrial Group of Companies "DNEPROVSKAYA"

Agro-industrial holding, purchase grain-growing and oil,
 production of butter and pomaces, production of meat
 of bird kurka is "Noble"
 +380 50 3225626, +380 61 7020081, 7020082
 geraschenko@ofc-pkd.com.ua
 Anna Geraschenko, Head of Purchase Department

Агрохолдинг "Валмор"

Агрохолдинг
 +380 44 2074080
 PasekaA@valmors.com.ua
 Александр Лавриненко, генеральный директор

Valinor agricultural company

Agricultural company
 +380 44 2074080
 PasekaA@valmors.com.ua
 Alexander Lavrinenko, CEO

Адвокатское объединение "Волков и Партнеры"

Одна из ведущих украинских юридических фирм в таких
 областях практики, как корпоративное право, слияния и
 поглощения, антимонопольное право и т.д.
 +380 44 2070270, 2070272
 office@volkovpartners.com
 Алексей Волков, управляющий партнер
 Андрей Зоболотский, юрист

Volkov & Partners Law Firm

One of the leaders among Ukrainian law firms in such practices as
 corporate law, mergers and acquisitions, agriculture, antimonopoly
 regulation
 +380 44 2070270, 2070272
 office@volkovpartners.com
 Olexsij Volkov, Managing Partner
 Andrii Zabolotskyi, Associate

ADM Украина

+380 44 3905013, 3908056
 Ruben.Bellaev@adm.com
 Рубен Беллаев, менеджер по работе с гос. органами

ADM Ukraine

+380 44 3905013, 3908056
 Ruben.Bellaev@adm.com
 Ruben Bellaev, Government Relations Manager

Альфред С. Топфер Интернешенал (Украина)

Сопоставя порозовля зерновими і масличними
 +380 44 2301470, 2301483
 bilenkya@act.kiev.ua, srbiewe@act.kiev.ua, lirin@act.kiev.ua
 Андрей Биленький, специалист по исследованию рынков
 Artem Korzh, трейдер

Alfred C. Toepfer International (Ukraine)

Grain and oilseeds wholesale trade
 +380 44 2301470, 2301483
 bilenkya@act.kiev.ua, srbiewe@act.kiev.ua, lirin@act.kiev.ua
 Andrey Bilenky, Market Research Specialist
 Artem Korzh, Trader

AMГ Агрохолдинг

Виробництво і оптова торгівля с/х культурими, елеваторні послуги
 +380 56 3735693
 sas@amgroup.dp.ua, moob@amgroup.dp.ua
 Александр Мирошниченко, генеральный директор

AMG Agroholding

Growing and wholesale of agricultural commodities, elevator services
 +380 56 3735693
 sas@amgroup.dp.ua, moob@amgroup.dp.ua
 Alexander Miroshnichenko, General Director

Американская коммерческая служба посольства США в Украине

Содружство розвитку торгівлі
 +380 44 4904000
 Vadym.Sviatnenko@trade.gov
 Вадим Святненко, спеціаліст по комерції

US Foreign Commercial Service, US Embassy in Ukraine

Trade promotion
 +380 44 4904000
 Vadym.Sviatnenko@trade.gov
 Vadym Sviatnenko, Commercial Specialist

Американская торговая палата в Украине

Улучшение бизнес среды и привлечение отечественных и иностранных инвестиций в украинскую экономику
 +380 44 4905800, 4905801
 chamber@chamber.ua

American Chamber of Commerce in Ukraine

improving of the business environment, and attracting of domestic and foreign investments in the Ukrainian economy
 +380 44 4905800, 4905801
 chamber@chamber.ua

Андреас Неоклеус энд Ко.

Юриспруденція
 +380 44 2334483
 andriy.dovbenko@neocleous.com
 Андрей Довбенко, глава налоговой и судебной практики

Andreas Neocleous and Co LLC

Law
 +380 44 2334483
 andriy.dovbenko@neocleous.com
 Andriy Dovbenko, Head of Tax and Litigation

Андрей Селепей и партнеры

Юридическая компания
 +380 44 2194028
 nb@crosssac.com.ua
 Андрей Звягин, юрист

Andriy Selepey & Partners

Law firm
 +380 44 2194028
 nb@crosssac.com.ua
 Andriy Zviagin, lawyer

ART-Грейн

Агрострахування, експортні послуги, металостанція
 +380 44 5900921
 office@art-ins.ua
 Максим Шолов, директор

ART-Grain

Agricultural insurance, crop assessment, metal stations
 +380 44 5900921
 office@art-ins.ua
 Maxim Sholov, Director

Банк "Контракт"

+380 44 5376288
 Alla.Komisarenko@kontrakt.ua, client@kontrakt.ua
 www.kontrakt.ua
 Девид Холперт

Kontrakt Bank

+380 44 5376288
 Alla.Komisarenko@kontrakt.ua, client@kontrakt.ua
 www.kontrakt.ua
 David Holpert

Бунге Украина

Торговля зерном, семечками подсолнечника, продуктами переработки масличных; переработка подсолнечника
 +380 44 4902777, 4902730
 Dmitry.GORSHUNOV@bunge.com
 Дмитрий Горшунوف, вице-президент департамента сельского хозяйства по Восточной Европе и управляющий директор украинского департамента

BVT-Групп

Оптовая торговля зерновыми и масличными культурами
 +380 44 2360959, +380 67 3230603
 lvs_2007@ukr.net
 Виталий Левченко, директор

Гавилон Украина

Закупка, переработка и экспорт зерновых и масличных культур, торговля удобрениями
 +380 44 3927192, 4955999
 Виктор Химченко, директор
 Богдан Костецкий, начальник торгового отдела
 Александр Немипоренко, региональный представитель

Гермес-Трейдиг

Проблема зерновых и масличных культур, выращивание и торговля зерновыми и масличными
 +380 44 2200440, 2200444
 office@hermes-trading.com.ua
 Юрий Скичко, директор
 Александр Житник, начальник отдела закупок

Государственное агентство земельных ресурсов Украины

+380 44 2448253, 2499675, 2499684
 kancel@dkz.gov.ua
 Николай Калужный, заместитель главы агентства

Государственная продовольственно-зерновая корпорация Украины

Производство продуктов мукомольно-крупяной промышленности, выращивание зерновых и технических культур, экспорт зерновых и продуктов их переработки
 +380 44 2061509
 docflow@ozcu.gov.ua
 Андрей Друзяка, советник генерального директора

Институт развития аграрных рынков

Научное исследование трансформации аграрных рынков
 +380 44 4907078, 2781287, 4922837
 office@sami.org.ua
 Виктор Андриевский, директор

Bunge Ukraine

Grain, sunseed, sunproducts trading; sunseed crushing
 +380 44 4902777, 4902730
 Dmitry.GORSHUNOV@bunge.com
 Dmitry Gorshunov, vice president of agriculture in Eastern Europe and Managing Director of the Department of Ukrainian

BVT-Group

Grains and oilseeds wholesale
 +380 44 2360959, +380 67 3230603
 lvs_2007@ukr.net
 Vitaliy Levchenko, Director

Gavilon Ukraine

Grain and oilseeds purchase, processing and exports, fertilizers trade
 +380 44 3927192, 4955999
 Viktor Chimchenko, Director
 Bogdan Kostetskiy, Chief of Trade Department
 Aleksander Nechiporenko, Trade Representative

Hermes-Trading

Grain trade enterprise. Production and trade of grains and oilseeds
 +380 44 2200440, 2200444
 office@hermes-trading.com.ua
 Yuri Skichko, Manager
 Alexander Zhitnik, Head of Trade Department

State Agency of Land Resources of Ukraine

+380 44 2448253, 2499675, 2499684
 kancel@dkz.gov.ua
 Nikolai Kalyuzhny, Deputy Head

State Food and Grain Corporation of Ukraine

Manufacture of products flour and cereals industry; Cultivation of grain and industrial crops; Exports of grains and by-products
 +380 44 2061509
 docflow@ozcu.gov.ua
 Andrej Druzjaka, Advisor of General Manager

Institute for agrarian markets development

Scientific study of agrarian markets transformation
 +380 44 4907078, 2781287, 4922837
 office@sami.org.ua
 Viktor Andrievskiy, Director

Информационное агентство "АПК-Информ"

Business trade magazines, informational and advertising service in agrarian field

+380 562 320795, +7 495 7894419
www.agrimarket.info, info@apk-inform.com, www.apk-inform.com, inform@apk-inform.com, info@agrimarket.info

Родон Рыбчинский, руководитель службы бизнес-проектов
Ольга Поярко, начальник отдела рынка зерновых
Анастасия Иващенко, аналитик

APK-Inform Agency

Business trade magazines, informational and advertising service in agrarian field

+380 562 320795, +7 495 7894419
www.agrimarket.info, info@apk-inform.com, www.apk-inform.com, inform@apk-inform.com, info@agrimarket.info

Rodon Rybchinsky, Head of Business-project Division
Olga Pryadko, Head of Grain Department
Anastasiya Ivaschenko, Analyst

Каргилл АТ

Grains and oilseeds expert

+380 95 2815565
igor_serik@cargill.com

Константин Иванов, трейдер
Вадим Мирошниченко, руководитель коммерческого отдела

Cargill AT

Grains and oilseeds expert

+380 95 2815565
igor_serik@cargill.com

Konstantin Ivanov, Trader
Vadim Miroshnichenko, Commercial Department Manager

Комитет Верховной Рады по вопросам аграрной политики и земельных отношений

+380 44 2552776, 2553071
www.rada.gov.ua, Tereschuk.Serhi@rada.gov.ua

Сергей Терещук, заместитель председателя

Committee on Agrarian Policy and Land Relations of The Verkhovna Rada of Ukraine

+380 44 2552776, 2553071
www.rada.gov.ua, Tereschuk.Serhi@rada.gov.ua

Sergey Tereschuk, Deputy Chairman

Корпорация "АПК"

Farm production

+380 57 7388332
techinprom@mail.ru

Галина Семенов, президент

APK Corporation

Farm production

+380 57 7388332
techinprom@mail.ru

Galina Semenka, President

Луи Дрейфус Коммодитиз Украина

Export of grains and oilseeds

+380 44 2386888, 2386893
ldkiev@ldcom.com

Лезос Лампракис, генеральный директор

Louis Dreyfus Commodities Ukraine

Export of grains and oilseeds

+380 44 2386888, 2386893
ldkiev@ldcom.com

Lazos Lamprakis, General Director

Международная юридическая служба

Legal service, consulting for transport, shipping & trade

+380 482 337529
nuchyporchuk@interlegal.com.ua, office@interlegal.com.ua

Арте́м Ско́робога́тов, ассоциированный партнер
Ната́лья Ми́рошниченко, старший юрист
Ирина Воеводина, юрист

International Law Offices

Legal service, consulting for transport, shipping & trade

+380 482 337529
nuchyporchuk@interlegal.com.ua, office@interlegal.com.ua

Artem Skorobogatov, Associated Partner
Natalia Miroshnichenko, Senior Lawyer
Irina Vovvodina, Lawyer

Министерство аграрной политики и продовольствия Украины

Formation of agricultural policy of Ukraine

+380 44 2298545, 2767118
minest@minap.gov.ua, www.minagro.gov.ua

Николай Присяжнюк, министр

Ministry of Agrarian Policy of Ukraine

Formation of agricultural policy of Ukraine

+380 44 2298545, 2767118
minest@minap.gov.ua, www.minagro.gov.ua

Nikolai Prisyajnyuk, Minister

Мироновский хлебопродукт

Производитель мяса цыплят бройлеров, продуктовое маслоработки, выращивает зерновые и масличные культуры на 280 тыс га земли

+380 44 2079985

Yu.kosyuk@mhp.com.ua, v.kapelyushnaya@mhp.com.ua

Юрий Косюк, исполнительный директор

Виктория Капелюшна, фин. директор

Mironivsky Hliboproduct

Company produces chicken meat and meat processing products; it cultivates 280,000 hectares of land and grows grain and oil crops

+380 44 2079985

Yu.kosyuk@mhp.com.ua, v.kapelyushnaya@mhp.com.ua

Yuriy Kosyuk, Chief Executive Officer

Victoria Kapelushna, Chief Financial Officer

Мрія Агрохолдинг

Агропромисловість

+380 44 2201370

www.mriya.ua, mk.kundenko@mriya.ua

Николай Гута, владелец компании, генеральный директор

Евдуслава Рудзкая, зам. генерального директора

Татьяна Кирюк, директор по юридическим вопросам

Mriya Agroholding

Agrarian industry

+380 44 2201370

www.mriya.ua, mk.kundenko@mriya.ua

Nikolay Guta, Proprietor, General Director

Vladislava Rudzskaya, Deputy General Director

Tatiana Kiruk, Director of Legal Aspects

Масоперерабатывающий комплекс

Закупка подсолнечника, соя, реализация масла, жмыхов, реализация мяса бройлеров

+380 61 7020081, 7020082

GerashenkoAU@mail.ru

Юрий Рябец, начальник отдела закупки зерновых и масличных

Meat Processing Complex

Purchase of sunflower, soy, realization of oil, realization of meat of broilers

+380 61 7020081, 7020082

GerashenkoAU@mail.ru

Yuri Ryabets, Manager of Grain and Oilseeds Purchasing Department

Научно-практический ежегодник "Пособие украинского земледельца"

+380 44 5223219, 3531204

3531204@ukr.net

Иван Котюшенко, редактор

Scientific-practical annual issue "Posobie Ukrainskogo Zemlevladel'tsa"

+380 44 5223219, 3531204

3531204@ukr.net

Ivan Kotyushenko, Editor

Нибулон

Производство и экспорт зерновых и масличных культур

+380 512 580405, 372344, 580405

pressa@nibulon.com.ua

Алексей Вадатурский, генеральный директор

NIBULON

Grains and oilseeds export and producing

+380 512 580405, 372344, 580405

pressa@nibulon.com.ua

Aleksey Vadatursky, General Director

Нобл Ресурсиз Украина

Оптовая торговля зерном

+380 44 2202500, 2202502

martinadonets@nobleukraine.com

Иван Мирошниченко, директор

Юрий Вахель

Noble Resources Ukraine

Wholesale trade with grains

+380 44 2202500, 2202502

martinadonets@nobleukraine.com

Ivan Mirshnichenko, Director

Yuri Vakhel

Новопокровский КХП

Производство муки, крупы манной, комбикормов, отрубей, хранение и продажа зерновых

+380 57 7333614

manager@nkhp.com.ua, nkhp@nkhp.com.ua

Андрей Яковенко, директор

Novopokrovsk Grain Milling Complex

Producing of flour, manna crop, mixed fodder, bran, grain trading and storage

+380 57 7333614

manager@nkhp.com.ua, nkhp@nkhp.com.ua

Andrey Yakovenko, Director

Нью Ворлд Грейн Юкрейн

Оптовая торговля зерновыми
 +380 44 4928960, +380 4928968
www.newworldgrain.com, contacts@nwg.com.ua
 Жан-Марк Филорз, генеральный директор
 Николай Горбошек, директор

New World Grain Ukraine

Grain wholesale trade
 +380 44 4928960, +380 4928968
www.newworldgrain.com, contacts@nwg.com.ua
 Jean-Marc Philorz, General Director
 Nikolay Gorbochek, Director

ОДА УКРАИНА

Консалтинговая аналитическая компания в сфере аграрного
 бизнеса
 +380 67 8355729
olena.pastarnak@oda.agri.fr
 Елена Пастарнак, директор

ODA Ukraine

Advice on price risk management
 +380 67 8355729
olena.pastarnak@oda.agri.fr
 Olena Pastarnak, Director

ОЛСТАС-лен

Аграрная компания
 +380 462 651511
kotenko@ok.net.ua, olstas@ok.net.ua
 Станислав Котенко, директор
 Олеся Ефименко, замдиректора

OLSTAS-len

Agrarian company
 +380 462 651511
kotenko@ok.net.ua, olstas@ok.net.ua
 Stanislav Kotenko, Director
 Olesya Efimenko, Deputy Director

Паритет-агро

Оптовая торговля зерновыми культурами
 +380 50 3232577
agriparit@gmail.com
 Игорь Болштейн, директор

Paritet-agro

Wholesale cereals trading
 +380 50 3232577
agriparit@gmail.com
 Igor Bolshcheyn, Director

ПОЛИГРЕЙН АГРО

Экспорт зерновых, масличных, растительного масла,
 злаковой муки и пшеничной муки, отрубей
 +380 44 4925967
poligrain_agro@ukr.net
 Станислава Флаботника, директор
 Дмитрий Тихов, директор филиала

POLYGRAIN AGRO

Export of oilseeds and cereals, sunflower oil, produce and sale of
 wheat flour, wheat bran
 +380 44 4925967
poligrain_agro@ukr.net
 Stanislava Flabotnik, Director
 Dmitry Tikhov, Director of the Branch

Посольство США в Украине

Департамент сельского хозяйства США
 +38 044 4904121
Olenna.Perry@state.gov, www.usembkiev.ua
 Рэндалл Хэйгер, атташе по сельскому хозяйству

Embassy of USA in Ukraine

Foreign Agricultural Service
 +38 044 4904121
Olenna.Perry@state.gov, www.usembkiev.ua
 Randall J. Hager, Agricultural Attache

Проект USAID Агроинвест

+380 44 2329755
www.agroinvest.org.ua
 Александр Калиберца, замдиректора

USAID AgroInvest Project

+380 44 2329755
www.agroinvest.org.ua
 Oleksandr Kaliberca, Deputy Chief

Райффазен Банк Аваль

Банковское дело
 +380 44 4908937, 4954217, 4955406
taras.makarenko@aval.ua, igor.trakhanov@aval.ua
 Тарас Макаренко, замдиректора департамента крупных
 корпоративных клиентов
 Игорь Траханов, начальник отдела региональных продаж
 корпоративного бизнеса

Raiffeisen Bank Aval

Banking
 +380 44 4908937, 4954217, 4955406
taras.makarenko@aval.ua, igor.trakhanov@aval.ua
 Taras Makarenko, Deputy Director of Department of Large
 Corporate Clients
 Igor Trakhanov, Head of Department of Regional Sales of
 Corporate Business

Реформирование земельных отношений в Украине ИРЦ

Natalya.KORCHAKOVA@eas.euroopa.eu
 Наталья Корчакова, руководитель сектора

Сантрейд/ Bunge Ukraine

Производство и экспорт рапсового масла, шрот, экспорт зернохвостов
 +380 44 4902727, 4902730
 svetlana.cherevik@bunge.com

СКС Украина

Инспекционные услуги, фумигация, лабораторный сервис, полевой агромониторинг
 +380 48 7869600
 Igor.Levenets@sgs.com, eduard.erшов@sgs.com
 Виктория Голубятникова, менеджер по развитию бизнеса

Сингента

Импортер средств защиты растений, семян
 +380 44 4941770, 4941771
 Oleksandr.gladun@syngenta.com, eugene.sanin@syngenta.com
 Александр Гладун, менеджер по бизнес-инновациям

Синтал`Д

Выращивание и реализация зерновых и масличных
 +380 57 7665160
 melnik@sintalagriculture.com, melnik@sintalagriculture.com
 Анатолий Мельник, начальник торгового отдела

СИЭЙЭС Украина

Оптовая торговля зерновыми и масличными культурами
 +380 44 3419714, 3373598
 Liliya.Zavgorodnya@chshinc.com, Alexey.pakhomov@chshinc.com
 Лилия Загородняя, трейдер
 Алексей Пахомов, коммерческий директор

Спецлеватормельмаш

Разработка и производство нового оборудования по зерноочистке и производству семян
 +380 57 3738060
 specmash@imperija.com
 Леонид Фадеев, директор

Торговая Аграрная Компания

Торговля зерновыми, реализация семян
 +380 44 3915310, 3915328
 okovalenko@td-uap.com
 Максим Данилов, директор

Торговый дом "Приват"

Экспорт зерновых и масличных
 +380 44 2066190
 tdprivat@yandex.ru
 Юрий Борисевич, генеральный директор

Economics, Trade and Territorial Development European Union, Delegation to Ukraine

Natalya.KORCHAKOVA@eas.euroopa.eu
 Natalya Korchakova, Sector Manager

Suntrade/ Bunge Ukraine

Sunoil and sunmeal production and export, grain export
 +380 44 4902727, 4902730
 svetlana.cherevik@bunge.com

SGS UKRAINE

Inspection, testing, certification, fumigation
 +380 48 7869600
 Igor.Levenets@sgs.com, eduard.erшов@sgs.com
 Viktorija Golubiatnikova, Business Development Manager

Syngenta

Import of crop protection agents, seeds
 +380 44 4941770, 4941771
 Oleksandr.gladun@syngenta.com, eugene.sanin@syngenta.com
 Aleksandr Gladun, Manager on Business Innovations

Sintal`D

Growth & sale grains and oilseeds
 +380 57 7665160
 melnik@sintalagriculture.com, melnik@sintalagriculture.com
 Anatoliy Melnik, Head of Trading Department

CHS Ukraine

Wholesale trade with grains and oilseeds
 +380 44 2419714, 3373598
 Liliya.Zavgorodnya@chshinc.com, Alexey.pakhomov@chshinc.com
 Liliya Zavgorodnya
 Alessey Pakhomov, Commercial Director

Specelevatormelmash

Development and production of new grain cleaning and seeds production equipment
 +380 57 3738060
 specmash@imperija.com
 Leonid Fadeev, Director

Trade Agrarian Company

Grain trading
 +380 44 3915310, 3915328
 okovalenko@td-uap.com
 Maksim Danilov, Director

Trading House Privat

Grain and oilseeds export
 +380 44 2066190
 tdprivat@yandex.ru
 Yuri Borisevitch, General Director

Трайгон - Экспорт

+380 44 5854445
 Anna.Zhdanyuk@ua.trigonagri.com
 Анна Жданюк, генеральный директор

Украинская аграрная конфедерация

Introduction of agricultural education on creation and realization of policy in AIC
 +380 44 2876566, 2899721
 agroconf@agrocconf.org, www.agrocconf.org
 Леонид Козаченко, президент

Украинская зерновая ассоциация

Agricultural activity (public organization)
 +380 44 2466202, 5286764, 5286799
 inbox@uga.kiev.ua, uga@uga.kiev.ua, www.uga-port.org.ua
 Владимир Клименко, генеральный директор

Фирма "Астарта-Киев"

Agr-industrial holding (sugar, grains, oilseeds, milk)
 +380 44 4625946
 ivanchuk@astartakiiv.kiev.ua
 Николай Ковальский
 Виктор Иванчук

Хлеб Инвестстрой

Foreign trade activity
 +380 44 2061511, 2001234, 2001235
 office@ukrzer.com, execution@ukrzer.com
 Ольга Попорелова, директор департамента закупок

Черниговская индустриальная молочная компания

Gains and oilseeds production, potato, dairy farming
 +380 44 2389689
 office@imcmilk.com.ua
 Алена Кисенко, начальник отдела продаж

ФРАНЦИЯ

Invivo Marchis

Grain trading
 +33 01 40662793
 kkwowal@invivo-group.com
 Кристина Корнетска-Коваль

ШВЕЙЦАРИЯ

CHS Europe

claudio.scarozza@chsinc.com;
 Клуудио Скарроцца, старший вице-президент

Trigon-Export

+380 44 5854445
 Anna.Zhdanyuk@ua.trigonagri.com
 Anna Zhdanyuk, General Director

Ukrainian Agrarian Confederation

Introduction of agricultural education on creation and realization of policy in AIC
 +380 44 2876566, 2899721
 agroconf@agrocconf.org, www.agrocconf.org
 Leonid Kozachenko, President

Ukrainian Grain Association

Agricultural activity (public organization)
 +380 44 2466202, 5286764, 5286799
 inbox@uga.kiev.ua, uga@uga.kiev.ua, www.uga-port.org.ua
 Vladimir Klimenko, General Director

Firm "Astarta-Kyiv"

Agr-industrial holding (sugar, grains, oilseeds, milk)
 +380 44 4625946
 ivanchuk@astartakiiv.kiev.ua
 Mykola Kovalskyi
 Viktor Ivanchuk

Khlib Investbud

Foreign trade activity
 +380 44 2061511, 2001234, 2001235
 office@ukrzer.com, execution@ukrzer.com
 Olga Poporelova, Director of the Department of Procurement

Chernigov Industrial Dairy Company

Gains and oilseeds production, potato, dairy farming
 +380 44 2389689
 office@imcmilk.com.ua
 Alyona Kisenko, Head of Sales Department

FRANCE

Invivo Marchis

Grain trading
 +33 01 40662793
 kkwowal@invivo-group.com
 Krystyna Kornetska-Kowal

SWITZERLAND

CHS Europe

claudio.scarozza@chsinc.com;
 Клуудио Скарроцца, Senior Vice President

Ukrainian Grain Congress
 October 17-18, 2011, Kiev, Ukraine

Louis Dreyfus Commodities Suisse

Торговля сельскохозяйственной продукцией, мерчандайзинг
+41 22 7992700

ldkiev@ldnegoce.com, jean.marc.foucher@ldcommodities.com,
jean.gencal@ldcommodities.com

Жан-Марк Фоучер, директор по производству – Европа и
Трансатлантический регион

Жан Гандал, финансовый директор по работе с Европой и
Трансатлантическим регионом и президент LDC Silos SAS

Louis Dreyfus Commodities Suisse

Commodity trading and merchandising
+41 22 7992700

ldkiev@ldnegoce.com, jean.marc.foucher@ldcommodities.com,
jean.gencal@ldcommodities.com

Mr Jean Marc Foucher, Chief Operating Officer – Europe & Black Sea

Jean Gencal, CFO LD Commodities Europe & Black Sea and
President of LDC Silos SAS

Swiss Reinsurance Company

Многоканальное страховое предприятие
+41 79 8346971

+380 067 6571693

Oleksandr_Artyushyn@swissre.com

Александр Артушин, вице-президент

Swiss Reinsurance Company

Innovative crop-share full insurance
+41 79 8346971

+380 067 6571693

Oleksandr_Artyushyn@swissre.com

Oleksandr Artyushyn, Vice President

**Додаток 5. Протокол проведення круглого столу: Обговорення проекту
Закону України «Про аграрні розписки»**

Інститут розвитку аграрних ринків

ПРОТОКОЛ ПРОВЕДЕННЯ КРУГЛОГО СТОЛУ: ОБГОВОРЕННЯ ПРОЕКТУ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО АГРАРНІ РОЗПИСКИ»

Дата проведення 28 жовтня 2011 року

Місце проведення – м. Київ, Михайлівська, 24-Б, офіс 83

Присутні:

1.	Агафшина К.В.	Фінансовий директору ТОВ «БАСФ Т.О.В.»
2.	Ахиджанов Баграт Рафікович	Директор Департаменту фінансово-кредитної політики МінАПіП
3.	Богданова Анна	Агроінвест
4.	Боголій Володимир Вікторович	Головний економіст-фінансист відділу з питань банківських послуг та координації взаємин з НБУ Департаменту фінансової політики Міністерства фінансів
5.	Борчевський Віктор Миколайович	Спеціаліст департаменту бізнес інновацій ТОВ «Сингента»
6.	Вілінський Сергій	Юрисконсульт ДП САНТРЕЙД
7.	Волощенко Лада Юріївна	к.е.н., старший науковий співробітник Інституту економіки та прогнозування НАН України,
8.	Гавриленко Наталія Михайлівна	начальник департаменту співробітництва з СOT, МінАП і продовольства,
9.	Гудзь Олена Євгеніївна	доктор економічних наук, професор, Інститут агроекології і економіки природокористування ,
10.	Дем'янчук В.В.	заступник Начальнику Управління аграрної політики та земельних відносин Секретаріату КМУ
11.	Демидов О.А.	Директор департаменту землеробства МінАПіП
12.	Кваша Сергій Миколааайович	Директор Департаменту економічного розвитку і аграрного ринку МінАПіП
13.	Клименко Володимир	Президент Української зернової асоціації
14.	Ключа Сергій Олександрович	Консультант з юридичних питань «BASF»
15.	Коротков ОлександрОлександрович	Начальник відділення «Укрсиббанк»
16.	Кузьменков Олексій Олександрович	Заступник директора Департаменту продовольства МінАПіП
17.	Купчак Павло Миронович	Старший науковий співробітник Інституту економіки та прогнозування НАН України
18.	Лапа Володимир Іванович	Генеральний директор УКАБ
19.	Лебедь Валерій Гнатович	Державне підприємство «Держреєстри України», перший заступник директора

20.	Львов Віталій Андрійович	Віце-президент СУСОКУ
21.	Малиновська Тамара Володимирівна	Юрисконсульту ТОВ «Луї Дрейфус Комодітіз Україна ЛТД»
22.	Новіков Г.В.	Голова Аграрного союзу України
23.	Парьоха Юрій Сергійович	Головний спеціаліст відділу економіки аграрного сектору Департаменту розвитку секторів економіки Міністерства економічного розвитку і торгівлі
24.	Поліщук Неля Аполінарівна	Помічник народного депутата Терещука С.М.
25.	Рабенко Сергій	Консультант з юридичних питань IFC
26.	Рюміна Оксана Миколаївна	начальник відділу міжнародних організацій та координації міжнародних проєктів Департаменту зовнішньоекономічних зв'язків МінАПіП
27.	Самусь Олег Георгійович	Директору з юридичних питань та зі зв'язків з громадськістю ДП САНТРЕЙД
28.	Стоянов Сергій Васильович	Генеральний директор Української аграрної конфедерації (УАК)
29.	Ходаківський Ігор Павлович	Державне підприємство «Держреєстри України», директор
30.	Ярославський Олександр,	заступник Генерального директора Української аграрної конфедерації (УАК),
31.	Терещук Сергій	Заступник Голови Комітету з питань аграрної політики та земельних відносин

ПОРЯДОК ДЕННИЙ

Виступи

1. Презентація загальної структури Закону України «Про аграрні розписки»

Андрієвський Віктор Євгенович - Директор Інституту розвитку аграрних ринків,

Рабенко Сергій Львович - Консультант з юридичних питань Міжнародної фінансової корпорації

2. Система стягнень, страхування та реєстрація аграрних розписок

Клюца Сергій Олександрович - Консультант з юридичних питань компанії «БАСФ»

3. Різне

Учасники круглого столу

Слухали: Презентація загальної структури Закону України «Про аграрні розписки»

Виступили:

Андрієвський Віктор Євгенович – Директор Інституту розвитку аграрних ринків та Рабенко Сергій Львович - Консультант з юридичних питань Міжнародної фінансової корпорації, які розкрили суть аграрних розписок, їх термінологію, яка закладена у законопроекті, а також обґрунтували переваги запровадження аграрних розписок для України, особливо для учасників ринку зерна з урахуванням бразильського досвіду. Доповідачі також представили для обговорення структуру законопроекту.

В.С.Ярошовець – представник с.г. товаровиробників, відзначив необхідність такого законопроекту, виходячи із того, що нині дуже дорогі кредити комерційних банків (високі відсотки). Запровадження аграрних розписок дозволить середнім і дрібним с.г. товаровиробникам отримати кредити під заставу їх продукції.

Інші учасники говорили про необхідність врахування можливих ризиків для селян. Необхідна буде хороша роз'яснювальна робота про механізм дії АР (аграрних розписок).

Вирішили:

В цілому законопроект підтримати і надавати посильну допомогу в його просуванні у профільному Комітеті Верховної Ради України.

Слухали: Система стягнень, страхування та реєстрація аграрних розписок

Виступили:

Клюца Сергій Олександрович - Консультант з юридичних питань компанії «БАСФ», який проаналізував терміни, які застосовуються у законопроекті, запропонував для обговорення основні положення статей законопроекту, які гарантують систему захисту кредиторів (інтереси інвесторів).

Лапа В.І. організував дискусію з питань, що стосується:

- чи потрібно мати єдину форму бланку для аграрних розписок (розробники відповіли, що у Бразилії довільна форма і що хто хоче, те і виписує, але з урахуванням декількох обов'язкових реквізитів);
- кількості примірників (передбачається 2, а запропоновано три (стаття 2));
- скільки днів потрібно для забезпечення передачі кредитору за АР предмета застави аграрної розписки. Законопроектом передбачено 48 годин (стаття 13). Пропозиція: цього недостатньо.
- слід враховувати дотримання с.г. товаровиробниками сівозміни, у разі, коли той перенесе на наступний маркетинговий рік виконання зобов'язань (стаття 12);

- поняття *відповідних реєстрів* (стаття 9, третій абзац);
- чим відрізняються товарні і фінансові аграрні розписки.

Вмішили:

Доповнити перелік реквізитів бланку, щоб обов'язково була зазначена угода оренди на земельну ділянку (стаття 3).

Слухали: Інше

Виступили:

Андрієвський Віктор Євгенович – Директор Інституту розвитку аграрних ринків, який доповів про коментарі до законопроекту які надійшли з боку фахівців ФАО.

Вирішили:

Врахувати, де це доцільно, зауваження фахівців ФАО, та рекомендувати та передати проект закону для відправки в МінАПП і профільний комітет Верховної Ради для державної реєстрації.